

HERTZ RENTA

1954

*Publicly traded on NYSE
as The Hertz Corporation*

1955

Ad budget \$13,600,000

1,000 worldwide locations

1957

*Expansion—Europe
with Hertz/American Express
joint venture*

Expansion—Austria

*First European Fly/Drive,
Orly Airport in Paris*

First use of network radio

1958

*Largest purchase: 17,737
cars for \$60,170,250*

Expansion—Germany, UK

1959

Charge cards introduced

Centralized billing system

*Expansion—
Denmark, Portugal*

1960

*Expansion—Italy,
Sweden and Holland*

X 216461

Mi és a huszadik század

Gyerekkorunk, ifjúságunk

1950–1959

**RETRÓ
KISKÖNYVTÁR**

RIH

RIH means "Rent It Here". It's the first step of a remarkable new car rental service from Hertz which lets you *see* more on any vacation, *do* more on any business trip. With this convenient new service you can rent a new Chevrolet Impala sedan, or other similar make in one city—drive it 50, 100, 1,000 miles away or more, to any other city where Hertz has offices, and when you're finished with the car, just LIT!

LIT

Yes, LIT... "Leave It There"! You can leave the car at any Hertz city wherever you go for just a small service charge. Now you need *never* retrace your steps! Just call Hertz or your travel agent to reserve a new car wherever in the world you travel and RIH/LIT: "Rent It Here/Leave It There"!

HERTZ
RENT A CAR

A könyvet írta:
dr. Csapó Katalin, Kozák József, Nemlaha György

Fotók:
Siményi Gergely

Olvasószerkesztő:
Dormány Renáta

Szerkesztő:
Dunay Csilla

Főszerkesztő:
dr. Raffai Zsuzsa

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001115990

Az archív fotókért köszönet a szerzőknek,
a könyvben szereplő személyeknek és cégeknek,
a fortepan.hu gyűjteménynek, valamint
a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumnak.

E könyv szövege, fotó- és ábraanyaga, valamint tartozékai szerzői jogi
oltalom és kizárólagos kiadói felhasználási jog védelme alatt áll.
Csak szerzői jog tulajdonosának és a könyv kiadójának előzetes írásbeli engedélye
alapján jogszerű a mű egészének vagy bármely részének felhasználása,
illetve többszörözése akár mechanikai, akár fotó-, akár elektronikus úton.
Ezen engedélyek hiányában mind a másolatkészítés, mind a sugárzás
vagy vezetékek útján a nyilvánossághoz való közvetítés, mind a digitalizált
formában tárolás, mind a számítógépes hálózaton átvitt mű
anyag formában való megjelenítése jogszerűtlen.

X 216461

ISBN: 978-963-08-6556-2

A kiadásért felel a Bookmarket Kft. igazgatója
Nyomdai előkészítés: Hollós János
Nyomda: F&F Print Line Kft.
Felelős vezető: Forgács Mária

Előszó

Könyvsorozatunkkal az ötvenes évekhez érkezünk.
Kinek, mi jut eszébe erről az évtizedről: csengőfrász, fekete autó, ki-
telepítések, padlás lesöprés, hidegháború... vagy az, hogy elkezdőd-
tek a Forma 1 világbajnokságok, hogy kigurult az első Csepel teher-
autó, elindultak a trolis Budapest utcáin, sőt elkészült az első Trabant
1957-ben. Az erőszakos iparosításnak eredményei is voltak: fejlődött
a vegyipar, a villamosgépipar és a híradástechnika, és még sorolhat-
nánk. Attól függ, honnan nézzük. Az élet élt és élni akart. A fiatalok
optimizmusa segített. Végül is mi lettünk a „legvidámabb barakk”
akkor is, ha mindennap komoly küzdelemmel lehetett az élelmiszert
beszerezni és munka mellett kellett gyereket nevelni, teknőben mos-
ni. A „dolgozó nép” imázsa is hatott. Átsegítette a kétkedőket és a jobb
napokat megélt idősebbeket is az évtizeden, hiszen ők már túléltek
egy vagy két világegyet. Annál még ez is jobb volt.

A viszonylagos jólét első jelei is megmutatkoztak: pl. az egészségügyi
ellátásban vagy abban, hogy olcsón és szép helyeken lehetett üdülni,
a kultúra, a könyv, a színház elérhető közelségbe került és nem volt
luxus többé. A felejtethetetlen magyar sztárok hangolták a jókedvet, kö-
zülük nem egy halhatatlan művész volt, mint Latabár Kálmán vagy
Honty Hanna. A dolgozó nő egyszerűen, de csinosan öltözködött, az
Állami Áruházból, vagy a Rotschild Szalonból. Kinek-kinek a pénz-
tárcája szerint. Külföldi magyar sikerek születtek a sportban, a kultú-
rában, a szakácsművészetben egyaránt, Londontól Kínáig. Végül is azt
mondhatjuk, hogy mi Ratkó gyerekek, akik hatvan év elmúltával itt
lehetünk és visszatekintünk a korszakra, büszkék lehetünk elődeink-
re. Ők voltak a mi „arany csapatunk”, akik kitartásban, munkában,
optimizmusban és alkalmazkodásban példaképeink lettek. Tanulsá-
gos olvasmányunkat jó szívvel ajánljuk Önöknek is.

Csapó Katalin

Aki nincs velünk'

„Én csak azt mondom, Pe-
likán elvtárs, a nemzetkö-
zi helyzet egyre fokozódik.”

Ugye ismerős a mondat? A
tanu című filmben hangzott
el sok más fontos és jellemző
párbeszéddel együtt. Az öt-
venes évek Magyarországa-
ról sokan írtak, elsősorban
politikai szempontból. Akik

ekkor éltek (és fiatalok voltak,) megszenvedték ezt a korszakot így vagy
úgy. Részesei voltak egy társadalom átalakulásának, egy személyi kultusz
diktálta életmódnak, a Szovjetunióból irányított gazdasági és társadalmi
berendezkedésnek. Aki nem élte át, sokat olvashat róla, vagy filmekből tá-
jékozódhat: az erőltetett iparosításról, a tervgazdálkodásról, a parasztok
erőszakos szövetkezetbe kényszerítéséről, a munkaversenyről, a norma
emeléséről („Sztahanov mozgalom”), a kötelező beszolgáltatásokról stb.
Az 1949-ben kibocsájtott tervkölcönt 1950-től az egyre nagyobb összegű és
egyre hosszabb visszafizetési határidejű békekölcsönök követték. Hogyhogy
nem 1952-ben az ország gazdasága a csőd szélére került. Ennek hatására a
beruházásokat visszafogták, és az ipar helyett a mezőgazdasági termelés
növelését hirdették meg. Leállították a mezőgazdaság kollektivizálását is,
így lehetővé vált a szövetkezetekből való kilépés, eltörölték a kuláklisztát, és
mérsékeltek a beszolgáltatási kötelezettséget. Az 1953. évi kormányprogram
kísérletet tett a gazdasági egyensúly javítására, amelynek következménye az
lett, hogy az előzőleg vidékről városokba özönlő újdonsült gyáripari mun-
kások tízezrei egyik pillanatról a másikra létbizonytalanságba kerültek.

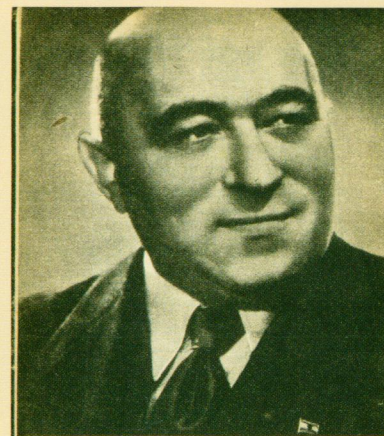
A hidegháború légkörében a kommunista vezetők „az osztályharc foko-
zódását” hirdették, amellelt állandó jelszavá vált az „éberség”, „az ellenség
keresése” – a párton belül is. Mindez valójában a szembeszegülőkkel és ri-
válisokkal való leszámolást készítette elő. Az új alkotmány szerint a Magyar
Népköztársaságban „minden hatalom a dolgozó népé”, amely „a Szovjetúni-
óra támaszkodva (...) a népi demokrácia útján halad előre a szocializmus fe-
lé”. Az un. B-listára kerültek a „régí uralkodó osztály” tagjai - arisztokraták,
katonatisztek, miniszterek, gyártulajdonosok - , kiszorították őket eddigi
pozícióikból, vezető testületekből, igazgatási területekről. Ha volt, nyugdí-

jukat megvonták. Fizikai munkások lettek,
sokan tiltott határátlépés, fegyverrejtegetés,
szovjetellenes szervezkedés, kémkedés, hűt-
lenség, valutázás vádjával kerültek a bíróság
elé, és mint „osztályidegeneket” kitelepítet-
ték őket a nagyvárosokból. Csak Budapest-
ről több mint tízezer embert internáltak. Az
ország tényleges irányítója az MDP (Magyar
Dolgozók Pártja) főtitkára, **Rákosi Mátyás**, a
gazdaságpolitikáért felelős politikai bizottsági
tag pedig **Gerő Ernő** lett. A hatalom az ellen-
állás letörését és a társadalom átalakítását csa-
kis terrorral tudták keresztülvinni. Ennek fő
eszköze **Államvédelmi Hatóság (ÁVH)** volt.
Az ÁVH közvetlenül Rákosi, illetve a szov-
jet „tanácsadók” felügyelete alatt állt. 1949-től
önálló főhatósággá vált, szervezetileg hozzá
került a katonai elhárítás, a hírszerzés és a
határőrség is. Létszáma – ekkor már sorkato-
nákat is behívtak soraiba – 50 ezer fölé nőtt,
nem számítva a több tízezer besúgót. Az ÁVH
nyilvántartásában több mint 1 millió személy
aktáját őrizték. „Aki nincs velünk, az ellenünk
van!” A félelem átitatta a mindennapokat: sen-
ki sem érezhette magát biztonságban, bárki
számíthatott rá, hogy érte jön a „nagy fekete autó”, vagyis letartóztatják.

Nőttek a társadalmi feszültségek. Ez az oka annak, hogy az 1956-os for-
radalom célkitűzései - a gyökeres változások és a radikális reformpolitika
- széleskörű visszhangra találtak mind az értelmiség, mind a munkásság
körében.

Aki nincs ellenünk'

1956-ban, a forradalom leverése után Kádár János vette át Magyarország irá-
nyítását. A Kádár-korszakban a politikai rendszer és az uralkodó ideológia
a Rákosi-korszakhoz képest nem változott, ugyanakkor sokat változott a
hatalmon lévők stílusa, a hatalom gyakorlásának módszere: Kádár ügyelt

A magyar nép lelke szavetérteli és ragaszkodással üdvözli az 52 éves Rákosi
Mátyást, aki egy pártállami korszakban két évtizedet harcolt a szocializmus
útján Magyarországon a népi felszabadítás útján

Rákosi Mátyást ünnepli az ország

Idővel István miniszterelnök a kormány nevében fejezi ki jókívánságait

A Rákosi Mátyás gyerekekkel ajándékokkal kedveskedik nagy párttagjainak

arra, hogy ne alakuljon ki körülötte olyan személyi kultusz, mint elődje körül; a párt- és állami vezetők kirívó kiváltságai mérséklődtek; ám a terror a hatvanas évek elejéig folytatódott. A hétköznapiak átpolitizáltsága azonban csökkent. Az emberektől nem várták el, hogy lelkesedést tessenek, csupán azt, hogy ne legyenek ellenségesek

a rendszerrel szemben. Szabadabbá vált a szellemi élet, megszűnt Magyarország elszigeteltsége, ismét lehetett külföldre utazni. „*Aki nincs ellenünk, az velünk van!*”- hirdették.

A bőségebb és folyamatosabb áruellátás és a viszonylagos szabadság a Kádár-kori Magyarország védjegyévé vált. Magyarország lett a későbbi évtizedekben a „legvidámabb barakk” a szocialista tömbön belül, ezért is emlegették az itteni rendszert „gulyáskommunizmus”-nak, illetve „fridsider-szocializmus”-nak.

Padlássöprés, feketevágás

„*Nincs mit tenni. Kinyírjuk Dezsőt.*” Hogy ki a Dezső? Az eldugott disznó. (Ld. „*A tanu*”-c. filmben.) Nincs mit enni, nincs mit tenni... A szomszédok jelentették fel vidéken azt az embert, aki „feketevágást” csinált, vagyis engedély nélkül disznót vágott. (Engedély persze nem volt.) A börtönök megteltek az így letartóztatott emberekkel és azokkal, akiket tiltott pálinkafőzésért, kukorica és egyéb termények elrejtéséért, a beszolgáltatás „szabotálásáért” ítélték el. 1955-ig több mint 400 ezer gazdálkodó került a bíróság elé a „közellátás veszélyeztetéséért”. A *Beszolgáltatási Minisztérium* emberei nemcsak anyagilag tették tönkre a falvak lakosságát, hanem lelkiileg és fizikailag is. A parasztek követelése

helyet kaptak a forradalmi, 1956-os listákon: „*Követeljük a beszolgáltatás azonnali eltörlését és a termények okszerű felhasználását. Követeljük az egyénileg gazdálkodó parasztek egyenrangú támogatását.*” 1957-ig a népharag elsöpörte a termelőszövetkezetek nagy részét, 62%-át.

Az ötvenes években kialakult a kommunista korszak egészére jellemző árszerkezet. Így például az alapvető élelmiszerek és szolgáltatások (lakás, elektromos áram, közlekedés) árát az állam mesterségesen alacsonyan tartotta. A lakáskörülmények lassan, de javultak. 1955-ben átlagosan 2,65 ember élt egy szobában. Persze a társbérletek továbbra is fennmaradtak. 1949-ben a lakások kevesebb, mint felében volt villany, mintegy hatodában vezetékes víz, s tizedében fürdőszoba. A tervezett lakásépítéseket az államnak kellett volna elvégeznie. Ehhez képest 1949 és 1956 között a lakások közel felét magánereből húzták fel. A háború utáni újjáépítés azért is haladt lassan, mert a Szovjetunió megtiltotta a Marshall-segély elfogadását.

Az évtized második felére felépült korszerű, új lakásokat a „dolgozó nép” lelkesen vette birtokba. Így ír az 1956. évi Kincses Kalendárium újságírója: „*Valóban város ez a néhány éves almásfüzitői lakótelep, ahol több a lakó, mint a többszáz éves szomszéd községben, a kétezer lakosú Naszályon. Harminchárom kétemeletes lakóépületben ötszáz 2-3 szobás lakás van, azonkívül egy emeletes épület húsz egy szobás lakással és egy 140 személyes legényszállás, kedves, barátságos szobákkal. De nemcsak az emeletes házai miatt város ez, hanem mert a főtere ugyancsak szép városias, fenyőfákkal és virágokkal, aztán központi fűtés, hideg-meleg víz teszi kényelmesé ezeket a lakásokat. A telepnek saját postája, étterme, üzletháza, iskolája, kultúrháza és sporttelepe van.*”

Ugyanakkor nehézséget jelentett a család mindennapi ellátásához szükséges élelmiszerek beszerzése, ugyanis az üzletek nyitva tar-

tása nem igazodott a munkaidőhöz. Szűkös volt az áruellátás, a kenyér, zsír, cukor beszerzése. Nem volt elég gyerekruha, pelenka és cipő sem. Nem voltak korszerű mosó- és tisztítószer-ek sem, a mosógép még ekkor nem elérhető, ez a generáció még teknőben mosott. 1956-ban még hiánycikk volt a porszívó és a hűtőszekrény is, porszívót és padlókefélő gépet kölcsönözni lehetett.

A dolgozó nők helyzetén javítani akartak. „Széles körű intézkedéseket kell tenni a nők háztartási munkájá-

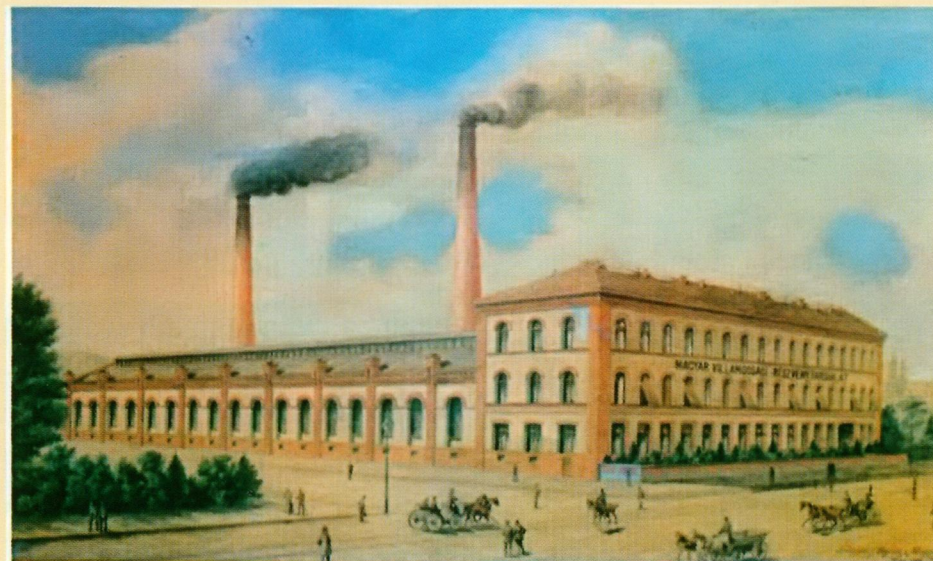
nak megkönnyítésére. – Határozta el a pártvezetés, amikor a második ötéves tervet tárgyalták. – Nagy mértékben fokozni kell a konzervek, a mélyhűtött és hidegkonyhai készítmények árusítását. Ki kell terjeszteni az előrendelési rendszert és az áruk házhoz szállítását. Szélesíteni kell a mosodai és vegytisztító hálózatot, és javítani kell a szolgáltatások minőségét. Többszörösére kell emelni a háztartási gépek kínálatát, öt év alatt 410 ezer mosógépet, 130 ezer porszívót, 63 ezer padlókefélőt, 87 ezer villamos hűtőszekrényt kell forgalomba helyezni.” A tervek megvalósítására szánt anyagi fedezet azonban nem volt elegendő. Villamos sütő-főző berendezések, tűzhelyek is voltak már szép számmal, legalábbis igyekeztek lecserélni – ha tehették – a jól bevált takaréktűzhelyt. Lonkai Ferenc szakácskönyve, amely már 1948-ban megjelent erre a váltásra íródott, hasznos tanácsokkal és receptúrával szolgált a háziasszonyoknak. Címe: „Villamos sütés-főzés szakácskönyve.”

Kevés volt az üzletekben a konzerv és a fagyasztott élelmiszer. A háziasszonyok többsége ugyan ragaszkodott a saját készítésű ételekhez, de csak nagy nehézségekkel tudta előteremteni. A munkahelyeken, bölcsődékben, óvodákban és iskolákban megoldást jelentett az üzemi étkezés, amely ekkor vált általánossá. Így az emberek többsége legalább napjában egyszer olcsón, meleg ételhez jutott.

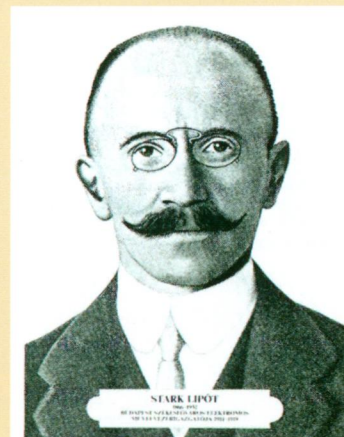
A 120 éves Elektromos Művek

1893-ban nagy szenzációnak számított, mikor először kapcsolták fel a villanyt Budapesten. Megindult az áramszolgáltatás a Budapesti Elektromos Művek jóvoltából.

A váci úti erőmű

A történet 1878-ban kezdődött, amikor még gázzal világítottak. A Trieszti Általános Osztrák Légszesz Társulat (gáztársaság) 17 évre szóló közvilágítási koncessziót nyert el. A következő fontos időpont már a villanyáramhoz kötődik. Az 1885-ös Országos Általános Kiállításon Déry Miksa, Bláthy Ottó és Zippernowski Károly mérnökök által feltalált transzformátoron alapuló áramelosztó rendszer 10 pavilont látott el árammal, bizonyítva, hogy alkalmas utcai világításra is. Ezek a transzformátorok a Ganz gyárban készültek. Egy évvel később a Ganz és Társa Rt. ajánlatot nyújtott be a fővároshoz néhány fontosabb útvonal villamos világítására. 1891-ben két magánvállalattal kötött koncessziós szerződést a főváros villamos energia szolgáltatására. A Magyar Villamossági Rt. (a Ganz Villamossági Rt.) 110 voltos váltakozó áram előállítására vállalkozott, a Budapesti Általános Villamossági Rt. 105 voltos

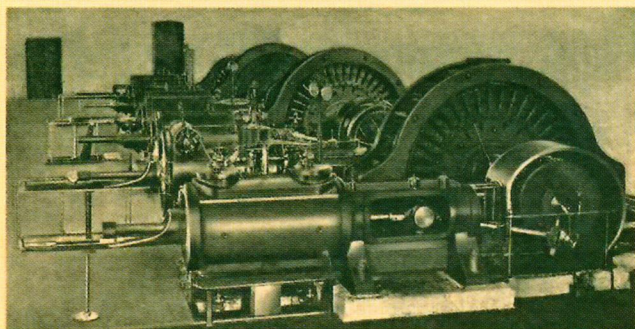

Stark Lipót, a BSzEM műszaki igazgatója, majd első vezérigazgatója

feszültségű egyenáramot szolgáltatott. Mindkét vállalat a mai Újlipótváros északi részén építette ki központját, ahol a szolgáltatás körülbelül egyszerre indult el. 1895-ben a legfontosabb áramfogyasztók közé tartozott a királyi vár, a Nemzeti Színház, a Nemzeti Kaszinó, valamint bankok, szállodák, kávéházak és templomok.

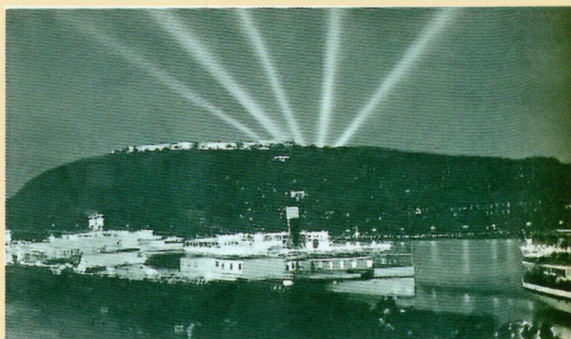
A századforduló időszakában a helyi kezdeményezések gyors fejlődést eredményeztek, és a villamosenergia-felhasználás növekedése jelentős volt. 1900-ig mintegy 40 villamos erőmű létesült. Az átlagos blokk nagyság akkoriban mindössze 1 MW körül volt. Az erőművek többsége kőszénrel működött, de számos vízerőmű is épült. A főváros, a nagyobb városok és a községek saját villamos műveket tartottak fenn, az egyéb erőművek és elosztó vállalatok magántulajdonban voltak. Az erőművek szigetüzemben működtek, a villamosenergia minősége

A Váci úti erőmű gépháza 1894-ben, dugattyús gőzgéppel

szolgáltatási körzetenként változott.

1918-ig még az Osztrák Magyar Monarchia gazdasági rendszerébe illeszkedve törtek utat a magánvállalatok, amelyek ezt követően a főváros tulajdonába kerültek. 1918-tól a 2. világháborút követő államosításig, mint önálló vállalat működött a Budapest Székesfővárosi Elektromos Művek (BSZEM) a Fővárosi Tanács irányítása alatt, amely hamarosan a város legnagyobb önálló vagyongépezete vállalatává vált. Szolgáltatási területét kiterjesztették Budapest határain kívülre, ekkor mintegy 3000 km² terü-

A Váci úti áramfejlesztő telep és Budapest Székesfővárosi Elektromos Művei székháza

Egyedi kapcsolású lámpaárak

Gázkonduktáberbe helyezett izzólámpa lámpatestek [14]

állami irányítás jellemezte, ami 1966-ig tartott, ezalatt a rohamos iparosítás szabta meg a villamosenergia-ipar feladatait.” – írja az ötvenes évekről a Száz éves az Elektromos Művek című, 1993-ban megjelent kötet.

1963-ban-ban megalakult a Magyar Villamos Művek, amely 1968-ban tröszt-szervezetté alakult, rövidítve MVMT. A tröszt szervezetileg egybefoglalta a villamosenergia termelését és elosztását végző vállalatokat, valamint az ezekhez tartozó karbantartó, beruházó, szerelő és építő egységeket is. Az MVMT feladata a teljes magyar villamosenergia-rendszer műszaki-gazdasági irányítása volt. A Budapesti Elektromos Művek sokáig sikeresen ellenállt az MVMT nyomásának és nem vette fel az uniformizált szervezeti formát, de a korszak végén Budapest ellátása is beilleszkedett a hazai rendszerbe.

1972-ben Gödöllőn üzembe helyezték az első szabadtéri transzformátor állomást. 1973-ban a közel-keleti olajválság következtében a dinamikus növekvő villamosenergiafogyasztás stagnált, ezért korlátozták a főváros díszkivilágítását. 1983-ban az ELMŰ-höz csatolták a szomszéd

let lakosságát és iparát látta el villamosenergiával.

„1950-től a magyar gazdaságnak a történelem során még nem járt úton kellett keresnie a boldogulást. A szocialista tervgazdálkodás eltérő szemléletre szorította a vállalatot és szembe kellett nézni azzal, hogy a kínálati piacot energia- és teljesítményhiány váltotta fel. A korszakot közvetlen

FÉNYT!
JÓ VILÁGÍTÁST!

áramszolgáltatóktól Visegrád, Szob, Vác és Zsámbék térségét. A vállalat területe 4050 km² lett, 12 város és 116 község villamosenergia ellátásának feladatával. 1990-ben megindult a vállalat számítástechnikai „nagykorúsítása”.

1991-ben a politikai és gazdasági rendszerváltozás folyamán december 31-én a Magyar Villamos Művek Tröszt és vállalatai konszern típusú részvénytársasággá alakultak át. A vállalat neve Budapesti Elektromos Művek Rt. lett. A részvények 50%-a a Magyar Villamos Művek Rt., 46,16%-a az Állami Vagyongyűjtemény, 3,84%-a pedig az önkormányzat tulajdonába került. A szerkezeti átalakításokat követően 1996-ban a társaság többségi tulajdonát külföldi szakmai befektetőknek értékesítették. Az 1996-os privatizáció során a német RWE és a szintén német EnergieBaden-Württemberg szerzett jelentős részesedést a társaságban. Részvényeit 1998 decemberében vezették be a Budapesti Értéktőzsdére, ahol jelenleg B kategóriás részvénynek számít. Fő tulajdonosai 2010. december végén az RWE (55,27%), az EnergieBaden-Württemberg (27,25%) és a Magyar Villamos Művek (15,18%), a közhányad csupán 2,32%. Az áramszolgáltatási piac liberalizációja részeként a társaság 2000. júniusától - a „Kihívás 2001” projekt keretében - a Társaság szorosabb együttműködést alakított ki az Észak-magyarországi Áramszolgáltató Nyrt-vel. 2007-ben szétválasztotta a hálózat kezelésével és a kereskedelemmel foglalkozó tevékenységeit. Székhelye ma is Budapesten a 1132 Budapest, Váci út 72-74. szám alatt található.

A társaság 2013-ban lett 120 éves. Még az alapítók sem gondolták, hogy több mint egy évszázad múlva is változatlan céllal működik a cég, két világháborút, illetve több rendszerváltozást átélve folytatja lényegében az eredeti célú tevékenységét: a különböző jellegű fogyasztók villamos energiával való ellátását.

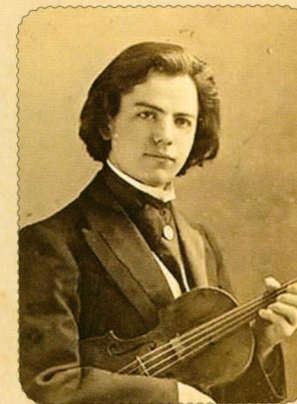
¹ Azon tőzsdére bevezetett részvények aránya a teljes kibocsátott részvényeken belül, amelyeket meg lehet vásárolni a tőzsdén, vagyis nem az állam, az anyavállalat vagy valamilyen stratégiai befektető birtokol.

1950

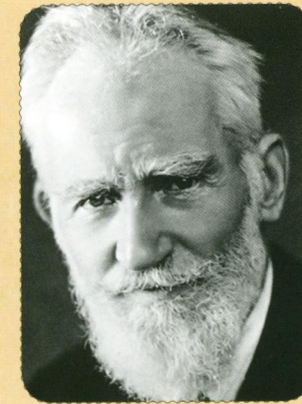
- április 3-án New Yorkban meghal Kurt Weill zeneszerző
- Május 31-én Chicagóban megszületett Tom Berenger
- július 2-án Trentóban meghal Dénes Oszkár
- július 27-én Budapesten megszületett Kelen Péter énekes

Dénes Oszkár

Jan Kubelik

G. B. Shaw

- szeptember 11-én Budapesten megszületett Egri Márta
- október 23-án New Yorkban meghal Al Jolson
- november 2-án Ayot St. Lawrenceben meghal George Bernard Shaw drámaíró
- november 10-én Budapesten megszületett Kerényi Miklós Gábor rendező
- november 14-én Budapesten megszületett Kútvölgyi Erzsébet
- december 2-án Genfben meghal Dinu Lipatti zongoraművész
- december 5-án Prágában meghal Jan Kubelik hegedűművész

„Én csak esodálatos akartam lenni”

„A szerelem istennője – az atomkorszakban” – ez volt a legendásabb dicshimnusz, amivel Marilyn Monroe-t illették dicsősége csúcsán. Ő volt kétségkívül az a sztár, aki állítólag még Alaszka jéghegyeit is képes lett volna megolvasztani – pedig nem akart mást csak színésznő lenni. Norma Jean Mortensen, aki 1928. június elsején látta meg a napvilágot Los Angelesben – nem éppen szerencsés csillagzat alatt született. Valójában sohasem ismerhette meg az apját, mert az idejekorán faképnél hagyta idegbeteg feleségét, aki aztán nem sokkal később elmegyógyintézetbe is került. A kislány ettől kezdve egyik nevelőszülőtől a másikhoz sodródott, akik havi húsz dollárért vállalták az árva gondozását. Hogy kitörjön a kiszolgáltatottságából alig tizenhat évesen férjhez ment éppen ügyeletes nevelőszülei ismerősének fiához. A házasság nem tartott sokáig. Amikor a fiút behívták katonának Norma Jean az önálló élet reményében egy ejtőernyőgyárban helyezkedik el. Egyszer reklámfotózás céljából fényképész járja végig az üzemet, és őt választja ki. Ez a fotó nemcsak a lapokat járja be, hanem felébreszti a lányban az érdeklődést a modell munka iránt... Csakhogy az álom sehogyan sem akar megvalósulni. 1946-ban aztán elválik, és filmszínésznői ambícióitól hajtva aláírja a Fox stúdióval első szerződését. A gyár azonban nemsokára felbontja vele a munkaviszonyát. Amikor aztán ott áll megélhetés nélkül – egy magyar származású fotós ajánlatot tesz számára. Egy fali kalendáriumról van szó, amely csupa meztelen képet közölne róla. Norma Jean igent mond. Nemsokára 1953-ban már milliós példányszámban forgalmazták pucér felvételeit – és mint a „végezet asszonya” most már új nevet is választ magának. Így lesz Marilyn Monroe. Első komolyabb filmjével, az 1950-es az Aszfaltdzsungellel azonban, nem alapozta meg szerencsáját. Egyre másra butácska feladatokat kap ekkortájt, de Monroe

lassan élvezni kezdi növekvő népszerűségét. A Niagara című Henry Hathaway film lesz az a produkció, 1953-ban, amikor kiderül, Monroe többre hivatott a szakmában, nem csak csinoska hajás baba. És ettől kezdve nincs megállás. Ezzel a filmmel csakugyan ő lett Hollywood élő legendája. Sex appealje gyűjtő hatású és ellenállhatatlan volt ebben a produkcióban, Monroe tudta és élvezte hatását, mindig ügyelt rá a rossz nyelvek szerint, hogy a dekoltázs mindig olyan mély legyen mintha beleugrott volna a ruhába, de a lába fönnakadt volna a vállpánton. A színésznő 1952 júniusában megismerkedett Joe DiMaggioval, a népszerű baseball játékoskal, aki aztán két év múlva feleségül is veszi, és aki élete végéig legőszintébb barátja marad. „Az ön felesége a legnagyobb szerűbb találmány a klorofil felfedezése óta” – bókolt neki a rendező Otto Preminger, de a házasságot ez sem tudta összetartani. A Szőkék előnyben, majd pedig a Hogyan menjünk férjhez egy milliómoshoz? két nagy kasszasiker azonban kezdi sajátos skatulyába szorítani – a színésznő egyéniségét, ő lett az ügyeletes butuska szó-

ke, a bájosan ostoba luxusliba... Erre Monroe maga is rátett egy lapáttal, amikor büszkén elismerte, hogy szerinte az az okos lány, aki tud golfozni, teniszezni, zongorázni, és játszani – a butát... 1953-volt Monroe legemlékeztetesebb éve, noha már előzőleg ő lett az év „ígéretes sztárja”. Az év végi statisztikák szerint ő kereste a legtöbbet a színésznők közül Hollywoodban, és ő lett az év legnépszerűbb színésznője is. Évente két-három szerepnél nem vállalt többet és ezt meg is engedték neki, mert, ahogy emlegették: lassan

az Egyesült Államok új nemzeti mítoszává lett, közismert népszerű márka, akár a Coca Cola. Új szerződést ír alá a Fox stúdióval és a következő három esztendő lesz életének legkiegyensúlyozottabb, legszerencsésebb korszaka. Élvezi és kiélvezi hatalmas népszerűségét.

Monroe maga is tisztában volt vele, műveltsége mennyire hiányos, ezért is esett bele a híres íróba, Arthur Millerbe, de kapcsolatuk nem tartott sokáig. A sztár állandó alvászavarai, idegproblémái elől külön-

féle ajzószerekben keres orvosságot. Depressziója mind erősebb. Amikor elvállalja A herceg és a táncosnő főszerepét 1957-ben állítólag csak azért teszi, mert maga a színész- király Lawrence Olivier a partnere, és rendezője egyben. Tőle is tanulni akart, ám Olivier képtelen volt elviselni a sztár állandó késéseit és ráripakodott: – Miért nem képes egyszer már pontos lenni, b...meg! – „Ó, hát ezt a szót Angliában is ismerik?” – csodálkozott el a legnagyobb lelki nyugalommal Monroe. A Foxnak azonban hamarosan felmondott. Dosztojevszkijt szeretett volna játszani, meg Shakespeare-t – ahogy ez Miller hitveséhez illik. A kultúra utáni szomj arra készítette, hogy esténként Joyce-ot olvasva bújjon ágyba. A sztár New Yorkba utazott, menekülni próbált korábbi népszerűségétől. Az Actors Studio növendékei közé iratkozott. Amikor kollégái megkérdezték miért akar tanulni: azt felelte, minden elfogódottság nélkül: „mert megnéztem a régi filmjeimet!... Nem is mertem soha remélni, de most művész akarok lenni, igazi színésznő.” Hat hónapi tanulás után tért vissza Hollywoodba. A Van, aki forrón szereti – Billy Wilder filmje – hihetetlen sikerrel dübörög végig a mozitermeken. A rendező, aki pedig nem tagadta meg teljesen a színésznő tehetségét, kétségbeesetten fakadt ki: – Olyan a keble, mint a gránit, az agya meg, mint a svájci sajt – csupa lyuk...” A sztár utolsó, filmje, a Megszállottak hatalmasat bukik. 1962 augusztus ötödikén aztán Monroet holtan találják ágyában. Ahogy ilyenkor szokás, megszületnek a magyarázatok. Öngyilkosság?... Véletlen baleset?... Talán a CIA?... – hiszen Monroe-nak viszonya volt mind a két Kennedy fivérrel... Talán maga a maffia?... Ezekről a feltételezésekből kötetek születnek, értekezések – de azt a titkot, amit Marilyn Monroe-nak hívtak egyikből sem lehet megfejteni. Maradnak a filmjei... No meg híres mondta: „Én csak csodálatos akartam lenni...”

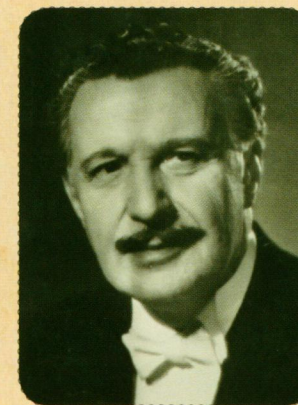

1951

- január 3-án Budapesten megszületett Jankovits József
- január 15-én Budapesten megszületett Takács Katalin
- február 19-én Budapesten meghal Bajor Gizi
- március 17-én Budapesten meghal Kondor Ernő színész, zeneszerző
- július 8-án Los Angelesben megszületett Anjelica Huston

Bajor Gizi

Somlay Artúr

Gombaszögi Ella

- július 12-én Budapesten megszületett Sass Sylvia énekesnő
- július 13-án Los Angelesben meghal Arnold Schönberg
- augusztus 22-én Budapesten meghal id. Latabár Árpád
- szeptember 1-jén megnyílik Budapest második operaháza, az Erkel színház
- szeptember 18-án Budapesten meghal Rátkai Márton
- november 10-én Budapesten meghal Somlay Artúr
- november 12-én Budapesten meghal Gombaszögi Ella

A meztelen Vénusz, avagy első magyar revüesillag

1951. október 19-én tizenhárom jeles magyar színész bátor tette szánta el magát. Levelet írt Rákosi Mátyásnak – ami önmagában sem volt veszélytelen vállalkozás. Ugyanis szerencsétlen kollégáik ügyében foglalmazták meg kérő soraikat, akiket a kitelepítés fenyegetett. A három művész között volt Déry Sári, akit a párt korifeushoz intézett sorokban így jellemeztek pályatársai:

„Déri (i-vel!, akkoriban az y használata még művésznévben sem volt ajánlatos) Sári, 40 éves és jóformán gyermekkora óta Magyarország minden színpadán játszott. Egészen kis görldből fejlődött színésznővé. Az ostrom alatt magatartása példamutató volt. A felszabadulás után egyike volt azoknak a színésznőknek, akik a leghamarabb álltak a színházi kultúra szolgálatába. A Honvéd színház szerződési ajánlatát kitelepítése felbontotta. 1947-ben férjhez ment Almássy Miklós grófhhoz, aki akkor, mint lovász kereste meg kenyerét. Almássy Miklóst e hónap 6-án behívták katonának a Néphadseregbe. Déri Sári társadalmi munkájáról külön meg kell emlékeznünk, különösen falu- és tanyajárásáról, amelyet az elmúlt két év alatt folytatott. Becsületes, törekvő, és tehetséges embernek ismerjük.

Kitelepítési helye: Mád, Rákóczi út 26.

Mi alulírottak, erkölcsi és művészi meggyőződésünkre hallgatva terjesztjük kérésünket Rákosi elvtárs elé. Meleg emberi szívére bízunk sorsunkat, bízunk és megnyugszunk döntésében:

Somlay Artúr sk.	Mészáros Ágnes sk.,
Görbe János sk.	Gobbi Hilda sk.
Major Tamás sk.	Gózon Gyula sk.
Balázs Samu sk.	Gellért Andor sk.
Honthy Hanna sk.	Tőkés Anna sk.
Pécsi Sándor sk.	Dajka Margit sk.
Tolnay Klári sk.”	

Nos, ki is volt ez a színésznő, akiért kivételes módon szinte minden műfaj és minden politikai nézet képviselői, a legismertebbek és legnagyobbak összefogtak?

Déry Sári és Raffay Erzsébet „Az elvált asszony” című operettben

a darab sztárjai nem kisebb nagyságok, mint Latabár Kálmán, Kiss Manyi voltak. Ezt újabb operett-siker követte: a Kata – Kitty – Katinka. Ebben jutott első igazi főszerepéhez. Közben Déry Sári egyre másra kapja a kisebb-nagyobb filmszerepeket. Egyetlen igazán látványos, neki írt, szerepében egy végzetes revüesillagot alakított – ami akkor már szinte magától értetődő is volt, ugyanis közben a Moulin Rouge csillaga lett. Ez a filmje, Az Egy pofon, egy csók volt, amelyben Chappy slágereit énekelhette. Déry Sári aztán a régi Márkus parkszínpadon mutatta meg igazi képességét, amikor egy egész estés műsort építettek rá, és ez afféle bevezető volt ahhoz a korszakához, ami aztán a párizsi Folie Bergère vagy Moulin Rouge hazai megfelelőjében, a Royal Revüszínházban következett. Pazar legyezővel, testhez simuló ruhában, vörös hajával kápráztatta el a férfi közönséget, és sápasztotta a hölgyeket. Teddy Ehrenthal színháza 1941-1943 között kizárólag róla szólt. Ő lett az első magyar revüsztár – és ebben a mesterségben azóta sincs utódja, már csak azért sem, mert mint ugyancsak burzsoá hagyo-

mányt, a revüt is száműzték nálunk a színházi világból és feltámasztására azóta sem akadt sem hely, sem tehetőség, no meg persze kellő pénz sem. 1945- től pedig a Pódium kabaréban, majd a Belvárosi színházban lépett fel. Itt láthatták a nézők Gáspár Margit Új Isten Thébában című darabjában, amely a hazai színháztörténet szerint azért is érdekes, mert ebben jelent meg magyar színésznő először nálunk – teljes meztelenségében a nézők előtt. Déry Sári volt az a bizonyos habokból felbukkanó Vénusz – de nem sokáig, mint annyi kollégáját, mint „polgári csökevényt” őt is elkergették a komoly társulatoktól.

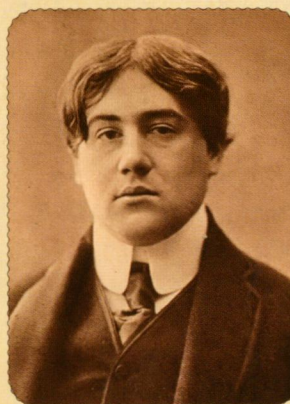

A színésznő 1947-ben másodszor is férjhez ment. Új élettársa Almássy Miklós gróf volt, akinek már csak a címe maradt egykori vagyonából, de egy szerelmi házasság esetében ez nem lehetett kérdés. Déry követte kitelepített párját az istenháta mögötti Mádra. Ugyanis hiába volt a számára kegyelmet kérő pályatársak könyörgése. Déry Sári még egy évig reménykedett és igyekezett példás magaviseletével kiérdemelni, hogy visszatérhessen férjével a fővárosba – eredménytelenül. 1952. augusztus 22-én rosszul lett. Valószínűleg valamilyen romlott étel okozhatta a tüneteket, hiszen akkoriban még sehol sem volt hűtőszekrény... A panaszkodó színésznőt a falu körzeti orvosa vakbélgyulladás gyanújával kórházba utalta. Csakhogy más közlekedési eszközről, mint lovas kocsiról hallani sem lehetett ebben a korban. Férje kétségbeesetten szerzett egy szekert, amivel a legközelebbi város felé indultak... „A kórház azonban messze volt – emlékezett vissza tárcájában Halász Péter, a hajdani színházi szakember –, és mire odadöcögött vele a szekér, Déry Sárin már nem lehetett segíteni, a gyulladt vakbél perforált, és a színésznő meghalt.” Halála dátuma: 1952. augusztus 23.

Története akár egy komor drámáé, de – magyar módra – mégis vígjáték lett belőle, amelynek ízlésességéről persze lehet vitázni. A filmet Bacsó Péter forgatta és az volt a címe: Te rongyos élet! Ami azt illeti, a cím találó.

1952

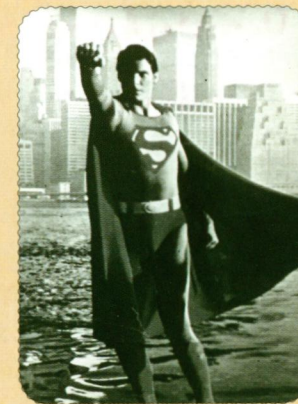
- január 11-én Milanóban meghal Aureliano Pertile operaénekes
- április 1-jén New Yorkban meghal Molnár Ferenc író
- április 12-én Budapesten megszületett Oszwald Marika

Molnár Ferenc

Szerencsi Éva

Christopher Reeve

- május 5-én Budapesten megszületett Szerencsi Éva
- június 7-én Ballymanában megszületett Liam Neeson
- június 10-án Budapesten megszületett Bán Teodóra
- július 1-jén Ottawaban megszületett Dan Aykroyd színész, producer
- július 21-én Chicagóban megszületett Robin Williams
- augusztus 23-án Sátoraljaújhelyen meghal Déry Sári színésznő, revüasztár
- szeptember 5-én Budapesten megszületett Balkay Géza
- szeptember 10-én Paslo Altóban megszületett Amy Irving
- szeptember 25-én New Yorkban megszületett Christopher Reeve

Kávé habbal és némi politikával

A feketekávé, amit olyan élvezettel iszogatunk délben, este, a nap minden szakában – amely olyan sok örömet szerez kinek-kinek egyes orvosai vélemények szerint olykor veszélyes is lehet. Azt azonban senki sem tételezi fel, hogy már az is komoly kockázatot rejthet magában, hogy hol és főleg mikor fogyasztjuk el. Ezért a naivsáért fizetett nagy árat sok hazai Kossuth-díjas és Kiváló művész híresség kis hazánkban 1952-ben. Történt pedig, hogy a magyar színpad nagyjai közül sokan – a legnépszerűbbek – kísértésbe estek. Ez persze nem csoda, ha arra gondolunk, hogy a határok hermetikusan le voltak zárva és a drága külhoni finomságok legfeljebb IKKA csomagban jutottak be hozzánk, horribilis áron. Márpedig a nylon harisnya, vagy a pipere-zappan, no meg az eredeti babkávé akkoriban elérhetetlen árucikkek voltak Budapesten. És bizony az énekes, a színész is ember, nem veti meg a jót. Még akkor sem, ha tudja, mindennek a megszerzése nem kis kockázattal jár. Főleg akkor, ha az éberség nemcsak úttörőjelszó

volt és bizony nem volt kevés a besúgók száma sem, még ilyen körökben is. No, de lássuk mi is történt valójában.

Molnár Ferenc

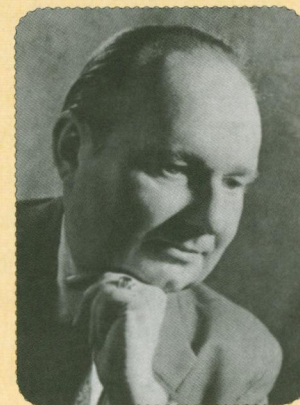
Az 1952-es év karácsonya táján hangulatos, szórakoztató összejevetelt rendeztek kiváló, népszerű művészeink részvételével. Erre szól-tak a meghívók, amelyek tetején ott állt a fel-adó neve: Török nagykövetség. A Nap-hegyen lévő villába szívesen jártak a jó hangulat miatt is a hazai hírességek, annál is inkább, mert a házigazda kitűnően beszélt magyarul, elvég-re valamikor itt végezte iskoláit. Most különö-sen kitett magáért, hiszen különösen sok kedves vendége érkezett: Latabár Kálmán, és számos nagy énekes köztük: Székely Mihály, Orosz Júlia, Rösler Endre, Udvardy Tibor, Osváth Júlia, Bordy Bella vagyis az operaház színe-java. A vendégek egymás szórakoztatására is előadtak néhány dalt, mulattak, ahogy ez egy elő-szilveszterhez illik. A huszonnégy meghívott a figyelmes házigazda jóvoltából még tombolán is részt vett. Itt aztán apró ajándékokat sorsoltak ki, csu-pa jelentéktelen, de akkoriban értékesnek számító figyelmességet.

Székely Mihály

ÁVH-hoz is megérkeztek a feljelentések...

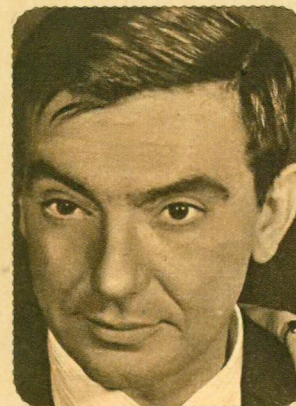
1953. február 28-án került sor a látványos ítélethirdetésre. Ekkorra hívták össze a Kertész utcai Fészek klub nagy-termében a Színház – és Filmművészeti Szövet-ség tagságát, azzal az előre meghirdetett céllal, hogy „nyilvánosan megtárgyalják az Opera-házban és az Operett Színházban nemrég le-zajlott fegyelmi ügy körülményeit, háttérét és levonják belőle a tanulságokat.” A látványos „kivégzésen” ismert művészek vallottak – hi-vatalos vagy nem hivatalos felkérésre – az un. „török-ügy” vádlottjai ellen. A főszónokok, köz-tük Gábor Miklós, és Szakáts Miklós felhá-

Rösler Endre

borodásuknak adtak hangot, hogy akadhattak művészek, akik ilyen csekélységekért képesek voltak lepaktálni az imperialistákkal... Különösen nehéz helyzet-be került Latabár Kálmán.

Nos, a Fészekbeli kivégzésen szegény Latyi fejére mindössze csak annyit tudtak ráolvasni, hogy „ha csak fél órára is, de szintén megjelent ezen a szilveszteresti mulatságon”, a kiváló komikus csak azt hajtogatta, hogy tá-jékoztatlanságból tévedt be a Török követségre,

Gábor Miklós

„Nevető Nemzet” Straub Dezső

Osváth Júlia

és igyekszik jóvátenni megbocsáthatatlan tévedését, ám az előadó szerint ez „elég nehezen hihető”. De mivel Latabár tisztában volt vele, hogy csak akkor szabadul, ha kellő bűnbánatot színlel és kellő mennyiségű hamut szór a fejére, író barátai segítségével elkészítetett a maga számára egy hatásos monológot, amelyet előtte napokig próbált, és amikor sor került a nagy számonkérésre elő is adta, könnyekkel a szemében, olyan sikerrel, hogy tulajdonképpen ő lett az ügy egyetlen szereplője, aki megúsza kisebb fejmosással, minden baj nélkül. Neki

mindössze meg kellett ígérnie, hogy munkájával jóváteszi bűnét és nem vét többet a népi demokrácia ellen.

A bizottságban számos színházigazgató között ott ült, Gáspár Margit oldalán az Operaház direktora, Tóth Aladár is, akiről csakhamar kiderült, hogy feleségével, Fischer Annie-val maga is hivatalos lett volna az évbúcsúztató murira, de valamilyen akadályoztatás miatt Székely Mihállyal kimentették magukat. Így nem kis megrökönyödéssel és meglehetősen felháborodással vették tudomásul a vádlott énekesek, hogy az igazgatójuk ezzel együtt mégis tagja a minisztériumban folyó fegyelmi vizsgálati bizottságnak, sőt veszi a bátorságot ahhoz, hogy ítéletet mondjon felettük, anélkül, hogy előre figyelmeztette volna a többieket... A Fészekbeli tárgyalás aztán kisebb nagyobb pénzbüntetéssel, megrovással, fegyelmmel zárult. Székely Mihály és Udvardy Tibor például három hónap eltiltást kapott, Bordy Bella fizetését a felére csökkentették... A látványosnak szánt „leszámolásnak” ez lett a vége, mert a napnál is világosabb volt, ha mindenkit eltiltanak, szépen bezárhatják a Népköztársaság úti zenepalota kapuit, ugyanis nem akadt volna senki, aki felépjen az esti előadásokon...

Bordy Bella

Művésznék lenni nem szakma, hanem sors – ezt a bölcsességet Goethe mondta, akiről köztudott, hogy nem játszott felelőtlenül a szavakkal. Minden kimondott és leírt mondata ma is jelentőséggel bír. Ezért, amikor Straub Dezső színművésszel beszélgetünk, nem kerülhetjük ki pályája sorszerűségét. Fontos az interjú helyszíne, de erről majd a későbbiekben szólunk.

– Menjünk kronológiai sorrendben, azaz, kezdjük a gyerekekkel.

– Az én gyerekkoromra rányomta bélyegét a híres-hírhedt Ratkó Anna. Az 50-es évek egészségügyi miniszter asszonya ugyanis „megreformálta” a művi vetélést, így akkortájt igen sok gyermek született.

Gyuri öcsém, mellette a Ratkó kor másik emblemikus személyisége Zsolnay Ágoston énektanárunk (imádtuk). Legismertebb szerzeménye még ismerősen csenghet a fülünkben: „Mint a mókus fenn a fán, az úttörő oly vidám!”

1956 gyerekszemmel.

Papa, Dezsi, Gyuri a Budai Várban

Én is Ratkó-gyerek vagyok, bár szerelmes szüleim elmondása szerint, Ratkó mama áldásos segítségével nélkül is világra jöttem volna. Pedig nagyon szegény körülmények között éltünk. A Rezső téren, egy pincelakásban. Emlékszem, hajnaltájt gyakran vízcsobogásra éb-

Egy régi SZÚR

(80 000 néző jött össze a meccsre)

Mert nem csak focizni jártunk, néha a Csalá jól elvert!

ház felét lebombázták, de nekünk ez volt a csodálatos grundunk. Itt fociztunk naphosszat.

- De azért iskolába is járt?

- Természetesen. Sőt, kisdobos is voltam. Tudja ki kötötte fel avatás-kor a kék nyakkendőmet? Maga Ratkó Anna. Akkoriban az elvtársak és elvtársnők elmentek egy-egy fontosabb eseményre. Így került az iskolánkba a kisdobos avatáskor ez a prominens személy. Még fotóm is van az eseményről, amelyen jól látszik, hogy fordítva kötötte meg a kendőt, a háromszög része volt elől, mint egy partedli, s a csomó a há-tamra került. Szóval, tanultam, ta-nulgattam, aztán rohantam haza, focizni a barátokkal. A foci a mi csa-ládunkban mindig fontos szerepet játszott. Nagyapámig visszamenő-leg mindenki rúgta a bőrt. 10 éve-sen kerületi bajnokságot nyertünk a Czakó utcai sportpályán. A ser-leget azóta is őrzöm. No és 41 éve vagyok a színész válogatott tagja.

A felvétel 2012-ben készült a Kubala emléktornán Telkiben

redtünk. De nem az eső esett, hanem a közeli kocsmából hazatérő férfiak té-vesztették el a pin-ce ablak funkcióját. No, ezt nem bírta sokáig apukám, így addig-addig járt a hivatalba, mígnem kaptunk egy lakást Budán, a Krisztiná-ban. Ennek még ud-vara is volt! Persze, ez sem udvarnak született, hanem a

Két közeli fociélményem is van, az egyik édesapámhoz fűződik. Neki jó barátja volt Kubala László, aki Spanyolországban szerzett hírnevet, mint legendás futballista. Már jó pár éve meghalt, de a fia tavaly hazánkba látogatott, s megszerveztem egy találkozót édesapámmal. Kimondhatatlan örömet szereztem az öregemnek. Megható élmény volt látni, ahogyan az egykori csillag ma már 60 fölötti „kisfia” könnyes szemmel ölelgeti édesapja gyerek-kori játszótársát. A fiatal Kubala már nem beszéli a magyar nyelvet, de azokban a pillanatokban nem is kellett szólni egy szót sem... A má-sik foci történet Puskás Öcsi bácsi-hoz kötődik. Amikor hazajött, többször is sikerült vele személyesen szót váltanom. Utoljára úgy kezdtem a beszélgetést: - Tudod- e Öcsi bácsi hogy minket 3 nagyon fontos dolog köt össze? - Micsoda?- kér-dezte kíváncsian. - Az első - válaszoltam -, hogy 25 év különbséggel ugyanazon a napon, április 2-án születünk. - Az jó, mondta, - és mi a második? - Hogy a kedvenc dalodat, - amit általad ismert meg a vi-lág - a „Nótás kedvű volt az apám” kezdetűt nagyanyai nagybátyám Fejes Imre bácsi írta. - No ez szép! És mi a harmadik?- firtatta.- Hogy mindketten nagyon tudunk focizni!!! Boldog vagyok, hogy egyszer ezzel Őt is meg tudtam nevetetni.

- Ám mégsem futballista lett, hanem színész...

- Ez Bodrogi Gyula bűne! Amikor először megláttam a tévében, egy-szerűen lenyűgözött a játéka. Akkor döntöttem el, hogy ha török, ha szakad, én színész leszek. Felvételiztem, felvettek, s azóta követem a szakmában a lépteit. Már nekem is csak a „Nemzet színésze” titulus van hátra...

- De azért gyönyörű pálya ez, nem igaz?

- Gyönyörű, csak múlandóságra van ítélve. Ezért is írtam magam-ról ezt a kis kétsorost:

Egy ifjú táncdalénekes 1972

Nekem holnapom nincs, csak „mám” van,
Mert ilyen hülye szak-mám van!

- Mi, magyarok híresek vagyunk jó humorunkról. Szeretünk nevetni és nevetetni. A humor nagy áldás, ajándék az élettől. Ezt mikor fedezte fel magában?

- Mindig is szerettem viccelődni, parodizáltam a tanárokat, nevettettem a társaimat. Aztán a pályám elején ezt a jó tulajdonságomat

Magáért beszél

összefogása révén végre új esélyt kapott a Vidám Színpad, hogy ismét a Nevető Nemzetet szolgálja. Ezért is találkoztunk itt, az Eurocenterben. Új vígjátékokkal és régi sikerekkel indulunk az új helyszínen, Óbudán, az Eurocenter nagy Színháztermében!

már mások is észreveték, így kerültem a Vidám Színpadhoz.

- 1982-től volt tagja a társulatnak. Aztán a színház átalakult. A lerobbant épületet 2008-ban felújították, s a színház, amit korábban Vidám Színpadnak ismert a közönség, már új néven, új társulattal üzemel. Nem hiányzik a Révai utca?

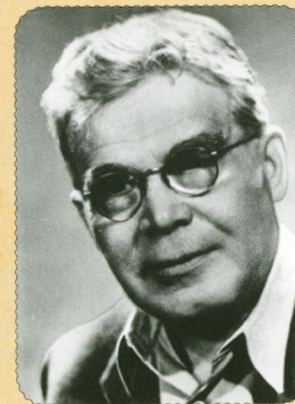
- Dehogynem! A Révai utcát pont 10 éve hagytam el a nevetés, akkor volt a Vidám Színpad 50 éves! Ha az utcában jártam, csak a hajdan volt társulat néma kísértetei kísérték. Sokat dolgoztunk azon, hogy a Vidám szelleme újra otthonra találjon. Most néhány művészi szellemű vállalkozó és néhány vállalkozó szellemű művész

1953

- január 21-én Budapesten meghal Gábor Andor költő, újságíró, műfordító
- február 23-án Budapesten megszületett Keveházi Gábor táncos, koreográfus
- április 29-én Budapesten megszületett Egri Kati
- május 7-én Ibrányban megszületett Hegedűs D. Géza
- június 2-án Sámsonházán megszületett Kukely Júlia énekesnő

Egri Kati

Gábor Andor

Kálmán Imre

- június 9-én Budapesten megszületett Húvösvölgyi Ildikó
- június 10-én Budapesten megszületett Csákányi Eszter
- szeptember 1-én repülőgép - szerencsétlenségben meghal Jacques Thibaud zongoraművész
- október 8-án Londonban meghal Kethleen Ferrier énekesnő
- október 30-án Párizsban meghal Kálmán Imre a világhírű operett - szerző

Állami áruház minden mennyiségben

Az ötvenes évek elején az operettvilág egyszerre két ellenséggel találja szemben magát. Egyrészt a Hivatal tartja mindenáron üldözendőnek, a kispolgári ízlés megtestesítőjének, minden elképzelhető rossz eredőjének, másrészt éppen ezért szinte nincs mit elővenni, a színházak nem tudnak mit játszani. A nagy klasszikusok, amelyekben grófok és földesurak szerelmesednek bele táncosnőkbe és elhagyott özvegyekbe kimentek a divatból – finoman szólva – új mű meg alig akad. A Fővárosi Operett színház új igazgatója, Gáspár Margit nekilát kínjában egyfajta saját magyar repertoár megteremtéséhez, amelyben kétség kívül az Állami áruház volt az egyik legsikeresebb.

Hosszas vita, több kisebb-nagyobb változtatás után engedélyezték csak a bemutatót, amelynek aztán az állt útjába, hogy a színház két oszlopos mulattatója, Latabár Kálmán és Feleki Kamill, akik valamiért haragban voltak, hallani sem akartak róla, hogy közös jelenetük legyen!... Mellettük Bilicsi Tivadart, Rátonyi Róbertet, és primadonna-ként, Petress Zsuzsát, és másod szereposztásban a főiskolás Bán Klárit láthatta a publikum. A rendező Mikó András és dr. Márkus Éva volt.

Az Állami áruház legnagyobb erénye talán az volt, hogy végre meggyőzte a funkcionáriusokat is arról, hogy tévednek, amikor azt állítják, hogy „az az operett a burzsoá színpadok sajátos műfaja, amelyet nem lehet haladó eszmei mondanivalóval megtölteni, hogy napjaink kérdéseit, mindennapi életünk alapjait nem lehet operettszínpadra vinni...” A siker nagy volt és mivel a filmgyárnak égetően szüksége volt szórakoztató filmekre kapóra jött az Állami áruház, amely „életünk új haladó szocialista elemeit magasztalta” kifaragva a kapitalista csökevényeket. A for-

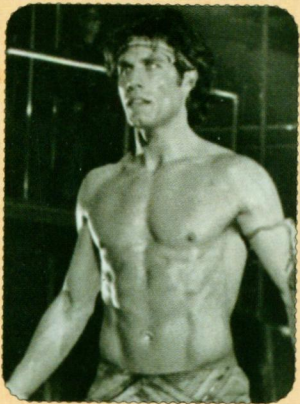

gatókönyv mindössze három hónap alatt elkészült, ám Gertler Viktornak a rendezőnek csöppet sem tetszett, ezért a szerzők mellé rendelte dramaturgnak Halász Pétert, aki két hét alatt pontot tett a várva várt könyv végére. A nyári film felvétele azonban október 17-én indulhatott csak meg. A szereposztás sok mindenben megegyezett az operett-színházival, hiszen Latabár Kálmán, Feleki Kamill voltak itt is a sztárok. Melléjük bekerült ugyancsak az Operettből Petress Zsuzsa is, akinek ez lett az egyetlen jelentős filmszerepe. A vezetőség ennek nem nagyon örült, ugyanis kitalálták, hogy „Petress színészi adottságai és egyénisége aláhúzzák a forgatókönyvben egyébként is meglévő kispolgári és érzelgős jelleget.” – ami ellen úgy védekezett a rendező Gertler, hogy kellően érdektelen ruhákat adott a primadonnára. Az operett-hármas mellé csatlakozott Gábor Miklós, mint a magyar filmek örökös haladó értelmiségije Horváth Tivadar, Turay Ida, Mezei Mária. Egyszóval remek társaság. Az Állami áruház, amelynek dalszövegeibe Szenes Iván is beledolgozott – az év mozi sikere lett, amit az is igazolt, hogy Feleki Kamill mondása: „nekem mindegy” valósággal közmondás lett Pest-szerte abban az időben. Végül is azok, mint a Szabad nép kritikusa – akik a „szép, napfényes életet” akarták az Állami áruház vetítésén fellelni – nem váltottak hiába mozijegyet.

1954

- január 11-én Bad Ischlben meghal Oscar Straus operett-komponista
- február 14-én Hegykőn megszületett Eperjes Károly
- február 18-án Englewoodban megszületett John Travolta
- február 24-én Budapesten meghal Herczeg Ferenc író, szerkesztő,

John Travolta

Herczeg Ferenc

Udvaros Dorottya

- április 1-jén Szekszárdon megszületett Rubold Ödön
- április 7-én Hong Kongban megszületett Jackie Chan színész, producer, író
- május 28-án Budapesten meghal Nóti Károly író, újságíró, dramaturg, kabarészerző
- augusztus 4-én Budapesten megszületett Udvaros Dorottya
- augusztus 18-án Houstonban megszületett Patrick Swayze
- november 30-án Baden Badenben meghal Wilhelm Furtwangler karmester

Szilvia, te csodás!

Németh Marika

Hát persze, hogy a Csárdáskirálynő primadonnájától van szó most is – akit már csak azért is megillett ez a Gábor Andor ráaggatta jelző, mert ha van operett-hősnő, akit milliók ajnároztak, ünnepeltek az csakis ő lehet! Senki sem számolt utána, de a tény, hogy a Víg özvegy mellett Kálmán Imre Csárdáskirálynője a legtöbbet játszott operett világszerte. Nálunk különösen nagy becsben van bemutatója, 1916. november 3. óta, amikor csaknem egy évvel a bécsi premier után a Király

színházban is megjelent és a János vitéz mellett nagyban hozzájárult a színház felvirágoztatásához. Az országos siker után egy időre mifelénk kikopott a színházakból. Fényes Szabolcstól tudjuk, hogy amikor Budapest felszabadult Zamercey tábornak egyik első rendelkezése az volt, hogy vigyék színre ismét a Csárdáskirálynőt a hadsereg vezetésének kérésére. Kenyér, tüzelő volt a fizetsége a szereplőknek: Sárdy Jánosnak, a Latabár fivéreknek. Amikor az ötvenes években Operett-színház új igazgatónője, Gáspár Margit, aki ízig-vérig színházi ember volt – felismerte, hogy az operetről tartott ankétok és a szocreál viták nem elegendőek ahhoz, hogy a színház csakugyan betöltsé feladatát. Tudta jól, hogy ha eredetiben viszi színre, eleve nem kaphatja meg az engedélyt, így két szakemberre bízta az átdolgozást: Békeffi Istvánra és Kellér Dezsőre. A hitetlenkedő, csodálkozó Békeffinek és Kellérnek, akik lehetetlennek tartották a feladatot, ezt mondta: „Én már ki is találtam, hogyan. Új figurát állítunk a középpontba Hanna számára, és ráépítjük a cselekményt. Így az édeskes mese egyszerre finoman ironikus lesz!” Az ötlet persze nemcsak dramaturgiailag volt szerencsés, hanem azért is, mert átsegítette Honthyt abból a szerepkörből, amiből kiöregedett egy újabba, ahol busásan kamatoztathatta hu-

morát, színészi képességeit. És ahogy egyre nőtt az új Cecília szerep – úgy nőtt vele együtt Miska főpincéré is, aki már induláskor sem lehetett senki más, csakis Feleki Kamill. Kellér és Békeffi nekiláttak a munkának. Ez a nem mindennapi kettős formálta át aztán a Kálmán operettet, olyan sikerre, amilyen addig nem volt még a magyar színház történetében. A színház valamennyi akkori sztárja szerepet kapott: Honthy és Feleki oldalán Németh Marika, Borvető János, Homm Pál, Gyenes Magda, Csákányi László, Baksay Árpád, no meg Rátonyi Róbert! A produkció rendezője, a mindössze huszonkét éves Szinétár Miklós volt, akinek volt fantáziája és merészsége ahhoz, hogy

Feleki Kamill és Honthy Hanna

ezt a nála sokkal idősebb és tapasztaltabb művészekből álló együttest dirigálja. A díszleteket Fülöp Viktor és Márk Tivadar tervezte – nagyvonalúan –, ami meg is látszott a költségvetésen. A csillogó látványosság mintegy háromszázezer forintba került, ami akkoriban horribilis összegnek számított. A Csárdáskirálynő sikerét messze megelőzte a híre. Már a főpróbán olyan tömeg özönlött kora délután a Nagymező utcába, hogy lovas rendőröket kellett kivezényelni. Ez azonban csak a kezdet volt. Az 1954 november 12-i premier után, még az ezredik előadásán is a kora hajnali óráktól már hosszú sorok álltak a Nagymező utcában a déli pénztárnyitásra várva, hogy jegyhez jussanak.

A felsőbb hatalom zavarban volt. Egyrészt Gáspár Margit megtámadhatatlannak bizonyult, ugyanakkor a Csárdáskirálynő mégis a kispolgári ízlés diadala. Ezért nem engedték meg például, hogy a darab plakátjai az utcára kerüljenek, azzal a kifogással, hogy nem akarják támogatni az ízléstelenséget! És mielőtt ez a szemlélet hivatalosan is ér-

Gyenes Magda és Rátonyi Róbert

vényes lett volna, váratlan esemény történt: 1955-ben meghívták a Fővárosi Operett színház társulatát a Szovjetunióba több hetes vendéjátékra. Ugyan még két másik operett is ott volt a 180 tagú együttes tarsolyában: a Boci, boci tarka és a Havasi kürt – mégis a Csárdáskirálynő volt az, amelyikre mindenki kíváncsi volt. Az előadást egyenesben közvetítette a moszkvai televízió és rádió. Aznap este a szovjet főváros utcáin megszűnt az élet. Mindenki odahaza ült a tévé készülékek előtt. Leningrádban zenés műsor készült a magyar művészekkel, akik itt állhattak életükben először tévé kamerák elé... A szovjet vendéjáték sikere, akkor ért el csúcspontjára, amikor már a visszautazás előtti napon meghívás jött, hogy a moszkvai kormány rendkívüli előadáson szeretné látni a Kálmán operettet! Ezt természetesen nem lehetett megtagadni. Ezen aztán ott volt a teljes Központi Bizottság Hruscsovval az élen.

Ez a rendkívüli érdeklődés persze itthon sem kerülte el a pártvezetőség figyelmét, úgyhogy amint megérkezett a színház Vörös Zászló érdemrenddel tüntették ki az együttest a szakma legnagyobb döbbenetére, hiszen ezzel még a Nemzeti társulata sem dicsekedhetett. Ezt Major Tamás nem is bocsátotta meg Gáspár Margitnak, akit sohasem engedett vissza a színházi életbe...

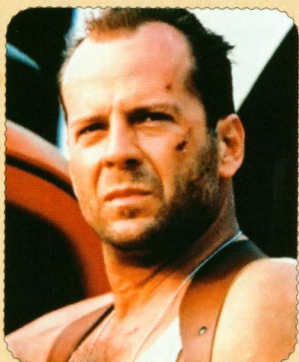
Aztán rendszerek mentek, rendszerek jöttek, de a Csárdáskirálynő maradt...

És bizonyára így lesz a következő évszázadban is...

1955

- március 16-án Párizsban megszületett Isabelle Huppert
- március 19-én Penns Grove-ben megszületett Bruce Willis
- április 29-én Budapesten megszületett Máté Gábor
- május 4-én Párizsban meghal George Enescu zeneszerző

Bruce Willis

James Dean

Whoopi Goldberg

- május 17-én Fort Worthben megszületett Bill Paxton, Clevelandban megszületett Debra Winger, Budapesten meghal Fedák Sári
- június 15-én Budapesten meghal Boross Géza kabarészínész
- július 25-én Moszkvában meghal Iszak Dunajevszkij operettszerző
- szeptember 21-én Budapesten megszületett Szirtes Ági
- szeptember 30-án Marionban meghal James Dean
- november 2-án Budapesten megszületett Frajt Edit
- november 13-án New Yorkban megszületett Whoopi Goldberg
- november 27-én Párizsban meghal Arthur Honegger zeneszerző

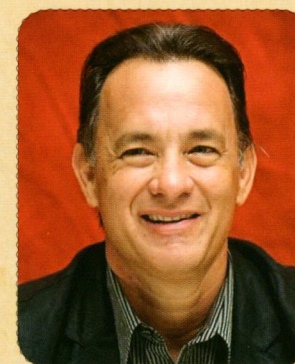

1956

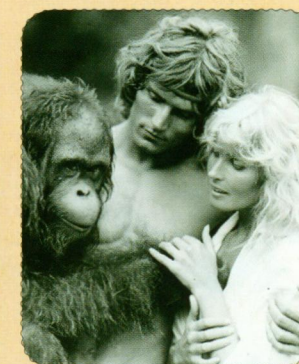
- január 3-án Peekskillben megszületett Mel Gibson
- január 23-án Londonban meghal Korda Sándor
- január 27-én Budapesten megszületett Pap Vera, Coral Baglesben megszületett Mimi Rogers, Zürichben meghal Erich Kleiber karmester

Korda Sándor

Tom Hanks

Bo Derek

- április 9-én Szentesen megszületett Gáspár Sándor
- május 4-én Budapesten megszületett Igó Éva
- május 11-én Putnokon megszületett Lőcsei Jenő táncos, koreográfus
- július 9-én Concordban megszületett Tom Hanks
- szeptember 19-én Budapesten megszületett Krámer György táncos, koreográfus
- október 26-án Londonban meghal Walter Gieseking zongoraművész
- november 20-án Long Beachben megszületett Bo Derek

1957

- január 14-én New Yorkban meghal Humphrey Bogart
- január 10-én New Yorkban meghal Arturo Toscanini
- március 9-én Budapesten megszületett Bajor Imre
- július 5-én Londonban meghal Buttykay Emmi operett-primadonna
- augusztus 10-én Budapesten megszületett Básti Juli
- szeptember 3-án Budapesten meghal Heltai Jenő író, költő, újságíró, dramaturg, műfordító, színpadi szerző, igazgató

Humphrey Bogart

Bajor Imre

Básti Juli

Benjamino Gigli

- szeptember 13-án Debrecenben megszületett Görbe Nóra
- szeptember 20-án Jarvenpaaban meghal Jean Sibelius zeneszerző
- november 30-án Rómában meghal Benjamino Gigli operaénekes

1958

- február 5-én Budapesten meghal Berky Lili
- április 3-án Amityville-ben megszületett Alec Baldwin
- május 20-án Budapesten megszületett Hirtling István
- július 11-én Oxfordban megszületett Marc Lester
- augusztus 2-án Budapesten megszületett Csere László

Berli Lili

Alec Baldwin

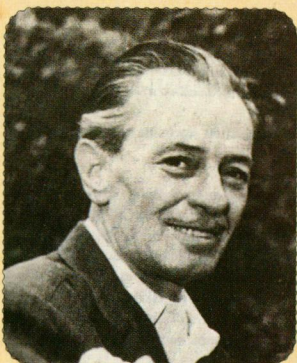
Nyertes Zsuzsa

- augusztus 24-én Brooklynban megszületett Steve Guttenberg
- augusztus 26-án Londonban meghal Ralph Vaughan Williams zeneszerző
- október 19-én Los Angelesben meghal László Aladár újságíró, színpadi szerző, forgatókönyvíró
- november 11-én Budapesten megszületett Kulka János
- november 22-én Los Angelesben megszületett Jamie Lee Curtis
- december 14-én Budapesten megszületett Nyertes Zsuzsa
- december 24-én Hollywoodban meghal Brodsky Miklós zeneszerző

1959

- január 3-án Budapesten meghal Fekete Pál
- január 24-én Budapesten megszületett Iván Ildikó énekesnő
- február 22-én Yakimában megszületett Kyle MacLachlan
- február 27-én Budapesten meghal Komlós Vilmos
- április 15-én Londonban megszületett Emma Thompson

Jávor Pál

Madonna

Errol Flynn

- augusztus 14-én Budapesten meghal Jávor Pál
- augusztus 16-én Bay Cityben megszületett Madonna
- augusztus 28-én Liestalban meghal Bohuslav Martinu zeneszerző
- október 7-én Rómában meghal Mario Lanza operaénekes, filmszínész
- október 14-én Hollywoodban meghal Errol Flynn
- november 3-án Stockholmban megszületett Dolph Lundgren
- november 17-én Rio de Janeioban meghal Hector Villa Lobos zeneszerző
- november 20-án Louisville-ben megszületett Sean Young

Mézes Mackó és egyéb sikerek

A vendéglátó üzletek állami tulajdonba kerültek. Nehéz, keserves évek voltak ezek és súlyos károkat okoztak. Az üzletek tulajdonosait kitelepítették és kevesen tértek vissza a szakmába. Ha egy állami vendéglátó üzletet kellő gyakorlattal és tudással rendelkező szakember vezetett, az hamar kitűnt a többi közül. Néhánynak sikerült, másoknak nem. Az üzletet be kellett zárni, vagy kocsmává alakítani. Csak a legerősebbek éltek túl ezt az időszakot.

Az állami vendéglátóipari vállalatok fontos feladata volt a gazdaságos termelés. Ennek érdekében hozták létre a központi ún. termelőüzemeket és onnan látták el az egyes üzleteket. Így létesültek a központi termelő cukrászüzemek, a fagylaltüzem és a mézeskalácsot készítő üzem. A termelőüzemek félkész termékeket továbbítottak, amelyeket a vendéglátóhelyeken, cukrászdákban, az eszpresszóknak fejeztek be, itt díszítették és tálalták. Ilyenek voltak pl. a világos és sötét piskótakarikák, az indiáner, a képviselő fánk, a fondant, a marcipán, a pralinémassza, a torták tejszínes díszítése stb.

Voltak sikertörténetek is, mint az 1958-as világkiállításon **Brüsszelben**. A világkiállításon dolgozó szakácsaink és cukrászaink tovább öregbítették a magyar konyhaművészet jó hírét, amelynek alapjait a 20. század első felében a vendéglátásban dolgozó kiváló elődök tették le. Ugyanis a világkiállítás egyik szenzációja volt a magyar étterem. A siker oka: „Elsősorban és mindenekelőtt szakácművészetünk, konyhakultúránk, legjobb szakácsaink által oly féltő gonddal őrzött sajátos magyar konyha maradéktalan érvényesítése.” – írta a korabeli újság, majd így folytatja: „Külön öröm figyelni a vendégek arcát egy-egy ételfogás, egy-egy pohár bor ízlelése után, amikor a meglepetést felváltja a megelégedés és egy kicsit a csodálkozás kifejezése.” A sok szakember között kiemelkedett Venesz József, Rákóczi János, Turós Emil, Kenderesi Zoltán, Jung Márton és Siska József, akik ételeikkel, cukrászkészítményeikkel, hidegtálaikkal a vendéglátás színvonalas megteremtésével nemzetközi elismerést szereztek a magyar konyhaművészetnek.

A másik sikertörténet Tódor Géza **Mézes Mackója** Budapesten. Tódor úr a háború előtt

Rákóczi János

egy belvárosi csemegeüzletben volt tulajdonos, amely különleges kínálatáról volt híres. Az államosítás után nehezen kapott munkát, majd egy külvárosi laktanyában dolgozott, a kantinban. Egyszer csak jött az üzenet: „Nem tudtam, mi van s miért. Így aztán az előző időkből való kitüntetéseimet összetéptem... és kérem szépen,

engem akkor egészen Ortutay Gyuláig vezettek. Ahogy meglátott felállt, s üdvözölt. Elmondta a tervét, hogy szeretne a régi üzletem helyén egy különleges büfét. Hozzátette: bízik a szakértelmemben, és szabad kezet adott. Ettől a nagy bizalomtól elhatároztam, hogy osztrák mintára olyat csinállok Pesten, ami a világon még nem volt!” – mesélte Tódor Géza a Népszabadság újságírójának 2001-ben.

Egy hét alatt kitakarították a Kígyó utcai egykori csemegeboltot, és három hónap múlva már készen voltak a vendégek fogadására. A Mézes Mackónak 1955-ben két megnyitója is volt ugyanazon a napon. Egy az illusztris párt elitnek, gazdagon. Két órával később a maradékból az egyszerű művészeknek, focistáknak, nyakkendőös középkecskereknek. Az éhes melósoknak csak a filmhíradó jutott. A hölgyek és urak hisztériában törtek ki, sikoltoztak a gyönyörűségtől, rendőröknek kellett visszatartani őket. A házban először bemutatott mirelit áru óriási meglepetést okozott. Mindenütt márvány és damaszt, válogatott személyzet és szakács. És a kínálat: aszpikos sonkatekerics, izlandi kaviár, francia- és ökörszály-saláta, hűsítő italkülönlegességek, frissen sült, édes és sós cukrászsütemények, szárnyasok, hal- és sertéskocsonyák... A fontos emberek ingyen ehettek a Mézes Mackóban. A számlát a központban egyenlítették ki. Münnich Ferenc babgulyást evett csülökkel, Rákosinak hidegtálakat szállítottak, Gáspár Sándor a majonézes burgonyát szerette. Kádár János felesége kávézni járt ide és indiánert kért hozzá. Tódor kiutazhatott a Szovjetunióba is. Hruscsovot sok más étel mellett többek között sült csir-

késsel és kaszinótojásokkal kápráztatta el.

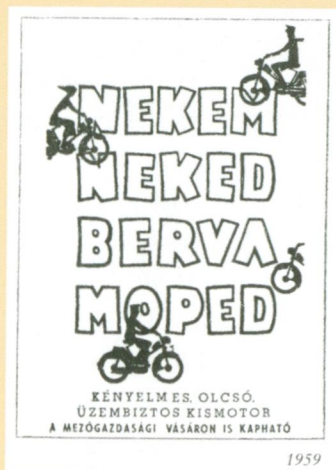
És a csemegeboltok? A Közért vállalat mellett működött negyven éven keresztül a **Csemege Kereskedelmi Vállalat**, amelyet 1952-ben alapítottak azzal a céllal, hogy mint országos nagyvállalat példát mutasson a korszerű kereskedelmi módszerek és technika alkalmazásában, s

nem utolsósorban árukínálatban. Koltai György igazgatásával kezdődött meg a bolthálózat megszervezése. Elsőként a Rákóczi út és Nagykörút sarkán lévő nagy KÖZÉRT (a későbbi éjjel-nappali) került a Csemege Vállalathoz, ezt követte 29 fővárosi és 18 korábbi Meinnl üzlet. Az 1953-as alapítólevélben megfogalmazták, hogy a bolt hálózat „az élelmiszer jellegre épülően a friss, csemege típusú árukínálatot bővítsé gyümölcs- és zöldségfélékkel, illetve saját üzemeiben előállított termékekkel (francia konyha termékei, cukrászati, édesipari áruk, mélyhűtött termékek stb.) A Csemege működésével járjon a hazai kereskedelem élén, igényeljen az ipartól új és korszerű árukat. Növelje a választékot. Megrendeléseivel és saját gyártású termékeivel bővítsé a hazai kínálatot...”

Egészség, jólét

A népesség száma az évtized végére meghaladta a 9 milliót. Ez az egészségügyi helyzet jelentős javulásának volt köszönhető. Új gyógyszerek jelentek meg, mint pl. az antibiotikumok, melyek segítségével százezer számra mentették meg olyan betegek életét, akiket korábban nem lehetett életben tartani. Az általános ingyenes orvosi ellátás következtében nagymértékben csökkent a csecsemőhalandóság is. Mindez az átlagéletkor meghosszabbodását eredményezte. Ugyanakkor az egészségügyi ellátás feltételei nem tudtak megfelelni a megnövekedett követelményeknek. Az orvosi rendelőkben, kórházakban általánossá vált a zsúfoltság. A társadalombiztosításba bevont népesség 1956-ig 64%-ra emelkedett. Az ellátásból kimaradók magas arányát az magyarázza, hogy a politikai okokból az egyéni gazdákra és kisiparosokra nem terjesztették ki. Így akarták őket arra kényszeríteni,

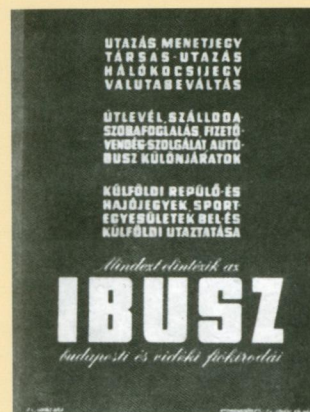
hogy belépjenek a szövetkezetekbe. Az iparban, a közlekedésben, a kereskedelemben és a hivatalokban teljes körben bevezették a dolgozók nyugdíját, ennek összege azonban csekély volt.

A belpolitikai helyzet és a gazdasági változások átalakították a társadalom szerkezetét is. A korszak elején a lakosság közel fele a mezőgazdaságból élt – ez a szám a kulákok üldözése és a kollektivizálás következtében 1960-ra 10%-kal csökkent. Ugyancsak csökkent az önálló kisiparosok és kiskereskedők száma, viszont az ipari munkások, az értelmiségiek és a „középszintű

szellemi és irodai dolgozók”, azaz a hivatalnokok száma nőtt. A modern technika hiányát a nagy számban rendelkezésre álló olcsó munkaerő pótolta. Ha nem is jól fizetett, de valamilyen munkát mindenki talált magának, még az alacsonyan képzettek, vagy a képzettség nélküliek is. A társadalmi egyenlősítés nem annyira a szegény rétegek anyagi felemelése, mint inkább a jobb helyzetben élők lesüllyesztése útján történt.

Az állam mindenki számára biztosította a munkát, de a béreket alacsonyan tartotta. A kereseteknek ezt a szintjét azzal indokolták, hogy az állam ingyen vagy jelképes térítésért gondoskodik a lakosság szükségleteinek nagyobb részéről. Persze az új párt- és állami elit – az ún. káderek – az ötvenes években kiemelt fizetéseket kaptak, de kiváltságaik elsősorban nem fizetésükben, hanem egyéb juttatásokban – lakás, nyaralási lehetőségek – nyilvánultak meg. A mindennapokban pedig a csekély lakbérek, az egyre inkább kiterjesztett ingyenes egészségügyi ellátás, társadalombiztosítás, ingyenes bölcsőde, óvoda, általános és középiskola jelezte többek között a szociálpolitika fő irányait. A gazdaságpolitika azonban éppen az életszínvonal emelésétől, a társadalmi jólét fokozásától vonta el a ráfordításokat. Emiatt a rendszer nem lehetett tekintettel az élet minőségére. A szűkösség az elvileg biztosított szolgáltatások, árucikkek mennyiségét, választékát is viszonylagossá tette, amely kiáltó ellentétbe került a harsány sikerpropagandával.

Mindezzel együtt a modernizációs folyamat felgyorsult. Több mint ezer faluba jutott el a villany, ami gyökeresen átalakította a falusi lakosság életét. Nyomában megjelent a mozi és a rádió. A rádió ekkor vált a mindennapi élet szerves tartozékává. A tartós fogyasztási cikkek közül a bútor, a kerékpár, a kályhák és hagyományos tűzhelyek vásárlása volt még jellemző. Magántulajdonú személygépkocsi még alig volt az országban, viszont

beszűkültek az országok közötti utazási lehetőségek.

Az ötvenes években, a hidegháborús légkörben a nyugati országokkal gyakorlatilag szünetelt a turistaforgalom, de a szovjet tömb országai közötti forgalom is pangott, részben a korlátozások, részben a lakosság rossz anyagi helyzete miatt. Külföldre utazni szinte kizárólag csak hivatalos küldetésben, valamint művészek és élsportolók számára volt lehetséges. Akiknek nem jutott üdülési beutaló, azok az **IBUSZ** (Idegenforgalmi, Beszerzési, Utazási és Szállítási Vállalat) üdülőszolgálatnál foglalhattak olcsó szállást a fizetővendéglátás keretein belül. Az államosított szállodák kezelésére és működtetésére megalakult a Szállodaipari Nemzeti Vállalat, amely összefogta az ország jelentős szállodáit. Hamarosan újra nyitotta kapuját a budapesti Palace, Royal, Vörös Csillag (egykori Golf), Metropol, Park, vidéken a szegedi Tisza, a bajai Duna, a soproni Pannónia, az egri Korona, a debreceni Arany Bika, a miskolci Avas és sorra a többiek. Vidéken a szocialista ipar kiemelt központjaiban új szállodák épültek: Dunaújvárosban, Salgótarjánban. Komlón és Kazincbarcikán.

Üdvözlét Sztálinvárosból

100 év vendégszeretet

HOTEL BRITANNIA BUDAPEST

A Radisson Blu Béke Hotel, leánykori nevén Britannia és Béke Szálló, tavaly májusban ünnepelte 100. születésnapját.

1913. május 10-én nyitotta meg kapuit a szálloda, akkor még Britannia néven. Alapítója, Fábri Henrik nagyot álmodott, hiszen létrehozta kora legmodernebb szállodáját a Nyugati-pályaudvartól egy pár tömbnyire. Az alapító sajnos nem tudott megküzdeni a pénzügyi nehézségekkel, így két angol üzletember lett a tulajdonos. A második nagy fellendülés Németh Aladárnak köszönhető, aki 1926-tól vezet-

te a szállodát. Olyan polgári igényeknek megfelelő helyiségeket alakított ki, mint például a Szondi söröző, a Nótás étterem, az utcafronton elhelyezkedő kávéház, valamint a Móra szoba. Ez utóbbi Móra Ferencről kapta a nevét, aki a Britanniát második otthonának tekintette. A 30-as évektől folyamatosan a budapesti kulturális és éjszakai élet központjává vált, a Nyugat-barátok köre itt tartotta összejöveteleit, a kortárs írók, mint például Móricz Zsigmond, Karinthy, Kazinczy vagy Kassák naponta találkoztak a közönséggel, a Sárga-teremben olvastak fel egymásnak, elmélkedtek az őket foglalkoztató nagy kérdésekről. Az 1938-ban megnyíló Kupola terem egy csapásra az éjszakai élet központjává vált.

A II. Világháborút követően már a sokatmondó Béke néven nyílt újra a szálloda. A régi hírnév vonzotta a

CAFÉ IM HOTEL BRITANNIA, BUDAPEST

Az egykori Kupolaterem

vendégeket, újra élettel telt meg az épület. Talán a Kupola műsoros estjeinek volt a legnagyobb sikere, hiszen számos máig népszerű művésznak kezdődött itt a pályája. Koós János, Aradszky László, Korda György, Mátyé Péter, Hofi Géza és Honthy Hanna is rendszeres fellépője volt a Kupola színpadának. Az idő vasfoga viszont egyre jobban kikezdte az épületet, ugyan kisebb átalakításokat végeztek, de az épület egészére kiterjedő felújítást nem. Az akkori tulajdonos ezért úgy döntött, hogy bezárja a Békét és teljesen átalakítja. A két évig tartó felújítást követően 1985. júliusában újra megnyitotta kapuit a Béke Szálló. Az épület egy teljesen új szárnyal bővült, a Kupola terem helyét pedig az Orfeum vette át.

1988-ban, Európában elsőként, franchise szerződést kötött az amerikai Radisson szállodalánccal, amely által egy nemzetközi szállodalánc tagjává vált,

és tagja ma is. Klasszikus külsővel, de a modern követelményeknek megfelelő 247 szobával és 8 konferenciateremmel várja vendégeit a Teréz körüti szálloda.

Üdülés az ország tetején

Magyarország legmagasabb hegyén a Mátrában, **Galyatetőn** 1936-39 között épült fel a **Nagyszálló**, Puskás Károly (1900-1977) és Uray György tervei alapján, korának megfelelő luxus színvonalon. Ezt igazolja, hogy több zárható garázzsal rendelkező melléképületében külön főrlakásokat alakítottak ki az előke-

lő vendégek alkalmazottjainak elszállásolására. Már nyitáskor rendelkezett a mai napig is üzemelő nagy medencével, amelybe lajtos kocsikkal hordták fel Gyöngyösről a vizet. 1949-ben mindent államosítottak, a Nagyszállóból élmunkás, majd szakszervezeti üdülő lett.

Megnyitása óta több híres vendég járt itt, pl. *Illyés Gyula*, *Németh László* (1901-1975), *Kisfaludy Stróbl Zsigmond* (1884-1975), *Honthy Hanna* (1893-1978). Leghíresebb vendége azonban *Kodály Zoltán* (1882-1967) volt. 1954 tavaszán a Szakszervezet Országos Tanácsa értesítette a galyatetői Élmunkás Üdülő vezetőségét, hogy a szálloda I. emeletén a 108-as és az abból nyíló 107-es erkélyes szobákat Kodály Zoltán és felesége részére tartsa fenn rendszeres pihenőül. Kodály és Emma néni 1954 nyarán jöttek először nyaralni. Az ekkor már idős mester hosszú sétái közben, a magával vitt szét-nyitható turistaszékére ülve gyönyörködött a tájban.

Galyatető.

Élmunkás-üdülő

A szálloda neve az évek alatt változott, volt **Élmunkás Üdülő**, **SZOT Szálló**, majd ismét **Nagyszálló**, majd 2003 októberéig **HUNGUEST Hotel Galyatető**, ahol 111 szoba várta a vendégeket. A 2004. évi felújítást követően **Hunguest Grandhotel Galya**, már 129 szobával rendelkezett és négycsillagos szállodaként kezdte meg működését.

Jelenleg Magyarország egyik legmagasabban fekvő szállodája, a 20. század tradícióit megőrző, de vadonatúj köntösbe bújtatott wellness-hotel, amely mind a négy évszakban látogatható. Ebben a csodálatos, erdők övezte környezetben, egy 5 hektáros park közepén várja vendégeit a megszépült, teljesen felújított szálloda, ahol a mérsékelt szubalpin jellegű klímának köszön-

Ilyen volt, ilyen lett az előcsarnok

hetően kristálytiszt a gyógyhatású levegő. Az épülettömeg egészét csak messzebből lehet igazán megcsodálni. Falai, oszlopai, a lépcsőházi korlátok, egyes mennyezeti csillárok még őrzik a régi patinát, szolgáltatásaival azonban a mai kor igényének felel meg. Kínálata: különböző igényeknek megfelelően kialakított kétágyas szobák, jó részük a csodálatos Kékestetőre néző panorámával, apartmanok, családi szobák, valamint kandallóval és jacuzzival felszerelt *de lux* típusú szobák. Mindenhol ingyenes internet elérhetőség és szobai széf található. Lehetőség van szobaszerviz szolgáltatás és parkoló igénybevételére is. A modern technikai eszközökkel felszerelt konferenciatermek akár 300 fő részére is alkalmasak oktatások, tréningek, konferenciák megrendezésére. Az 5 hektáros kertben saját játszótér, 6-10 éves gyermekek számára kialakított kalandpark, saját vadspark és napozóterasz található. A Panoráma étterem elegáns környezetben, hatalmas panoráma terasszal, magyaros ételekkel, vadspecialitásokkal és látványkonyhával áll a vendégek rendelkezésére. A lobby bár kandallójánál igazán kellemes hangulatban, nyugodt környezetben kerülhet sor egy kávé, vagy egy ital elfogyasztására.

A wellness részleg az ISO 9001:2001 minőségi-biztosítási tanúsítvánnyal rendelkezik, mely garantálja a magas színvonalú szolgáltatást. Az élményfürdő igazi felüdülés, kínálata: 3 különböző (úszó, élmény- és gyermek) medence, infra- és finn szauna, Salvus sókamra és aromaterápiás gőzka-bin, szolárium, kozmetika, frissítő és terápiás masszáz sok, testkezelések. A csendes wellness kialakításával a teljes relaxálás lehetősége is biztosított.

Egyedülálló a Mátrában a kültéri bio rönkszauna, a hozzá kapcsolódóan kialakított szabadtéri merülődézsza és jacuzzis élménymedence (melyben a víz hőfoka télen-nyáron 30-34°C). A medencéből csodálatos panoráma nyílik a Kékesre. Gyermekeknek kézműves foglalkozásokat és egyéb játékokat szerveznek a Bambi kuckóban.

Megváltozott iparszerkezet

Az 50-es évek elejére befejeződött az államosítás, ami lendületbe hozta a termelést, ám egyben meg is változtatta az ipar szerkezetét. Elsősorban a gyáriparban mutatkozott rohamos növekedés, mind munkáslétszámban, mind pedig a termelés volumenében. Ezt a dinamikus fejlődést jól illusztrálja, hogy 1953-ban 79 százalékkal többet termeltek, mint 3 évvel korábban. Ám ez a fejlődés erőltetett volt, a mennyiségi növekedés meghaladta az ország teherbíró képességét, ami feszültséget okozott a gazdaságban. Ez maga után vonta a későbbi stagnálást.

Az iparon belül a vegyipar termelése növekedett feltűnően, aminek a szárnyait bontogató gyógyszeripar volt az oka, az évtized végére 27,3 százalékra nőtt az iparon belüli aránya, az 5 évvel ezelőtti 9,5 százalékról. Visszaesett viszont a kőolaj-feldolgozása, valamint a városi gázgyártása. Utóbbinál 17,3-ról 8,5 százalékra. A villamosgép-ipar aránya szintén növekedett az előző évekhez képest csakúgy, mint a híradástechnikai gépek gyártása. Egykori statisztikai adat szerint a rádió ezer lakosra jutó termelése 7,4-ről 45,9 darabra emelkedett. Ellen-

- Selyem ma már mindenkié!

tétes folyamat ment végbe a gépgyártásban, a vas-és fémtömegcikk-iparban, ahol a csökkenés tetemes volt, de az élelmiszeripar – főként a konzervgyártás és az édesipar – jelentősen fejlődött. Cukorból 16 tonnáról 27-re emelkedett a termelés, főzelékkonzervből az 1949-es 328 kilogrammról 1959-re 1545 kilogrammot állítottak elő. Hasonlóan tetemes növekedést mutat a sörgyártás ezer lakosra jutó termelése is: a 49-es 51 hektolitert 1959-ben már 310 jelzi. Sajnos, nőtt a cigarettafogyasztás is, a 10 évvel ezelőtti 794 ezer darab helyett az évtized végére 1513 ezer szál cigaretta fogyott.

Átalakult a könnyűipar szerkezete is, míg a ruházati ipar tetemesen növelte termelését, addig a textilgyártás aránya csökkent. Ez jól mutatja, hogy ekkor inkább felsőruházatra volt nagyobb igény, a dolgozó népnek nem maradt ideje a házilagos megoldásokra, inkább kész-

STAR ISŐ VÁLTOZÉKONY DERÜLT SZÉP

Szeszélyes az idő

márciusban...

Esőre hó, hóra csipős szél jár – délben olvad, este fagy... ilyenkor legkönnyebb a meghűlés!

... Előzze meg: Védje egészségét meleg itallal

ORION HÓPALACKBÓL

MINDEN IDŐBEN ORION HÓPALACK

kisebb üzemek, ezért a fővárosi koncentrálttság megváltozott. Miközben 1939-ben a gyáripar munkáslétszámának 52,8 százaléka Budapesten dolgozott, addig 1958-ban már csak 43,4 százaléka.

Annak ellenére, hogy szinte minden területen fejlődés mutatkozott, a mennyiségi mutatókkal nem voltak arányban a minőségi teljesítések. Az erőltetett munkamódszer hátrányaként sok minőségi probléma adódott az egyes árucikkeknel, így a termékek értékesítésében nehézségek mutatkoztak. Sok volt az eladhatatlan készlet, a termelés és a kereslet közötti összhangot nem tudták megteremteni. A beruházások tekintélyes hányadát az alapanyag-termelésre és az elsődleges feldolgozásra fordították, így megbomlott az egyensúly az alap-és a késztermék között. Nem csoda hát, ha ebben az évtizedben egyre romlott az ország fizetési mérlege. A külkereskedelem nehezen tudta értékesíteni a rossz minőségű ipari termékeket.

ELEGANCIA ÉS KÉNYELEM

EGYESITVE AZ EXCELLENT

Habshelyem

FEHÉRNEMŰBEN

CYÁRTJA A SELYEM ÉS CYAPJUÁRUCYÁR RT. BUDAPEST.

Legrand

Lendületben a termelés

A későbbi Legrand az 50-es évek elején Kontakta Villamos Szerelési Anyagok Gyáráként működött. Az egykori Szalay Rt.-t az államosítás után kettéválasztották, míg a kereskedelmi részleg Villért néven, addig a termelés Kontakta néven működött tovább. A termelés a sorozatos profiltisztítás eredményeként egyre szűkült, elhagyták az épületen kívüli villamosipari termékeket és 1953-ra csupán belső téri villanyszerelési cikket állítottak elő. A palettát háztartási- és ipari dugók, doboz- és készülékkapcsolók, izzólámpa foglalatok alkották. A szocialista nagyipar gigantomániája ezt a céget sem kímélte, hiszen 1954-ben a Medicorhoz csatolták, amely orvosi műszereket gyártott. A két helyszín és a két teljesen különböző profil összeegyeztetése ugyancsak

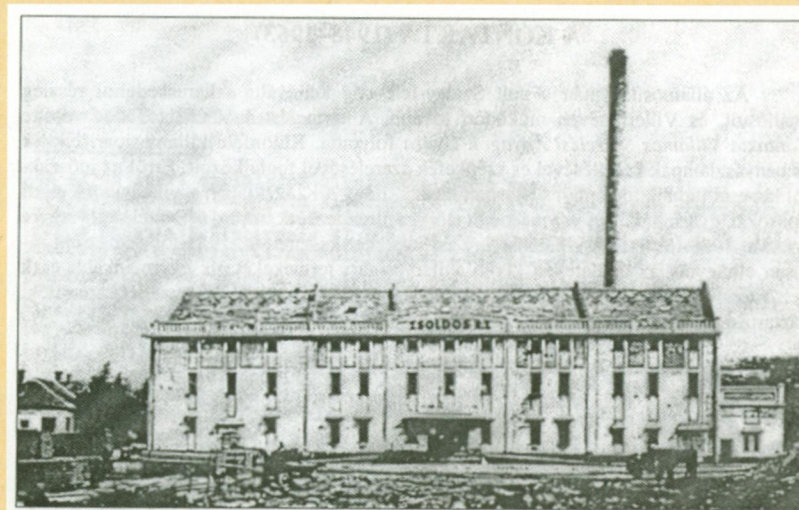
megdolgoztatta a vezetőséget, nem is tartott sokáig ez a „házasság”. 1957-ben a Kontakta visszakapta önállóságát, s az akkor már szűkössé vált Váci úti üzemből átköltözött a szomszédos Dinamógyár épületébe.

Ezekben az esztendőben ismét lendületet vett a termelés. A régi gyártmányok korszerűsítésének és a termékfajták szaporodásának időszaka volt ez, hiszen a nagyarányú lakásépítési program megkívánta a gazdag választékot, a mennyiségi és minőségi termékeket. A Kontakta ebben az időben teljesen szabad kezet kapott, nem csupán a rohamosan fejlődő lakásépítést látta el villanyszerelésekkel, hanem a szintén lendületbe jött műszeripar részére is gyártott alkatrészeket, elsősorban műszerbiztosító foglalatokat, készülék- és műszercsatlakozókat. Ebben az időben jelentősen javult a cég exporttevékenysége is, az egyre jobb minőségű termékekre a környező országokban is nagy

volt az igény. A háború utáni külföldi építőipari fellendülés is kedvezett a Kontakta árucikkeknek.

A későbbi összevonások miatt itt kell megemlíteni a pesterzsébeti Óragyárat, amely az államosítás után mindenfajta időmérő- és számláló szerkezet sorozatgyártásával foglalkozott. Termékskálája az 50-es években új elemekkel bővült, mint például profi műszerelemek és műszerek előállításával. Az évtized végére az akkor bevezetett központi elektromechanikai program előírása szerint az Óragyár lett a magyar elektromechanikai alkatrészek kizárólagos gyártója.

Elérkezett 1959. november 30-a, az MSZMP VII. kongresszusa. Ezen a fórumon határozta el a szocialista munkáspárt, hogy be kell fejezni a szocializmus alapjainak lerakását és meg kell gyorsítani a szocializmus építését. Ezt szolgálta a II. ötéves terv, amelynek célja, hogy 1958-hoz viszonyítva a következő időszakban a nemzeti jövedelemnek legalább másfélszeresére kell emelkednie, s az ipari termelésnek 65-70 százalékkal kell növekednie. A célok megvalósítása érdekében a kongresszus úgy döntött, hogy a beruházásokra 200-205 milliárd forintot fordít. Hangsúlyozta, hogy a termelés bővítését az érintett vállalatok elsősorban ne új üzemek építésével ériék el, hanem a meglévők jobb kihasználásával, a meglévő kapacitások felhasználásával és a termelési folyamatok korszerűsítésével. Mindezek megvalósulása azonban már egy következő történet...

1950-1952

- A nagy híradástechnikai cégek külföldi kapcsolatainak megszűnésével lecsökkent a szakmai információk áramlása is. Ezen a területen azonban elengedhetetlen volt a fejlesztés. Ezért 1950-ben a Posta Kísérleti Állomásból kivált mérnökökkel létrehozták a **Távközlési Kutató Intézetet (TKI)**. Ennek szellemi vezetője több mint 30 éven keresztül Bognár Géza volt, aki a magyar mikrohullámú fejlesztést nemzetközi szintre emelte. Az alaptevékenységen kívül a TKI áramkör-tervezési és alapanyag-technológiai kérdéssel is foglalkozott. 1953-ban létrehozták a Híradástechnikai Ipari Kutató Intézetet az alkatrészfejlesztés támogatására.

- A Standard utódja a **BHG** sok kiváló tapasztalt mérnökre támaszkodhatott. A gyár gazdasági eredményeit elsősorban a meglévő típusok tovább fejlesztésével tudták biztosítani. A BHG a rotary- típusú központokat, rádió nagyadókat készített és telepített. A rendszertechnikai koncepciókat Budai La-

jós dolgozta ki, aki a magvalósításhoz is hozzájárult. Bár Steffens Oszkár vezetésével 1956-ban készítettek egy crossbar-gépet, amelyet 1958-ban a brüsszeli világkiállításon bemutattak, és ott egy alközpontban üzemelt is, azonban az átállítás a crossbar rendszerekre nem következett be. Sikeres volt a CB555 típusjelű távbeszélő készülék fejlesztése és sorozatgyártása.

1953-1955

- Az 1950-ben alapított **Dunai Vasmű** (jelenleg Dunafer) kapacitását 450 000 tonna lemeztermelésére tervezték. A lemeztermelés fejlődése egybeesett a világ hengereltáru-termelésében akkor végbemenő termék-szerkezet-változásokkal.

A lemez egyre elterjedtebb anyaga lett a gép-, a személy- és tehervagonygyártásnak, és már akkor gondoltak a tartós fogyasztási cikkek gyártásának későbbi megszervezésére, sőt a konzervdobozok gyártásához szükséges ónozott lemez előállítására is. A Dunai Vasmű kiépítésére tíz év alatt 8,5 milliárd Ft-ot fordítottak, az évtized

közepére, azaz 1955-re tervezett termelése megduplázódott.

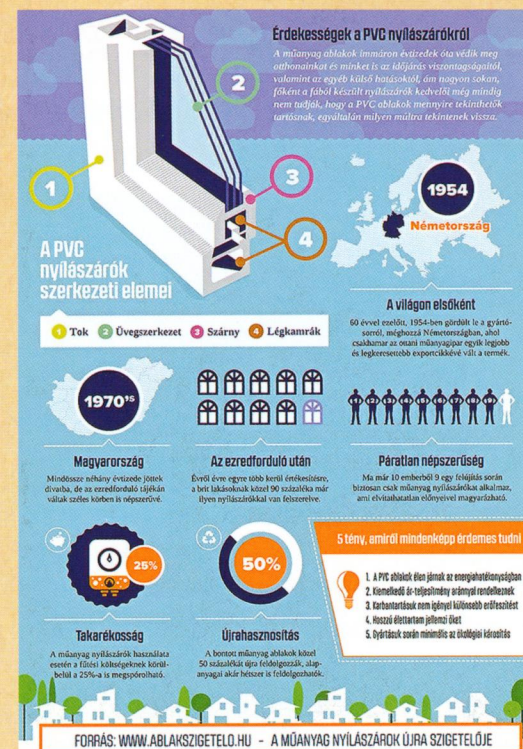
- A **Nagykanizsai Üvegyár Rt.** 1943 végén alakult meg, hogy a város által biztosított ingyenes telken ólomüveget gyártó üzemet létesítsen. A tényleges üvegyártás azonban csak egy újabb kezdeményezés nyomán 1947-ben indult el. Kezdetben háztartási üvegarút és táblaüveget állítottak elő, de 1956. novemberében már a vöröskereszt kérésére különleges vérpalackokat is gyártottak itt. A Salgótarjáni Üvegyárat 1948. március 25-én államosították, és 1949-től mint Salgótarjáni Üvegyár Nemzeti Vállalat működött. Fénykora az 50-es évek elejére esett, ugyanis nagy fejlődést jelentett a gyár teljes rekonstrukciója, amelyben új kádkemencék, fazekaskemencék, üzemcsarnokok, irodaház épült, új automata gépeket helyeztek üzembe.

Hatvanévesek a műanyag nyílászárók!

A **műanyag ablakok** immáron évtizedek óta védik meg otthonainkat és minket is az időjárás viszontagságaitól, valamint az egyéb külső hatásoktól, ám nagyon sokan, főként a fából készült nyílászárók kedvelői még mindig nem tudják, hogy a PVC ablakok mennyire tekinthetők tartósnak, egyáltalán milyen múltra tekintenek vissza. Habár Magyarországon mindössze néhány évtizede jöttek divatba a műanyagból készült nyílászárók, de az **első ilyen ablakok 60 évvel ezelőtt, 1954-ben** gördültek le a gyártósorról, méghozzá Németországban, ahol csakhamar az ottani műanyagipar egyik legjobb és legkeresettebb exportcikkévé vált a termék.

A **műanyag tartósságát** ugyan sokszor és sok helyen megkérdőjelezték már, azonban az évtizedek során bizonyítást nyert, hogy a **fa ablakok mellett a műanyagból készült nyílászárók is tökéletesen megállják a helyüket**, hiszen kellő gondozás és ápolás mellett ugyanolyan tartósnak tekinthetők. Ez összességében szinte minden egyes műanyagtermékre érvényes, noha kevés olyan termék ért el olyan szép sikert, mint konkrétan a PVC ablak, aminek indulása igencsak nehézkes volt. Az 1960-as években például még a nyugati országokban is elenyésző volt az efféle nyílászárók jelenléte, de például Németországban manapság az ablakoknak több mint a fele PVC-ből készül, ám még ennél is kiugróbbak a brit adatok, ahol a lakásoknak közel 90 százalékát már ilyen nyílászárókkal szerelték fel.

A **60 éves műanyag ablakok** népszerűsége egyébiránt egyáltalán nem a véletlennek köszönhető, hiszen a fa nyílászárók tulajdonképpen egyfajta anyagi zsákutcát jelentettek, míg a műanyag újabb utakat nyitott meg ezen a szakterületen is. Az első PVC nyílászárók megjelenése óta ugyanis az évtizedek során folyamatosan javult a hőszigetelés, egyre jobb összetételűvé váltak az alapanyagok, sőt mi több, az újrahasznosítás is egyre nagyobb méreteket ölt, ami a fával szemben hatalmas előnyt jelent, ha figyelembe vesszük a környezetvédelmi alapelveket is. A növekedés természetesen folyamatosan kimutatható a műanyag nyílászárókat gyártó és forgalmazó cégek bevételein is, amelyek az elmúlt évek során még a válság ellenére is folyamatosan

növekedtek néhány százalékkal, ezzel egyetemben pedig bevételeik és alkalmazottaik száma is növekedést mutatott, holott az új építkezések jelentős stagnálásnak indultak a recesszió okán. Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy még azok a háztartások is a műanyag ablakok mellett döntöttek az utóbbi években, akik a felújításból kifolyólag le akarták cserélni elavult, rosszul szigetelő és fából készült nyílászáróikat.

A **PVC ablakoknak ezen felül vitathatatlanul kultuszuk** alakult ki az elmúlt évek során, ma már 10 emberből 9

egy felújítás során biztosan csak műanyag nyílászárókat alkalmaz, ami elvitathatatlan előnyeivel magyarázható. A műanyag ablakok ugyanis azon túl, hogy lényegesen jobban szigetelnek, mint fából készült változataik, könnyű őket tisztán is tartani, ezen felül pedig karbantartást sem nagyon igényelnek a kötelező tisztításon kívül. A legtöbb gyártó szavatolja a színállóságát is, és hosszú évekre nyújtanak teljes körű garanciát. Természetesen a Nap UV-sugárzása miatt a színállóság gyakran okoz problémát a műanyag ablakoknál – ez fa esetében is gond, azonban azt egyszerűen lefestjük, ha színvesztést tapasztalunk –, de hogy mégis miért színeződnek el a PVC anyagból készült nyílászárók, arra osztrák kutatók próbáltak választ találni egy reprezentatív tanulmány során, azonban egyik magyarázat során sem a gyártó vagy az ablakok korosodása volt felelős az esetért. A kutatások során ugyanis bizonyítást nyert, hogy a műanyag ablakok elszíneződése többnyire éghajlati tényezők miatt alakul ki, így vagy a túl száraz, vagy a túl nedves környezet, netán a túl sok napsütés válthat ki ilyen reakciókat, amelyek többsége ráadásul könnyedén visszafordítható, nem maradandó károsodás.

<http://www.ablakszigetelo.hu>

Ganz Kapcsoló- és Készülékgyártó Kft.

A hazai villamos- és gépípar fejlődéstörténetének egyik fontos eseménye a kisfeszültségű készülékgyártás legjelentősebb hazai bázisának, a Budatest X. Kőbányai út 41/c székhelyű **GANZ Kapcsoló- és Készülékgyártó Kft.** jogelődjének 95 évvel ezelőtt történt megalapítása. A gyökerek a Szabó és Mátéffy Villamosipari és Gépgyár Rt., az Erőátviteli és Világítási Rt., a Szalkay-féle Villamossági Gyár, valamint a Gröhnner Jenő Villamossági Vállalat jogelődökben erednek. A II. világháborút követően – felismerve, hogy a nagy veszteségek után a gazdaság mozgásba lendítésének a villamosítás a technikai kulcseleme – és az ipar újjáépítésével kapcsolatos feladatok koncentrálása céljából összevont és államosított cégekből alakult meg a Ganz Kapcsolók és Készülékek Gyára Nemzeti Vállalat (GANZ KK) 1949-ben, s vált az ország legnagyobb kisfeszültségű készülék- és kapcsológyártó vállalatává.

Főbb termékcsoportjai ebben az időben mágneskapcsolók, kézi működtetésű kapcsolók, megszakítók, olajos és száraz motorvédők, transzformátorok, különféle erősáramú relék voltak.

1953-tól indult meg a Budapesti Műszaki Egyetem tanszékeivel, a Villamosipari Kutató Intézettel és a Magyar Elektrotechnikai Ellenőrző Intézet szoros együttműködéssel, majd önálló kutató laboratóriumok létrehozásával az intézményes, szervezett gyártmányfejlesztés,

amelynek során a gyár nemcsak új termékeket tervezett, hanem kidolgozta azokat a vizsgálati módszereket, valamint ezek eszközeit, amelyek a készülékek szabványainak megfelelő, illetve annál magasabb megbízhatósági és műszaki színvonal elérését tették lehetővé. Ezzel párhuz-

Mágneskapcsoló szerelősor.

Számítógépes ellenőrző munkahely.

mosan fejlődött a gyártástechnológia, részben korszerű gyártóeszközök beszerzésével, részben saját fejlesztésű célgépek, szerszámok segítségével.

Ezt az évtizedet a tervezőgazdálkodás és az extenzív fejlesztés korának nevezhetjük. A termékválaszték némi csökkentésével, önálló alkatrészgyártásra kellett berendezkedni, műhelyrendszerű struktúrával, termékcsoporthoz szerelték a szerelődék létrehozásával.

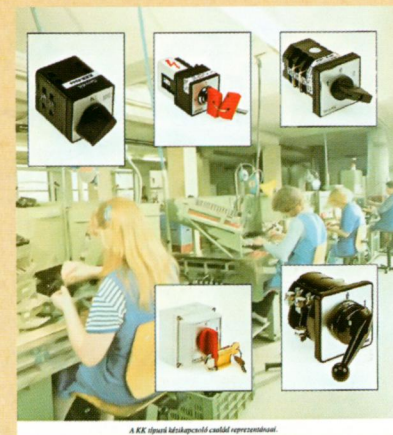
Az 1950-es éveket a termelési önellátásra való törekvés jellemezte: a tervteljesítés kötelezettsége és a kapcsolatok hiánya váltotta ki. (Ezt a helyzetet enyhítette a következő évtizedben megalakult Villamos Berendezés és Készülék Művek «VBKM», amelynek egyik gyáráként bekapcsolódtunk több gyártási együttműködési folyamatba).

Az évtized végére fejeződött be a gyár teljes strukturális átforgatása. A termelő létszám mintegy 50%-kal nőtt, ennek többszörösével a gyártási volumen, a gyártásszervezési intézkedések és a korszerű szerszámüzem létrehozásának eredményeképpen.

A GANZ KK 1982-től ismét önállóan működik. 1993 januárjától korlátozott felelősségű társasággá alakult át, 100%-os magyar magántulajdonosi arányban. Az alapprofil lényegében nem változott, de jelentősen korszerűsödött, sőt új üzletágak léptek be. Legfontosabb termékei: mágneskapcsolók, motorvédők, kézikapcsolók, időrelék, védelmi relék, installációs relék, működtető- és jelzőkészülékek, lépcsőházi automaták, áram-védőkapcsolók, fogyasztásmérő szekrények. Termékei nem csak az ipari létesítményekben, hanem a különféle kisvállalkozások telephelyein, kommunális létesítményekben és a háztartásokban is, mint vezérlő- és védelmi elemek, gyakorta megtalálhatók.

A GANZ KK Kft. minőségbiztosítási rendszere az ISO 9001 szerint 1995 óta auditált. A fejlesztésben és a termelésirányításban integrált számítógépes vállalatirányítási rendszert alkalmaz. A termékek exportforgalma 20-25% közötti.

A GANZ KK Kft. nagy figyelmet fordít a műszaki propagandára, a marketing tevékenységre és a felhasználókkal, tervezőkkel, kereskedőkkel való közvetlen kapcsolatra.

A KK típusú mágneskapcsoló család reprezentációja.

1956-1957

- A **Láng Gépgyár**at a háborús károk kijavítása, a helyreállítás után – a szokásokhoz híven – államosították, a tulajdonost nyugdíjazták. A gyár egy részét továbbra is a potenciális haditermelés számára tartották fenn: egy titkos műhelyben a MÍG 15 repülőgépek gázturbinájának alkatrészei gyártására szolgáló gépsorok álltak hosszú ideig, míg a típus elavulásával le nem szerelték. Az ötvenes évek derekán saját tervezésű ipari gőzturbinák tömegét gyártották a KGST-n belüli szakosodás szerint, de készültek nagy kondenzációs egységek is, a legnagyobb hazai fejlesztésű egység a 100 MW-os kondenzációs turbina volt.

- Az **Inotai Hőerőmű** termékszerkezetében 1957-ben változás állt be, ugyanis az akkori állami vezetés úgy döntött, hogy a várpalotai bánya lignitvagyonára alapozva az inotai városrészben egy szénbázisú hőerőművet épít, majd

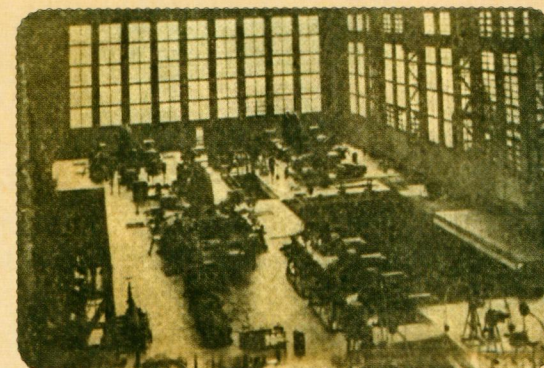
a magyar bauxitkincsre alapozva alumíniumkohót az erőmű térszomszédságában. Ezen ipari vertikum országos szinten is igen jelentős termelési értéket produkált, már az 50-es évek közepén is. A későbbi iparfejlesztések a meglévő gyárak kibővítésében, illetve korszerűsítésében játszottak nagy szerepet. A széntermelést új aknáknak megnyitásával, valamint az országban e téren úttörő szerepet játszva a földalatti széntermelés automatizálásával, gépesítésével növelték.

- Az 1949-ben alakult **LIGNIMPEX Fa-, Papír- és Tüzelőanyag Külkereskedelmi Vállalat** alig tíz esztendő múlva már szerteágazó külkereskedelmi tevékenységet folytatott. Áruk, műszaki- és szellemi szolgáltatások külkereskedelmét, ügynöki tevékenységet és külkereskedelmi képviseletet működtetett Európa-szerte. A belvárosi, Honvéd utcai irodaházban külkereskedelmi tanácsadást is folytattak, amelyet kis- és nagyüzemek egyaránt igénybe vettek.

1958-1959

- A **Péti Nitrogénművek** ammónia és műtrágyagyártásra épült, s a Péti-só márkánév külföldre is elvitte a település hírét. A második világháború alatt hadiüzemként működött, ezért a gyárat és vele a települést is két súlyos bombatámadás érte, de hamarosan felépült. 1951-ben Várpalotához csatolták, csakúgy, mint Inotát, s a gyárat jelentős mértékben bővítették. A termelés az 50-es évek végére tetemesen megnőtt, a fejlődést a helyi lakosság már nem tudta létszámban követni, ezért sokan érkeztek az ország távolabbi részeiből, Orosházáról, Mezőhegyesről, Martfűről.

- Az **Ikarus** és elődállalatainak sorsa szorosan összeforrt a XX. századi magyar történelemmel, világháborúkat és gazdasági válságokat vészelt át, többször is újrakezdve a gyártást. Az üzem jelentős szerepet játszott a II. világháborút követő időszakban a hazai közúti közlekedés talpra állításában és a távoli exportpiacok meghódításában, mellyel ismertséget, sőt sok esetben elismertséget szerzett a magyar iparnak. Konstruktorok, formatervezők, típusfelelősök dolgoztak az autóbuszok fejlesztésén. Így jöhetett létre az Ikarus 30 típusú önhordó autóbusz, s az évtized végére megalkották az Ikarus 620-as és 630-as típuscsaládot is. 1959-re elkészültek az első speciális járműfelépítmények és tehergépjárművek is. Az Ikarus ekkor indult világhódító útjára.

Stihl történelem

STIHL®

A STIHL egy ember álmával kezdődött. A cég alapítója, Andreas Stihl az 1920-as évek közepén azt tapasztalta, hogy az erdőgazdálkodásban leginkább fej-
szével és izomerővel végzik a munkát.

Nem tudott szabadulni többé a gondolattól, hogy „bizonyosan létezik megoldás az erdei munka egyszerűbbé tételére”. A gondolatból ötlet, az ötletből találmány született.

Közel 90 esztendeje készült el az első motorfűrész. Andreas Stihl 1926-ban Németországban, a Stuttgart mellett található Cannstattban alapította meg cégét. Ugyanebben az évben tervezte meg az első elektromos motorral működtetett, tépőfogas daraboló fűrészét. 1929-ben került bemutatásra az első, két ember által működtethető benzinmotoros fűrész, amely 6 lóerős teljesítményével jelentősen megkönnyítette az erdei munkát, súlya azonban 46 kg volt, ami részben az áttételt biztosító hajtómű súlya volt.

Az ötvenes évek végén egyre nagyobb igény mutatkozott a közvetlen lánchajtású, könnyebb gépekre, azaz egy olyan megoldásra, amelynél a benzinmotor direkt kapcsolatban van a láncsal. Ennek köszönhetően kisebb súly mellett gyorsabb a vágási sebesség, valamint a vágási teljesítmény is megnövelhető.

Az Egyesült Államokban egyre jobban kezdtek elterjedni a hajtómű nélküli motorfűrészek. A STIHL számára fontos volt, hogy lépést tartson a rendkívül gyorsan fejlődő tengerentúli piaccal, ezért Andreas Stihl két termékfejlesztő mérnököt, Eugen Kaisert és Klaus

Andreas Stihl és a legendás STIHL Contra motorfűrész

Contra benzines motorfűrész

Havensteint bízta meg az új gép kifejlesztésére. Így született meg 1959-ben az első egyemberes, direkt hajtású benzines motorfűrész, amely kis súlyával (12,2 kg), kis méretével (43 cm) és kiemelkedő teljesítményével (6 LE) forradalmasította a piacot. A fűrész nemcsak közvetlen hajtással, hanem membrános porlasztóval is rendelkezett, aminek köszönhetően bármely pozícióban megoldott volt a benzinellátás. A még nagyobb vágási sebesség elérése érdekében új vezetőlemezzel és automatikus lánckenő olaj pumpával szerelték fel a gépeket, a vágási teljesítményt pedig gyalufogas lánc alkalmazásával növelték. Mivel a Contra könnyebb és hatékonyabb volt a piacon található termékek-nél, az erdőgazdálkodók számára lehetővé tette a teljesítmény akár 200%-os növelését is.

A legendás német precizitással megtervezett és legyártott STIHL Contra fűrész bevezetése átütő siker volt mind az európai mind a tengerentúli piacon. Az Egyesült Államokban „Lightning” (villám) néven került forgalomba. A STIHL Contra, és ezzel a STIHL márkanév is, az egész világon véglegesen ismertté és elismertté vált, Magyarországon a motorfűrész szinonimája pedig a „stílfűrész” lett.

Dömsödi Gábor

Az autók szerelmese

Amikor ezt a könyvsorozatot terveztük, még nem tudtam, hogy az egyik portrét gyermekkori ismerősömmel, Dömsödi Gáborral fogom készíteni. Aztán eljött az idő, felhívtam, s ő rögtön ráállt az interjúra. Ekkor kezdett főni a fejem. Hogyan is fogjak hozzá, mit kérdeznek? Ahhoz túlságosan sokat tudok róla és családjáról, hogy ez szimpla interjú legyen. Ám Gábor megoldotta a problémát, vérbeli újságíróként ő kérdezett engem. Majd ugyanígyen profizmussal mesélt gyermekkori élményeiről.

– Az első élmények, amelyekre emlékszem, az iskolához kötődnek. Mint Tudod, anyukám a Szemere utcai iskolában magyart tanított, és a Te osztályfőnököd volt. Akkoriban még csak 6 hónap volt a születési szabadság, így kiskoromban gyakran Ti vigyáztatok rám. A nyári szilvásváradi táborra is emlékszem, ott velünk volt az édesapám is. Amikor már nagyobb voltam, sokat jártam moziba. Akkor mentek a Fantomas filmek. A Fantomas, a Fantomas visszatér, a Fantomas a Scotland Yardon. Nos, ez annyira megmozgatta a fantáziámat, hogy kitaláltam egy folytatást. El is meséltem egy barátomnak, hogy amikor a Franciaországban élő rokonoknál voltunk, én láttam a legújabb Fantomas filmet. S nagy garral mesélni kezdtem a kitalált folytatást. El is hitte...

– Mikor kezdődött a vonzódásod az autókhoz?

Elég korán. Nekünk még nem volt autónk, de anyukám kolléganőjének gyereke ugyan nem, de egy Trabantja már volt. Amikor megkérdeztem édesanyámat, hogy nekünk miért nincs autónk, azt

Gábor 10 éves, apukával és unokahuggal

válaszolta, hogy nekünk Te vagy az autónk. Így voltam én, a Trabant. De az első autós élményem is erre az időre datálódik. Édesapám akkoriban gépkocsivezető volt. Előtte az egykori Ludovikán, a gépjármű tanszéken tanított, de kirúgták. Gépkocsivezetőként sikerült elhelyezkednie. Szóval, a szüleim vettek egy háromajtós diófa szekrényt, valahol vidéken, és apukám egy Garant típusú teherautóval el is ment érte. A hazaszállításra az egész Kruspér utca kivonult, nagy újság

Gábor 25 éves Keresztanyával és Skoda Kupéval.

volt ez akkoriban. Este 11-re meg is érkezett apukám és a szekrény, s hogy a cipekedést ne zavarjam, beültettek a teherautóba. Csak arra nem gondoltak, hogy a slusszkulcsot kivegyék! Már akkor leleményes kisgyerek voltam, megláttam a slusszkulcsot, s elfordítottam, ahogy azt a felnőttéktől láttam. Szépen el is indult az autó, mondhatni, kigurult a szekrény alól. A folytatásra nem emlékszem, csak arra, hogy nagy veszekedés

volt utána. Aztán végre nekünk is lett autónk. Egy Wartburg! Igenám, de akkor a Skoda volt a menő, így aztán állandóan nyaggattam édesapámat, hogy hagyjuk le a Skodákat.

– Úgy emlékszem, hogy a Szemerébe is jártál. Hogy kerültél oda?

– Eredetileg az Egry József Általános Iskolában kezdtem a tanulmányaimat, de már akkor kifejtett volt az igazságérzetem, s miután vitába keveredtem egy tanárral, kirúgtak. Így kerültem édesanyám iskolájába. A gimnáziumot, a József Attilát, már kisebb igazságosztásokkal megúsztam, s végül francia tagozaton végeztem. Aztán jött a Közgazdasági Egyetem, és az első szerelem. Nappalin kezdtem, de nem tudtam összeegyeztetni az udvarlást az órákra járással, így estin fejeztem be. A diplomámat közlekedés-marketing szakon szereztem. Ám közben már dolgoztam, s az egyetemmel párhuzamosan a Volán Elektronikában helyezkedtem el, operátorként és szervezőként. Három kollégámmal 1981-ben megalapítottuk a Hardwork-Software GM-et,

A gondterhelt üzletember
Bostonban kávézik

a későbbi Microsystem Rt. egyik elődjét.

- Ekkoriban én már újságíró voltam, s emlékszem, hogy álltunk a Kruspér utcai konyhában, és Te arról beszéltél, hogy szintén újságíró szeretnél lenni, s meg szeretnél ismerkedni Vitray Tamással.

- Igen. Nekem Vitray volt - és ma is ő - a televíziós etalon. Ő a Mester. Az újságírást a rádiónál kezdtem, elvégeztem az MR stúdióját, és Mester Ákos felvett a Krónika rovatához és a 168 órához. De ott sem tudtam befogni a szám, így pofázás miatt el kellett búcsúznom a rádiótól. Aczél Endrének köszönhetem,

hogy rögtön az MTV Híradó munkatársa lehettem.

- Ezzel el is indult a tévés karriered.

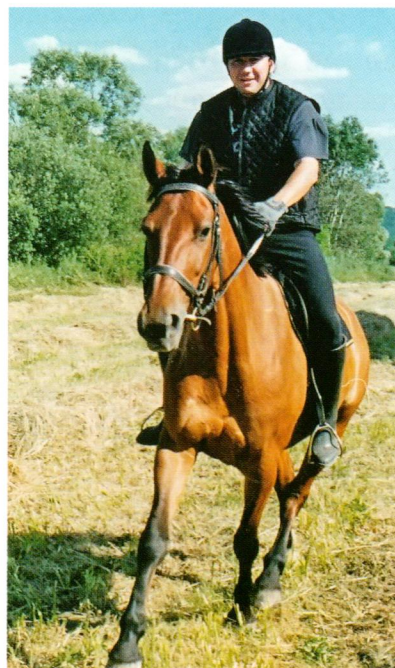
- Igen, riporter lettem és műsorvezető. Majd amikor megalakult a TV2 - 1989-ben - létrehoztam az Autó2 című autós műsoromat.

- De ezt már Friderikusz Sándorral együtt csináltátok?

- Nem vele, csak a cégünk égisze alatt. Még a Rádióban ismertem meg Sándorral, akivel 1991-ben megalapítottuk a Dömsödi és Friderikusz Produkció Kft-t. Én lettem az ügyvezető. Ez a cég gyártotta az Autó2 című autós magazint, majd a Friderikusz Show-t. Közben a MTV 1-en vezettem a Napközi című délelőtti műsort, majd a Telemázlit, és a Főtér című produkciót is.

- De hamarosan elhagytad a televíziót.

- Nem értettem egyet azzal, hogy a főszerkesztő át akarja politizálni a mű-

- 2001-ben visszatértél a televízióhoz.

- Ősszel indult a NévShowR, ennek társ-műsorvezetésére kértek fel, majd a Párshow című kvízműsor vezetését is elvállaltam.

- Egy ideig párhuzamosan voltál tévériporter és polgármester.

- 2002-től a Nógrád megyei Bokor a falu független polgármesterének választottak. Ez nagyon testhezálló feladat. Élvezem minden percét.

- Nem hiányzik a tévés szereplés?

- Most már nem. Ez a bulvár média nem az én világom.

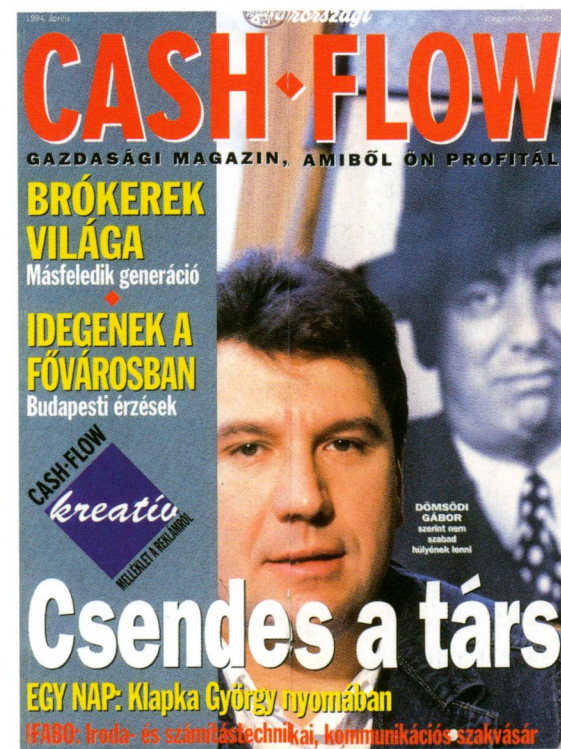
- Ezért is írtad meg a sok vihart kavaró könyvet, a Friderikusz és Hajdú serpája voltam címűt?

- Igen. A már említett igazságérzetem kikövetelte belőlem ennek a könyvnek a megírását. Egyszerűen nem tudtam magamban tartani azokat az élményeket és jelenségeket, melyek során elbulvárosodott a hajdan közszolgálati média.

- Lesz folytatás? Készülsz új könyv írására?

- Igen. De ez egy krimi lesz. De többet nem árulok el, legyen meglepetés.

sort, inkább elmentem. Ekkor választottam a nyomtatott sajtót. Kiadtam saját autós lapomat, A+ (Autó Plusz) néven, majd új céget alapítottam, a Második Produkció Kft-t, amely lehetővé tette, hogy a MOL belső lapját is a kiadjam.

Utazni jó - 1950

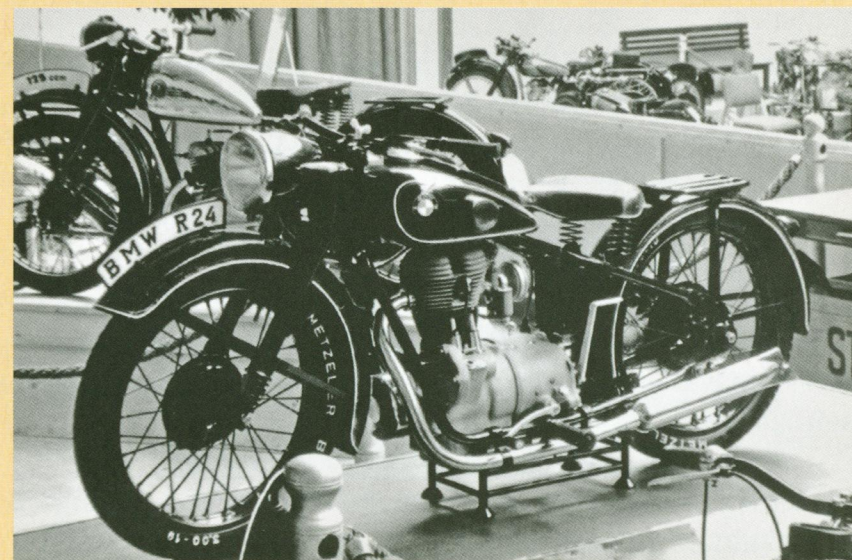
- A világ becsült népessége 2,5 milliárd fő.
- Az 1950-től megrendezett Forma 1 világbajnokságokon a legtöbb győzelmet a legendássá vált Lancia D50 Ferrari típusú autó nyeri, melynek konstruktőre a magyar származású János Viktor.
- A Hertz „átrepül” az óceánon, és első európai irodáját megnyitja Franciaországban.

- Felavatják a Sztálin hidat, mely ma az Árpád híd nevet viseli.
- Hazánk felszabadulásának ötödik évfordulójára készül az első néhány NIK 350 jelzést viselő Csepel teherautó.
- Megjelenik a belügyminiszter, valamint a közlekedés és postaügyi miniszter 2500/1950 sz. rendelete, a KRESZ, hat fejezetben és 217 paragrafussal.
- Ismét bevezetik az üzemanyag-jegyrendszert, megszűnik az újautó-kereskedelem. Gépkocsit csak a felsőbb vezetés, sztahanovisták, tízgyermekes anyák, színészek, élsportolók kérelmezhetek.

- Svédországban befejezik a PV60-61 jelű Volvók gyártását, melynek egy példányát 1996-ban XVI. Károly Gusztáv svéd királynak adományozták, aki azután a gépkocsival rendszeresen részt vett az Öland szigeteken rendezett „Királyi Rally”-n.
- Németországban megszűnik a háború vége óta tartó korlátozás, mely szerint 250 cm³-nél nagyobb hengerűrtartalmú motorkerékpárokat nem lehet gyártani. A BMW kifejleszti az 500-as és 600-as motorkerékpárokat

- Az International Police Motor Corporation (IPMC) megalakulásával összeurópai találkozóvá válik a nemzetközi rendőrmotoros verseny, melyben a magyar rendőrmotorosok később oly sok győzelmet és helyezést értek el.
- A BRFK szervezetében létrejön a Közlekedésrendészeti Osztály, mely tevékenységéhez 14 db BMW motorkerékpárt kapott. fotó
- Megnyílik a háború előtti tervek szerint félig elkészült, a háború alatt azonban súlyos károkat szenvedett Ferihegyi repülőtér.

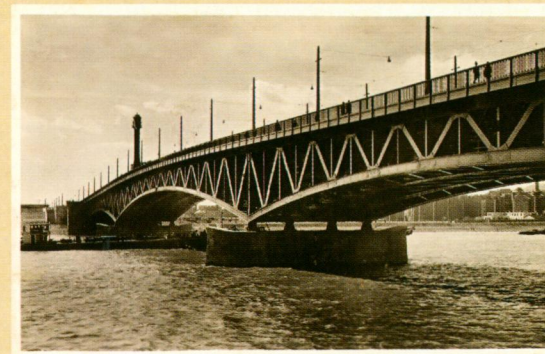
Utazni jó - 1951

- Kitelepítik Budapestről a volt kizsákmányolókat, köztük az idős Haltenberger házaspárt, aki a taxi szolgáltatás megteremtéséről híres, és akinek a főváros közlekedésének fejlődése oly sokat köszönhet. Eltávolítják a szocializmustól idegen köztéri szobrokat is.
- A Hertz kinyilvánítja, hogy a háborút követő békében és a béke iparágában, a turizmusban aktív szerepet kíván vállalni, meg akarja változtatni Amerikát és az egész világot.
- Megszűnik a MOGÜRT Autótaxi Nemzeti Vállalat, melynek helyére az állami tulajdonú Fővárosi Autótaxi Vállalat, népszerűbb nevén a Főtaxi lép. Megszüntetik a piroslámpás házakat, és az ott „dolgozó” örömlányokat kötelezik gépjármű vezetői jogosítvány megszerzésére, azt követően kiképzik őket taxisofőrnek.
- Barényi Béla mérnök a Mercedes gyárban szabadalmaztatja a gépkocsi ütközési biztonságát növelő, az ütközési energiát elnyelő gyűrődési zónával kapcsolatos találmányát, és ami a mai napig meghatározó tényezője a karosszériervezésnek.
- Érdekesség, hogy Edison 1350 szabadalmat jegyzett, Barényi Béla 2500 találmánnyal szerepel a szabadalmak között.
- A személyautók piacán sorra jelennek meg a Daimler-Benz termékei: a hat hengeres Mercedes-Benz 220-as, a 300-as, és a 300S, valamint a 300-as kétajtós sport változata.

Utazni jó - 1952

- Az USA-beli princetoni IAS (Institute for Advanced Study)-ban elkezdi működését a Neumann János matematikus és kutató társai fejlesztésében elkészült hierarchikus memória rendszerű aszinkron működésű számítógép.
- Schweitzer Pál, a budapesti Műegyetemen diplomázott mérnök szabadalmainak jobb érvényesítése céljából mérnöki irodát nyit az Egyesült Államokban.
- Budapesten átadják a forgalomnak a korábban Horthy hídnak nevezett, újjáépített Petőfi hidat.

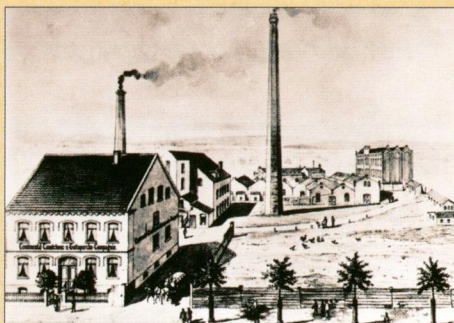
- Indul az első magyar trolibusz, az alváz magyar gyártmányú, a motor a Szovjetunióból érkezik. Maximális sebessége 60 km/óra.
- Nils Bohlin svéd mérnök szabadalmaztatja a 3 pontos biztonsági övet, melyet 1959-től a Volvo minden autójába beépít.
- Az első európai polgári légi forgalomba állított sugárhajtású repülőgép, a Geoffrey de Havilland által megépített DH-106 Comet utasokat szállít a Londonból Johannesburgba.
- Magyarországon a hidegháborús légkörben – „a nemzetközi helyzet fokozódott” – a nyugati „imperialista” országokkal teljesen megszűnt a turistaforgalom. Külföldre csak hivatalos úton, illetve a sportolók utaztak.

Continental

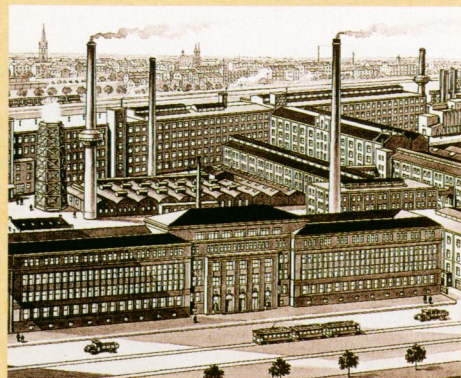
az autóipar és a fogyasztók megbízható partnere

Amikor 1871. október 8-án Hannoverben megalakult a részvénytársaság, az alapítók – bankárok és gyáriparosok – valószínűleg még nem sejtették, hogy egy világcég alapjait fektették le. A Continental-Caoutchouc- und Gutta-Percha Compagnie tekintélyes alaptőkéje 300.000 tallér volt (mai értékét tekintve 6,3 millió euró), márkajelének pedig egy „ágaskodó paripát” választottak. Termékei széleskörű fogyasztói igényeket elégítettek ki: a lágygumiból készített melegítőpalackok, a játékbabák és a tömör-gumi-abroncsok óriási piaccal rendelkeztek. Az 1880-as években a gyár árbevétele elérte a 3,3 millió márkát, ami ma 21,5 millió eurónak fele meg.

1892-ben a Continental volt az első cég Németországban, amely pneumatikus kerékpárabroncsokat gyártott. A gyár a léghajók építéséhez is szállított különböző termékeket, például az első német léghajó, az LZ 1 gázcelláinak tömítésére a vállalat által gyártott ballonanyagot használták.

A Continental mindig élen járt a technikai újítások terén. Hamar felismerte a századforduló új találmánya, az autó jelentőségét, és számos szabadalommal segítette annak sikerét. Így világelsőként fejlesztette ki a mintázattal rendelkező, valamint a szegecselt csúszásgátló – később már acélszöges – gumi-abroncsokat, amelyek a XX. század első évtizedében jelentek meg. Az eredetileg túra-kocsikhoz kifejlesztett leszerelhető keréktárcsa forradalmasította az abroncscserét.

A gyár a közönség felé is nyitott. 1908-ban jelent meg a **Continental**

autós-motoros országúti atlasz első kiadása. A cég pneumatikus autógumijainak kitűnő hírverési lehetőséget és nyilvánosságot biztosított a Mercedes elsőprő győzelme a Nizza-Salon-Nizza Nagydíjon.

Amikor Blériot 1909-ben elsőként átrepülte a La Manche csatornát, gépe szárnyain Continental-gumival bevont vászon feszült. Három évvel később, 1912-ben kezdődött meg a kor neves építész, Peter Behrens tervei alapján Hannoverben a Vahrenwald utcai impozáns irodaépület építése, melyben egy technológiai központ is helyet kapott.

A húszas években a cég a gépjármű-abroncsok minőségének javítása érdekében számos újítást hajtott végre. A korom hozzáadása a tartósságot növelte, a lenszálas szövetet, melyre az abroncsot vulkanizálták, kordszálásra cserélték, ezzel növelve az abroncs rugalmasságát. A fejlesztések azonban nem csak az abroncsokat érintették, így például **Continental-Schwingmetall** néven olyan gumírozott fém alkatrészek kerültek piacra, amelyek csillapították a motor rezgését és zajszintjét.

1928-ban a gyár egyesült a német kaucsukipar legjelentősebb képviselőivel és létrejött a **Continental Gummi-Werke AG**. A harmincas években a német autóversenyzők számos trófeát szereztek Continental abroncsokkal. Négy Német Nagydíjat hódítottak el a Mercedes és az Auto-union pilótái, de négyszer állhattak a dobogó legfelső fokára az észak-afrikai Tripoliban, illetve Olaszországban is. 1936-ban kezdődött meg a műkaucsuk alapú abroncsok gyártása, az 1943. év műszaki szenzációja pedig a tömlő nélkül szerelt gumiabroncsok szabadalma volt. A második világháború pusztításai a Continental hannoveri gyárát is sújtották, de a brit katonai parancsnokság engedélyével már 1945 júniusában megkezdődött a lebombázott üzem helyreállítása.

Az ötvenes években ismét számos technikai újítás született. 1951-ben például a Continental megkezdte az acélkordból készült szállítószalagok gyártását, majd 1952-ben első alkalommal kínált téli abroncsokat az autótulajdonosok számára. 1955 elejétől a tömlő nélküli abroncsok sorozatgyártását kezdte meg, de ebben az évben a világon elsőként lérugókat is fejlesztett omnibuszok és tehergépjárművek részére.

Utazni jó - 1953

- Az Egyesült Államokban a 35 éves Hertz autókölcsönzőnél a keleti parttól a nyugati partig megsokasodnak az „egyutas bérletek” (Rent It Here, Live It There), mely jelentős hatást gyakorolt a légi közlekedés fejlődésére is. A Hertz ügyfelek 60%-a repülőtéren veszi át a foglalt gépkocsit, 30%-a pedig vasútállomáson, ami annyit jelent, hogy a közúti közlekedés szerves kapcsolatban van a légi- és vasúti közlekedéssel.

- Európában, Kanadában és Mexikóban franchise tevékenység keretében megkezdődik az Avis autókölcsönző nemzetközi terjeszkedése.
- Megjelenik az új KRESZ, a korábbi csak három évig volt hatályban. A közúti jelzőtáblák száma 59-re nőtt, lakott területen belül az autóbuszok 60 km/órás sebességgel közlekedhettek lakott területen kívül azonban a személygépkocsira nem volt sebességhatár elölírva. Mehettek, amennyivel bírtak...

- Az Ikarus Karosszéria és Járműgyár terméke, a saját tervezésű, ön-hordó vázszerkezetű, farmotoros Ikarus 55 nagy nemzetközi sikert arat.
- Elkészül a 180-as Mercedes, a Daimler-Benz történetében először rendelkezett „ponton-karosszériával” és más, utas biztonságot növelő berendezéssel is.
- Bemutatkozik az új Opel Kapitán, amerikai hangulatot idéző stílus-elemekkel, krómozott lökhárítókkal, díszlécekkel. Teljesítménye 68 lóerős, mellyel 138 km/órás sebességet is el lehetett érni.

- Az erőltetett ütemű iparosítás keretében, főleg a hadsereg igényeinek kielégítésére, már 6525 jármű készül el a Csepel Autógyárban.
- Kelet-Németországban az eisenachi gyárban elkezdik az IFA F9 kis személyautó gyártását.
- A Frankfurti Autókiállításon bemutatkozik a három hengeres, 34 lóerős (4000 fordulat/percnél) DKW F 91 típusú, rendkívül népszerű személygépkocsi, melyből 1953 és 1956 között 72.600 db készült.

Születtem 1952 december 24-én, Budapesten (de szeretnék minden kétséget eloszlatni, nem az vagyok, akire gondol). Az aznapi újságok hírei között szerepelt többek között:

Magyar Nemzet (VIII. év 301. szám, ára 60 fillér): Gromiko szovjet külügyminiszter az ENSZ különbizottság ülésén beszédet mondott, és elítélte a koreai és kínai hadifoglyok ellen, az amerikai csapatok által elkövetett tömeggyilkosságokat.

Esti Budapest (az MDP Budapesti Pártbizottsága és a Fővárosi Tanács lapja, ára 60 fillér): többek között arról ír, hogy a nők háztartási gondjainak enyhítése érdekében a Városi Tanács nagy arányokra fejleszti a Patyolat Vállalatot. A Sztálin elvtárs születésnapját követően semmit sem lanyhult a brigádverseny.

Pajtás (a DISZ Központi Vezetőség lapja úttörők és iskolások számára, ára 30 fillér): arról számol be, hogy nagy öröm volt Varga Gyusziéknál. Korcsolyát kapott. Másnap boldogan szaladt a jégpályára.

Ludas Matyi: Sztálin mosolya: mikor Sztálin fiatal volt, marxista köröket vezetett, melyeket egyre több munkás látogatott. Egy ízben megkérdezte az egyik munkást:

Mire tanítanak titeket a vasárnapi iskolában?

Arra, hogyan kel fel a nap - felelte a munkás.

Sztálin ekkor azt mondta neki: Ide figyelj! A napot ne féltsd, nem téved el. Inkább azt tanuld, hogyan támad a forradalom és segíts nekem berendezni egy kis illegális nyomdát! (és ez egy vicclapban jelent meg!)

Szóval, röviden, ilyen világba születtem én.

Az első, számomra mindmáig emlékezetes esemény volt, mikor 1956 októberének egyik napján az Egyetem térre néző erkélyünkön állva láttam, hogy a jogi egyetem tetején levő hatalmas vörös csillagot valakik nagyon le akarják szerelni, ami végül sikerült, és a vörös csillag nagyot csörömpölve landolt a tér aszfaltján. Könyveket halmoztak fel a vörös

csillag alatt, és meggyújtották. Nem akart égni. Megpróbáltam segíteni, újságokat dobáltam le az erkélyről, míg a tűz nagy lánggal égni nem kezdett. Valószínűleg ráéreztem, hogy itt tulajdonképpen tiltott önkényuralmi jelképről van szó. Ezután édesanyám sokáig nem engedett ki az erkélyre, sőt megszokott utcai sétáink is elmaradtak. November elején lementünk a pincébe, és néhány napig ott laktunk. A ködös, nyirkos, barátságtalan november végi napokon már kimerészkedtünk az utcára, ahol pufajkába és géppisztolyba öltözött, nem magyarul beszélő bácsik sétáltak, a Nemzeti Múzeum ki volt égve, a környék romokban hevert,

és a Kálvin tér is borzalmasan nézett ki.

A következő emlékem az, mikor édesanyám kezembe nyomott talán egy vagy két forintot és egy bögrét, és leküldött a tejboltba egy deci tejfölt vásárolni. Szegények voltunk, édesanyám ekkor háztartásbeliként próbált otthon rendet tartani, két rakoncátlan kiskorú gyermeket, a leány Gabit és engem, a Józsit nevelve. Édesapám szakmáját tekintve ötvös-iparművész volt, ebben az időben azonban nagyon kevesen vásároltak ékszert, az ötvös és iparművészet piacán a kereslet zéróhoz közelített, tehát munkája hol volt, hol nem volt, mint a mesében.

A következő emlékkép, mikor kisiskolásként akkori barátommal bementünk a trafikba, és bocskorszíjat vásároltunk. A bocskorszíjnak nevével ellentétben semmi köze nem volt semmilyen lábbelihez, hanem bocskorszíjnak látszó mézes-mázás édesség volt. Azóta nem találkoztam vele, nem tudom, hogy a mai nemzeti dohányboltokban árusítanak-e bocskorszíjat?

És autóval hogyan kerültem kapcsolatba?

Egyszer az egyetem előtt megállt egy nagy, fekete autó, ami külsejében abban különbözött más nagy fekete autótól, hogy feltűnően meg volt magasítva. Hogy ne haljak meg tudatlanul, megkérdeztem a bőrkabátos bácsit, aki kiszállt belőle, hogy miért olyan magas az autója? A barátságos bőrkabátos bácsi azt felelte, azért kisfiam, hogy más autók utasterébe belássak.

Az általános iskolai tanulmányaim befejezését követően a Kölcsey Ferenc Gimnázium olasz nyelvi tagozatos osztályában találtam magam. Akkoriban egy diák számára a legnagyobb dicsőség volt elnyerni a „jó tanuló, jó sportoló” címet, ezért jelentkeztem a Fradi kajak-kenu szakosz-

tályába. Viszonylag jó tanuló voltam, jeles eredménnyel érettségiztem, minden tisztelet és elismerés illesse osztályfőnökünket, dr. Horváth Ivánt, aki képes volt elviselni minket. A kenu sportágat viszont nem gazdagítottam eredményekkel, de Söptei

Robi bácsi, olimpiai bajnokot (Parti János) nevelő edző tanítványaként megtanultam hajtani, keményen küzdeni, akár szenvedni is a célokért.

Középiskolai éveim egyik legemlékezetesebb élménye volt, mikor 1970 körül Signore Onorevole Aldo Moro, többszörös olasz külügyminiszter (Ministro degli Esteri) és miniszterelnök (Primo Ministro) magyarországi látogatása alkalmával meglátogatta gimnáziumunkat. Mi, olaszok tartottunk neki egy kis, vidám előadást, ami elnyerte őexcellenciája tetszését.

Később, ismeretes, hogy milyen szomorú véget ért Aldo Moro evilági pályafutása: 1978 márciusában elrabolta a Vörös Brigádok (Brigate Rosse) nevű olasz szélsőbalos terrorszervezet, majd 55 napos fogvatartás után meggyilkolták.

1972-ben a határőrség állományaiba kerültem, mint sorállományú gépkocsivezető. Ily módon nem büszkélkedhettem azzal, hogy – mondjuk a nyugati határon – fegyverrel védem szocialista hazánkat az imperializmussal szemben. Büszkélkedhetem viszont azzal, hogy egy dízel Csepel teherautó szervó mentes kormányát két éven keresztül tekerve, elég jó fizikai állapotban szereltem le 1974-ben.

Mit tehet egy alig 22 éves fiatalember 2 éves teherautó vezetői gyakorlattal, érettségivel és olasz nyelvtudással (az oroszot nem merem megemlíteni, annyira gyengén ment) a kötelező katonai szolgálat letöltése után?

Nem kell találgatni, elmondom: taxisofőrnek áll. Jelentkeztem a Lógarázsban, (Könyves Kálmán körúti üzemegység, ma Citroen kereskedés) és ezt követően belemerültem az éjszakai életbe. Szállítottam különböző ifjú hölgyeket a bárókba, és hajnalban kevésbé ifjú kofákat friss zöldségekkel a piacokra.

1976-ban egymásra találtunk Kiss Zsuzsával, és azóta is együtt vagyunk, mint férj és feleség.

A taxizás társadalmilag hasznos tevékenységét követően rövid ideig irodai munkát végeztem, majd a Külügyminisztériumba kerültem, külszolgálat előtti felkészítésre. Részt vettem egy intenzív angol nyelvtanfolyamon. Egy évi tanulás után hivatott az akkori HR-es (személyzeti vezető elvtárs), és érdeklődött, hogyan haladok az angol nyelv elsajátításával. Ezt követően közölte, hogy szolgálati állomáshelyem előre láthatólag négy évig Mongólia lesz. Világos mint a nap: angol, mongol. Ettől kezdve négy éven keresztül orosz és mongol környezetben feleségemmel együtt teljesítettünk külügyi szolgálatot. Horgásztam, vadásztam a napfényes Mongóliában. Télen néha mínusz 50 fokos hidegben, de őszintén elmondhatom, semmim nem fagyott le.

Hazatérésünket követően visszatértem a FŐTAXI-hoz, de immár nyelvtudásomnak köszönhetően – piccolo italiano, malenkij russzkij, dzsidzsik mongol – az autókölcsönző üzletághoz, Csizmadia Gábor tanítványaként.

Ekkor született lányunk Krisztina én pedig elkezdtem tanulmányaimat a budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen (leánykori neve Marx Károly, ma pedig Corvinus).

1989-ben közzgazda lettem, majd elkezdett körülöttem változni a rendszer.

A Hertz rendszerű autókölcsönzésben végigmászva a ranglétra összes lépcsőjét, sok éven keresztül vezettem a Hertz-et. Megtiszteltetést, szakmai elismerést jelentett az, hogy tíz éven keresztül a Magyar Autókölcsönzők Szövetsége elnökeként, sok éven keresztül az Idegenforgalmi Koordinációs Testület alelnökeként, majd elnökeként, illetve nyolc éven keresztül a turizmust felügyelő kormánytag tanácsadó testülete, a Nemzeti Turisztikai Bizottság tagjaként volt lehetőségem részt venni a szakmai közéletben.

1994-ben Thomas Géza Alpern, aki másodszor is hazahozta a Hertz-et, megtisztelt bizalmával és barátságával, azóta együtt dolgozunk. A jelen azonban már nem a huszadik század, hanem a huszonegyedik század. Ez már egy új sorozat, mely nem retro, hanem a kemény mai valóság.

Ez az én huszadik századom.

Utazni jó - 1954

- New Yorkban megjelenik a Mercedes-Benz 190 SL és a 300 SL sportkocsi, ez utóbbi a világon először rendelkezik üzemanyag befecskendezővel.
- Magyarországon megszűnik az Autókereskedelmi Vállalat. Az új-autó értékesítést ezt követően az Autó és Alkatrész-kereskedelmi Vállalat végzi, a használtautó kereskedelem gazdája egy ideig az Autóbontó Vállalat volt. Motorkerékpárhoz könnyebben lehetett hozzájutni, népszerűek voltak a hazai gyártású Csepelek, Danuviák és Pannoniák, és természetesen a háborúból itt maradt és helyreállított BMW-k, Zündapp is.
- Levegőbe emelkedik az első amerikai sugárhajtású utasszállító repülőgép, a BOING 707. Első útja 1958-ban a New York-Párizs útvonal.

- A DKW Sonderklasse sikert sikerre halmoz a túraautók számára rendezett versenyeken, többek között a Mille Miglián.
- Felszámolják a MASZOVLET légitársaságot, megszületik a Magyar Légiforgalmi Vállalat (MALÉV), mely 58 évet élt.
- Münchenben, a BMW gyárban gyártószalagra kerül a világ első, teljesen alumínium V8-as motorja, melyet először a BMW 502-be (100 LE), később a BMW 507-be szerelték, mellyel 220 km/óra sebességet lehetett elérni.

Utazni jó - 1955

- A Központi Statisztikai Hivatal szerint Budapest lakossága 1,85 millió fő.
- Németországban elkészül az első, mindössze 2,29 m hosszúságú BMW Isetta, mely később nagy népszerűségnek örvend, 130 ezer-nél is többet adtak el az ötvenes években, és segítette a cég talpon maradását.

- Genfben bemutatják a Mercedes-Benz 190 SL-t, mely Roadster és Coupé kivitelben vásárolható, utóbbi levehető keménytetővel.
- A Pobedából átvett motorral elindul a 65 lóerős teljesítményű Volga gyártása, a Fordtól átvett három vízszintes osztású és ötágú csillaggal díszített hűtőmaszkkal.
- Megnyílik a világon az ezredik Hertz kirendeltség, az autókölcsönző már jelen van 227 USA-beli repülőtéren, több mint 20 vasútállomáson, valamint Kanadában, Franciaországban, Írországban és Svájcban, segítve a mobilitás és a turizmus töretlen fejlődését.
- NDK-ban, az Eisenachi Motorgyárban elkészült az első Wartburg. Ettől kezdve a gyár neve VEB Automobilwerk Eisenach-ra módosul.
- Átadják a forgalomnak az újjáépített Újpesti vasúti hidat.

Utazni jó - 1956

- A Kínai Kommunista Párt VIII. kongresszusára a magyar kormányküldöttség – melyet Kádár János vezetett – mellett megjelent a Csepel teherautó is. Az IFA, GMC, GAZ, Dodge, Prága teherautókat próbauton tesztelték, mely Lancsauból a 2244 km-re levő tibeti fővárosig, Lhaszáig terjedt. A kalandos út 12 napig tartott, és a Csepel nagy sikert aratott.
- Július 13-án (tizenharmadika!) Nyugat-Németországba térítik el a MALÉV Budapest-Szombathely járatát (így lesz a belföldi turizmusból külföldi...)
- Október 23-án Budapest utcáin tüntetések kezdődnek, majd kitör a 12 napig tartó dicsőséges forradalom, melyet Zsukov páncélosai november 4-én brutálisan eltipornak. Magyarországra ismét sötétség borul, több százezer ember elhagyja az országot. A turizmus, az utazás gyakorlatilag megszűnt.
- Januárban Budapesten földrengés volt, márciusban jeges ár vonult le a Dunán, októberben ismét rengett a föld, de már a tankok alatt, és forradalmi hullám söpört végig az országon.
- A New York-i szabadságszobron fél órán keresztül lobog egy hatalmas magyar zászló.
- Megjelenik a szovjet közutakon a szovjet, 65 LE teljesítménnyel büszkélkedő GAZ M21, ismertebb nevén a Volga, a jó módúak és a taxi vállalatok kedvenc autómárkája.

Utazni jó - 1957

- A Missouri állambeli St. Louisban Jack Crawford megalapítja az Enterprise Rent-A-Car-t, mely később az alacsony áraknak és a minőségi szolgáltatásnak köszönhetően Észak-Amerikában vezető pozíciót vív ki az autókölcsönzésben. Jack Crawford a második világháborúban a Csendes -óceánon, a haditengerészetnél szolgált, mint vadászpilóta, és a „béke kitörését „ követően vált sikeres üzletemberré.
- A BMW Triebwerkbau GMBH magába olvasztja a BMW kutatási centrumot, ezzel elkezdődik egy fejlesztési periódus, mely a sugárhajtású repülőgépek világához vezet.
- Frankfurtban bemutatják az új Opel Olympia P1-est, lakott területen belül 50 km/órán belül maximálják a megengedett sebességet, és a német utakon megjelennek az első radarok.

- Az NDK-ban elkészül az első népszerű kisautó, a Trabant.
- Kitiltják Budapest belvárosából a traktorokat és hatályba lép a hangjelzési tilalom. Mostantól nem szabad dudálni.
- Április 1-én (ez nem vicc) a benzin literenkénti árát 1,50 Ft-ról 4 Ft-ra emelik, ez 2500 személygépkocsi tulajdonost és kb 100 ezer motorkerékpárost érint. A jegyrendszer változatlanul érvényben marad.

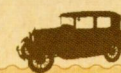
Opel história

De annyira már látszottak az élet jelei, hogy 1948 februárjában egy amerikai delegáció felmérte a cég állapotát. Jelentésükben az állt, hogy az

anyacégnek ideje lenne visszavennie az irányítást az Opel felett. A GM azonban először nem mozdult, csak az év közepére született meg a döntés – viszontatérnek, de teljesen szabad kezet kérnek az irányításban, tervezésben. Még abban az évben újraindult a

kicsit átpofozott Kapitán készítése, 1953-ra pedig ismét évi százezer egység előállításánál tartott az Opel. Ekkor jelent meg az első, teljesen új (legalábbis, ha a karosszériát és a belső teret nézzük, és nem a mechanikát) háború utáni autó, az Olympia Rekord. Egyszerű kocsik voltak, akkoriban nagyra tartották, ma legfeljebb kisautónak mondánánk. Ekkortájt költözött vissza a cégbe a szellem. 1954-re történetének legjobb évét könyvelhette el 167 650 eladott autóval, a Kapitánt is frissítették. Az 1958-as P1-es Olympia Rekord a kor amerikai álomautóinak stílusában, panoráma szélvédőkkel, gazdag díszítéssel, fecskefarokkal, elegáns belső térrel jelent meg, s már rendelhető volt hozzá a bal lábat pihentető, félautomatikus Olymat váltó is. Közben a Rekordok követték az amerikai divatot: laposodni kezdtek, és kétfévente frissültek. Sorban jöttek: Rekord A, Rekord B, Rekord C. Aztán jött a Rekord D, melynek vonalvezetése azt jelzi, hogy Opelék szakítottak az amerikai stílussal.

Ennek az időszaknak a „szülötte” a sokak szerint valaha készült legvagányabb Opel, a kétajtós GT, amelyet bevallottan a Corvette Európához igazított méretű változatának készült. Egyik akkori ügyes modell az évtized végén megalkotott, a Kadett és a Rekord közé bevezetett Ascona, amiből több generáció elteltével a Vectra, majd a később piacra dobott Insignia lett.

Utazni jó - 1958

- Az Egyesült Államokban a Hertz elköltött több mint 60 millió Dollárt, és ebben az évben vásárolt közel 18 ezer gépkocsit, köztük a népszerű Cadillac, Buick, Oldsmobile és Chevrolet márkákat szerepelteti flottájában. Öt év múlva bérgepkocsi flottája 85 ezer gépkocsit tartalmaz. A Hertz az első, aki bónusz pontokkal jutalmazza a visszatérő ügyfeleket, Amerika országútjait ellepi a Hertz autók. Érdekesség, hogy egy Powerglide Chevrolet Bel Air gépkocsi napi bérleti díja 7,85 USD volt, és mérföldenként további 8 centet kellett kifizetni.

- Los Angelesben 10 gépkocsival Jeremy M. Smith és Julius Lederer megalapítja a Budget autókölcsönzőt.
- Megjelenik az első szovjet „Bogár” kisautó, az erősen vitatható minőségű, kozákvezérről elnevezett városban születő, 45 lóerős Zaporozsec, mely olcsó, megfizethető járműnek bizonyult, mindössze ezer üveg vodka áráért már újat lehetett vásárolni! Korabeli kérdés: „miért van a Zaporozsec oldalán két nyílás? A válasz: hogy azon dugja ki a szarvát az a barom, aki megvette”...
- Lecserélik a szovjet pártelit autóit, először leállnak a ZISZ gyártásával, majd a ZIM-et küldik nyugdíjba, és üzembe kerül a korszerű ZIL (Zavod Imenyi Lihacsova), melyet a desztalinizáció keretében Sztálin neve helyett az üzem korábbi igazgatójáról, Lihacsovról neveznek el.

Utazni jó -1959

- A Hertz létrehozta központosított számlázási rendszerét, a „Centralised Billing System”-et.
- A Volvo eladja első három pontos biztonsági övvel szerelt autóját. A biztonsági öv az autó legáltalánosabb és legfontosabb biztonsági felszerelése, mely bevezetése óta már legalább egy millió ember életét mentette meg. A biztonsági öv „atyja” Nils Bohlin, aki a repülőgépiparból „nyergelt át” az autópárba.
- Barényi Béla, akiről utcát neveztek el Stuttgartban és a Michigan állambeli Dearbornban levő konstruktőrök és feltalálók dicsőségcsarnokában (Automotive Hall of Fame), a Mercedes kísérleti telepén bevezeti az ütközési kísérleteket, ahol az egyes biztonsági elemek tesztelését végzik.
- Magyarországon új személygépkocsit szabadon lehet vásárolni, előjegyzési rendszerben. Az igények folyamatosan nőnek, mind nagyobb db-számban érkeznek az országba Trabant, Skoda és Wartburg gyártmányú gépkocsik, a várakozás azonban több év.
- A budapesti taxi szolgáltatás fejlesztése érdekében bejelentik, hogy 500 Simca gépkocsit vásárolnak, és 110 telefonos „drosztot” állítanak fel.
- 150 db Moszkvics beszerzésével 652-re nő a taxivállalat gépkocsiparkja.

Ratkó gyerekek

Súlyosan érintette a dolgozó nők helyzetét a hivatalos családpolitika, mely drasztikus eszközökkel ösztönözte a gyermekvállalási kedvet: évekre betiltották az abortuszt. A tilalom következtében nőtt az állami gondozott gyermekek száma, azok az orvosok pedig, akik vállalkoztak a tiltott műtét elvégzésére, gyakran börtönbe kerültek. A korszak egyik miniszteréről, **Ratkó Annáról** nevezték el az ötvenes évek elején született korosztályt „Ratkó gyerekeknek”.

Ratkó Anna szövőnő volt az első nő Magyarországon, aki miniszteri posztot töltött be. 1950. december 16-án, a korábbi Népjóléti Minisztérium helyébe

A többszörösen kitüntetett Ratkó Anna képviselő
a mikrofon előtt

az Egészségügyi Minisztérium lépett, élén Ratkó Annával. Hírnevét a róla elnevezett 1953 februárjában kihirdetett születésszabályozási törvény alapozta meg. A törvény megtiltotta a terhesség művi megszakítását. Propagandát folytattak a gyermekvállalás mellett, még akár házasságon kívül is: „Asszonynak szülni kötelesség, lánynak szülni dicsőség!” – hirdették.

Bevezették a gyermektelenség adót, amelyet az a 20 és 50 év közötti férfi, illetve 20 és 45 év közötti nő volt köteles fizetni, akinek már volt keresete, de gyereke még nem. Az adó az adóalap 4%-ára terjedt ki. Ezzel párhuzamosan rögzítették az anyák, terhes nők és gyermekek védelmét. Szülés előtt 12 hét fizetett szabadságot és a szülés után hat hónap szoptatási időt biztosított a törvény. A rendelet valóban jelentős eredményt ért el a népszaporulat növelésében: tíz év alatt közel hatszáz ezerrel nőtt a lakosság száma.

Magyarországon ebben a korszakban már a nők egyetemre járhattak, munkát vállalhattak. Az ötvenes évek elejétől olyan mesterkéltségek és erőszakos emancipációs propagandakampány bontakozott ki, amelynek hátterében a női foglalkoztatottság gyors ütemű bővítését szorgalmazó politikai törekvések álltak. Ennek szellemében „csak” a valamilyen munkaviszonyban álló, lehetőség szerint a gyárakban, bányákban, üzemekben, a gépállomásokon traktorosként vagy a termelőszövetekben dolgozó nő minősült a társadalom

hasznos tagjának. Azt is mondhatjuk: férfias jegyekkel ruházták fel a „modern szocialista nőt”. Az erőltetett emancipáció az élet szinte valamennyi területére kiterjedt. A korabeli sajtó is beszámolt a „munkaversenyben is kiemelkedő, a férfiak teljesítményét túlszárnyaló” munkásnőkről és a szövetkezetekben dolgozó asszonyokról. Az egyen-

jogúság mindenesetre sokszor látszat volt és ellentmondásos. Egyfelől a családokban, ahol az addigi egy kereső helyett ketten kaptak fizetést, jelentősen nőtt az életszínvonal. Másrészt a dolgozó nő vállára kettős teher nehezedett: a házimunka mellett teljes értékű munkát kívántak tőle munkahelyén is.

Az ország újjáépítéséhez, az egyre szaporodó gyárakba valóban szükség volt a női munkaerőre. Vidékről sokan városban, leginkább a fővárosban próbáltak szerencsét. Kinyílt előttük a világ, járhattak színházba, olvashattak, vehettek a keresetükből szép ruhákat. A faluról városba bevándorolt fiatal lányokat azonban védtelenek is voltak, akik kikerültek a férfi családtagok gyámsága alól, így könnyen válhatnak tisztességes nőből erkölcstelenné.

A második világháború után, már 1948-ban kormányrendelet született a bölcsődékről. Az 1951-es minisztertanácsi határozat így szólt: „Meg kell teremteni a nők fokozottabb mértékű munkába állításának előfeltételeit, ennek érdekében ki kell terjeszteni a bölcsődei hálózatot a szoptatós anyák munkalehetőségének biztosítására azokban az üzemekben és hivatalokban, ahol egy műszakban 250 nőnél több női dolgozót foglalkoztatnak.” Ezekben az években folyamatosan nőtt a férőhelyek száma. Az üzemi bölcsődékbe járt a legtöbb gyermek. A bölcsődék kihasználtsága 120%, egyes ipartelepeken pedig 150-180%-os volt, amely hihetetlen zsúfoltságot eredményezett.

Az 1956-os Kincses Kalendárium újságírója a nyergesújfalui Viscosa-gyár bölcsődéjébe látogatott: „Valóságos palotában lakhatnak ezek a csöppségek. Egy szép nagy park kellős közepén áll az épület, s bent a csecsemőszobákban piciny ágyakban rózsaszín ruhácskákban 40 kisfiú és kisleány hancúrozik. Még a fényképezőgéptől sem ijednek meg. Ránkmosolyognak és kezecskéjü-

ket nyújtogatják felénk. Az ember alig hisz a szemének annyi minden van itt: negyvennégy csecsemő részére három gyerekszoba, két átvevőszoba, egy korszerűen berendezett orvosi rendelő, két fürdőszoba, két elkülönítő szoba, két csecsemő szoba, foglalkoztató, mosókonyha, vasalószoba, konyha, személyzeti szoba és 14 felnőtt szerető gondoskodása.”

Milyen a divatos, dolgozó nő?

A női ideál megváltozott. Nem volt már kötelező nádszál karcsú, légies tünényként járkálni a világban. Az esett vállú, kigyózó modernség már senkinek sem tetszett. A címlapokon és a plakátokon gyermekkocsi fölé hajló telt fiatalasszonyok, jól felépített izmos, „stramm” nők szerepeltek. Az egyre ritkábban megrendezett divatbemutatókon manökenek helyett munkás-lányok léptek a kifutókra. „Nem a külön célra kitenyészített és lefogyasztott, múmiává aszalt próbakisasszonyok viselték a ruhákat, hanem az egészséges termetű fiatal lányok, asszonyok, dolgozó nők.” Persze eleinte nem volt mit felvenni. Nem létezett harisnyanadrág, a nők többségének pamut- és gyapjúharisnyáját gumipertli tartotta, télen bundabugyit hordtak, fejükre kendőt vagy svájci sapkát tettek és rosszul szabott lódenkabátot viseltek.

A politikai-ideológiai változások az élet minden területére, így a divatra és az öltözködésre is kiterjedtek. A *Nők Lapja* 1949-ben megjelenő első számaiban az újságírók praktikus tanácsokat adtak az „avított”, polgári ruhadarabok átalakításához, hangsúlyozva, hogy „a mai nő öltözködése célszerű, egészséges és csinos. A nagy áruházak nem a divatkirályok esztelen hóbortjait, hanem a dolgozó nők érdekeit szolgálják.” Ugyancsak a *Nők Lapja* 1950-

es számainak többségében a hátsó oldalt még a divatnak, az öltözködési és ruhakészítési ötleteknek szentelték. Pl. lelkes ajánlás adta hírül, hogy a flanel a divat. A fizikai foglalkozásúak átlagkeresetéhez viszonyítva azonban ez már korántsem volt olcsó kelme. A „dolgozó nők” igényeinek kielégítésére így már nem volt szükség

BUDAPEST LÁTVANYOSSÁGA AZ

ÁLLAMI EGYSÉGÁRUHÁZ

Baross-tér, Bethlen-u. sarok

AHOL NAGYON OLCSÓN VÁSÁROLHAT

A KÖVETKEZŐ OSZTÁLYOKON MINDENT MEGTALAL:

üveg, porcellán, edény, papíráru, játék, vas-
és szerszám, férfi, női divat, baby-cikkek.

Külön cipőosztály!

Olcsó buffet!

19 sz. fiók.

divatszalonokra, egyediségre, feltűnést keltő szépségre. A többé-kevésbé uniformizált öltözködés korszaka következett a puritán munkáserkölcselemagasztolásának jegyében.

Az új divatlap, az *Ez a divat* 1950-51-es összevont számában a „Divathíradó” című rovat szerkesztője úgy vélte, hogy az egyszerűség a divat aktuális irányzata, még az anyagok kiválasztásában, szabásában, a színösszeállításában és a díszítésében is. Ezt jelzi az is, hogy a nők körében a téli divat nagy slágere pl. a kötényruha lett. A lap az állami konfekcióipar tízezer darabos sorozatokban készülő termékekeit dicsérte. 1950-re már nemcsak az „öncélú divatozás” vált elítélendővé, de „elvetendő burzsoá, kispolgári szokássá” minősítették a lakkcipő, a kalap és a nyakkendő viseletét, a női ruhák fodrosságát vagy a mélyebb dekoltázst, a rúzs és a körömlakk használatát.

A követendő női és férfi ideált a munkásnő és -férfi öltözéke jelentette. A városi férfiak öltözködésében a tipikus ruhadarabok közé tartozott a zöld

vagy szürke lódenkabát, az úgynevezett micisapka és a svájcisapka, a nők többsége kartonruhát, szoknyát és kockás flanelblúzt viselt. Az overall és a lódenkabát egyhangúságát csak az úgynevezett „jampedicdivat” (csőnadrág, színes ing, mintás nyakkendő, vastag talpú cipő, szűk szoknya) próbálta megtörni, felemás sikerrel. Az egyéni tervezést háttérbe szorította az állami keretek között zajló, összevont divattervezés. A divatirányító szalonok helyébe 1950-től a *Ruhaipari Tervező Vállalat* (később Magyar Divat Intézet) lépett.

Ezzel egyidejűleg a ruházati kereskedelem rendszere is átalakult. 1948-ban hozták létre az *Állami Áruházak Vállalat*-ot,

amely egy évvel később - a kiskereskedelmet is elérő államosítási hullám következtében - már 13 egységből álló áruházlánccá fejlődött. 1953 júniusát, **Nagy Imre** kormányra kerülését követően már az áruhiánnyal és a minőséggel kapcsolatos kritikus észrevételek is megjelenhettek. A különféle ruhaanyagok rossz minőségét, ízléstelen színösszeállítását, a fantáziátlan mintákat és fazonokat tették szóvá. 1954-1955 folyamán - a korábbi időszakhoz képest - már valamivel nagyobb figyelmet szenteltek a lakossági fogyasztásnak, hamarosan a női- és divatsajtó lelkesen üdvözölte az anyag- és áruválaszték bővülését. Egy 1956 augusztusában készített jelentés szerint Magyarországon a munkás és alkalmazotti családokban az átlagjövedelemből a családfő két és fél évente vásárolhatott magának egy 870 Ft-os öltönyt, tíz és fél év után cserélhette le 1000

Ft-os beszerzési áron a télikabátját, és évente vásárolhatott magának egy pár cipőt 260 Ft-ért. Felesége szintén tízévente vehetett magának télikabátot, háromévente bővíthette ruhatárát egy 400 Ft-os szövetruhával. Évente vehetett egy olcsónak számító, 150 Ft-os kartonruhát és félévente meglepette magát egy pár harisnyával.

1956-57 fordulóján a divatban is jelen levő ideológiai kötöttségek enyhültek, a puritánság mint kötelező ideál fokozatosan veszített jelentőségéből, a nőiesség, az egyéniség vállalása egyre kevésbé minősült politikai kérdésnek. Miután a hazai ipar képtelen volt az igények kielégítésére, a divatos ruhadarabok - nejlonharisnyák, nejlonblúzok és orkáncabátok - többnyire az ötvenes évek végén is „csempészárúként”, a magánimport keretében kerültek be az országba.

1957-től részletes tudósítások számoltak be a párizsi és londoni divatbemutatókról, többek között Christian Dior legújabb kollekciójáról. **Rotschild Klára** 1957 augusztusában, az *Ez a divat* oldalain beszámolt kéthetes párizsi tanulmányútról. A látottak alapján úgy vélte, hogy a magyar nőknek nincs mit szégyenkezniük, „megállják a helyüket a szépség és az elegancia nemzetközi versenyében,” ahol az egykor olyannyira kedvelt csontosság, a fiús

alkat helyett ismét a kerek formák, a nőies nő ideálja került előtérbe. Rotschild Klárának, a divatszakma egyik méltán híres nagyasszonyának véleménye fontos volt, akinek karrierje éppen ekkor, az ötvenes években indult újra.

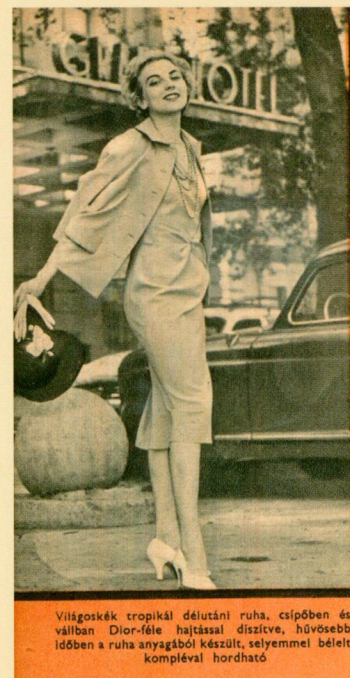
A ma is híres divatszalon alapítója 1903-ban született Budapesten. Édesapja Rotschild Ábrahám női szabómester, édesanyja varrónő volt. Budapesten éltek, ahol a Ferenciek terén álló lakásuk egyik szobája divatszalonként, a másik pedig varróműhelyként funkcionált. Itt készítették a ruhákat, kosztümöket és kabátokat a jómódú középosztálybeli hölgyek számára. Rotschild Klára - saját elmondása szerint - ennek a lakásnak a szabásasztalán született. Szülei válása után, a Dorottya utcába költözött édesanyjával, itt nyílt meg nem sokkal később a második Rotschild-szalon a pesti belvárosban. Tizenévesen már mint bedolgozó munkálkodott, ezzel is segítve a szalon munkáját.

Rotschild Klára és vendégei:
Jovanka Broz és Kádár Jánosné

Az 1920-as években nyitotta meg a Deák Ferenc utcában a harmadik belvárosi Rothschild-szalont. A három divatház különböző rétegek igényeinek megfelelő cikket árult. A két világháború között a Rotschild modellek fogalomává váltak. A második világháború azonban egy időre véget vetett mindennek. Klára szülei Auschwitzban haltak meg, férje munkaszolgálatosként vesztette életét 1944-ben. Üzleteit államosították, ezért hosszabb ideig nem dolgozhatott a szabóműhelyben. Egy ideig újságárusként kereste meg kenyerét.

Az ötvenes évek elején azonban sikerült visszatérnie a szakmába. Vezetésével nyitotta meg kapuit 1953-ban a *Különlegességi Női Ruhaszalon* a Váci utca 17. szám alatt, amely később pár

Világoskék tropikál délutáni ruha, csipőben és vállban Dior-féle hajtással díszítve, hűvösebb időben a ruha anyagából készült, selyemmel bélelt kompléval hordható

Világos színű szövetruha,

**SZIVÁRVÁNY
ÁRUHÁZAK**

tavaszi modellje

Március 1-től a nylon-harisnyánál 83, a kávénál 70, teánál 180 forint a vám

Csak a használt ruhaküldemények vámmentesek ezután

Mint értesülünk, március 1-én lép életbe az új rend a tengerentúlról érkező szeretetadomány-küldemények ügyében. A posta vámosztálya az új ügyrendről a következő felvilágosítást adta:

Januárban és februárban havonta 3-3 pár nylon harisnyát kaphatott minden címzett. Ha férfi kapta a küldeményt, igazolnia kellett, hogy női hozzátartozója van. Március 1-től kezdve nylon harisnyára a vám páronként 43 forint, a leföldözés 40 forint, úgy hogy összesen 83 forint költség terhel egy pár tengerentúli nylon harisnyát. A megajándékozottak érdekében könnyítést történt olyan irányban, hogy az a csomag, amely március 7-ig éri el a magyar határt,

még a régi állapot szerint vámmentes marad.

Egyéb cikkeknél eddig az volt a helyzet, hogy januárban és februárban fejenként vámmentesen egy kg kávé és 20 deka teát vehetett át a címzett. Egy személy tehát ebben az évben legfeljebb 2 kg kávé és 40 deka teát kaphatott szeretetcsomagok útján. A jövőben ilyen küldemények után kávéra 68-70 forint a vám és a leföldözés, míg teánál kg-ként 180 forint a vám és a leföldözés. Március 1-től kezdve vámmentesen csak használt ruhaküldeményeket fog kézbesíteni a posta, de ezeket is csak abban az esetben, ha — az erre vonatkozó rendelet előírása szerint — a megajándékozott szegénységi bizonyítványt mutat fel.

Mennyi ruhája számíthatnak a nők, mit ígér a Női ruha Nagykereskedelmi Vállalat

A Női ruha Nagykereskedelmi Vállalat április 1-től május 27-ig 42 000 női szövet, ballon és plasztik kabátot, 50 000 nyári mosóruhát, 52 000 blúzt és szoknyát, mintegy 120 000 fiú és 150 000 leánykaruhát hozott forgalomba.

A negyedév hátralevő részében, azaz június 30-ig további nagy mennyiségű ruhával látja el a szaküzleteket, áruházakat. Így például még

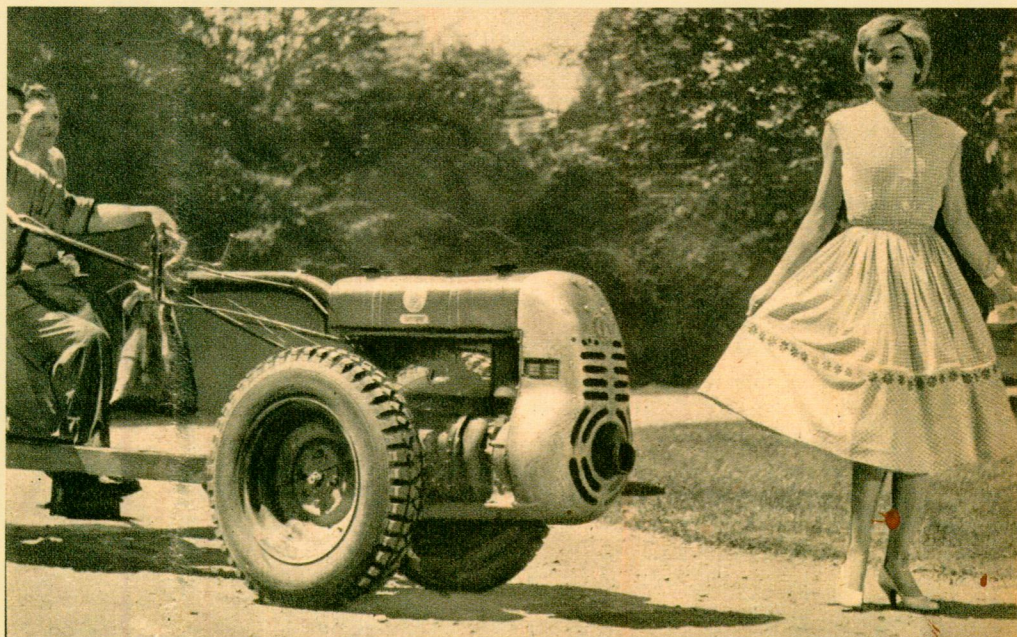
40 000 nyári mosóruhát és pongyolát, 30 000 fiúnadrágot és 75 000 leánykaruhát szállít a kereskedelemnek. A női ruhák legtöbbször újmintájú anyagokból, a legjobb 25-30 modell szerint készült, a leánykaruhák 40-50 fazonban készülnek. A legnagyobb sikere a soproni és a debreceni ruhagyárak szaténkarton kiskosztümjeinek van. A siker egyik titka az is, hogy ezek a kosztümök csak 170-200 forintba kerülnek,

házzszámmal odébb költözött. 1961-ben vette fel hivatalosan a bolt a Clara Rothschild nevet, emblémája a közismert CR.

A női szépségápolás terén a könyvek és a filmek befolyásolták a nőket. Az egészségtől kicsattanó telt munkásnő, családjánya mellett megjelentek az esendő, önfeláldozó, finomabb, nőiesebb ideálok. A filmvásznon látott külföldi színésznők, mint pl. Marilyn Monroe, Ingrid Bergman, vagy Elizabeth Taylor, valamint a divattal foglalkozó lapok azt sugallták, hogy a nőknek azért kell elsajátítaniuk a nőiesség technológiáit, mert a nő értékének és sikerének alapja a szépsége. Hullámos, lágy frizura, megadó tekintet, halvány arcbőr, puha, gömbölyded formák hódítottak. Erős szemkontúr és harsány, lehetőleg vörös rúzs használata volt ajánlatos.

A nagy kozmetikai cégek a modern orvostudomány eredményeit használták fel termékeik gyártásában és igyekeztek megnyerni célközönségük figyelmét úgy, hogy nagy tekintélyű professzorokat, orvosokat kértek fel egy-egy bőrápolószer reklámozásához.

Az ötvenes évek végére a hiánycikkek természetesen nem szűntek meg egycsapásra, de a boltok árukínálata és választéka lassan javult. Az évtized végére a divatban, az öltözködésben és a szépségápolásban is új korszak kezdődött.

Az Albertfalvai Vegyigár

A felszabadulást követően szerte az országban megkezdődtek az államosítások. A vegyipart is az Iparigazgatóság irányította, amely előírta a termelési feladatokat, különös tekintettel a népgazdasági szükségletre és az anyagellátási fedezetre, s gondoskodott arról, hogy a vállalat nyereség- és adóbefizetését az előírt határidőre pontosan teljesítse. A kozmetikai- és háztartásvegyipari vállalatok 1953-tól az Iparigazgatóságtól kapták a feladatokat, annak számoltak el tevékenységükkel.

A tervfeladatok teljesítéséhez ennek anyagosztályától függött a termelés, innen kapták a keretszámokat a szerződés-kötésekhez, s ez jelölte ki azokat a szállító vállalatokat, amelyek felé a szállítási szerződés kötését kezdeményezni kellett. Ám hamarosan felmerült az igény, hogy a túlzottan kötött irányítást fel kellene váltania egy szabadabb és rugalmasabb, a piachoz jobban alkalmazkodó formára. Az Iparigazgatóság vezetője 1956. január 1-vel az Albertfalvai Vegyigárat jelölte ki kísérleti üzemnek és engedélyezte számára a szabad tervezést, az önálló áruforgalmazást, a kötetlen létszámgazdálkodást. Csupán a

költségvetés felé történő eredmény befizetési kötelezettséget írta elő.

Az Albertfalvai Vegyigár kiválóan valósította meg a kísérlethez fűzött reményeket, s folytatta a hajdan megkezdett munkát. Az egykori Hangya Ipar Rt. albertfalvai telepén igen sokféle üzemág működött. A legjelentősebbek a szappangyár és a vegyészeti gyár volt, de emellett itt termelt a gyufagyár, a kefe- és seprőgyár, a papírzacskó üzem, a nyomdafestékgár, a nyomdaüzem, a fűrészáru- és bútorgyár, a ládagár, a konzervgyártó üzem, valamint a fémáru- és fémdoboz üzem. Az albertfalvai gyártelep volt a vegyitermékek bázisa, nem véletlenül tették kísérleti üzemmé, majd később olvasztották be a Kozmetikai és Háztartásvegyipari Vállalatba. Az államosítást követő profilrendezés során néhány terméket hozzacsatoltak, mint például a pecsétviasz gyártását a híres Schönewald Vegyészeti Gyártól, a folyékony fémtisztító és padlópaszta gyártását a Hochsinger Testvérek gyártól, és a padlóbeeresztő, bőrszír és bőrolaj előállítását a Benes Vince gyártól. Mindemellett el is vettek tőle néhány terméket, a papírzacskógyártást, a mustárüzemet,

a gyertya-és kefégyártást, a fémdobozüzemet. Annak ellenére, hogy a nyomdafesték gyártását átcsatolták a Budafoki Nyomdafestékgyárhoz – 1950- július 1-vel – az üzemet nem telepítették el Albertfalváról, csupán jogilag tartozik a budafoki üzemhez.

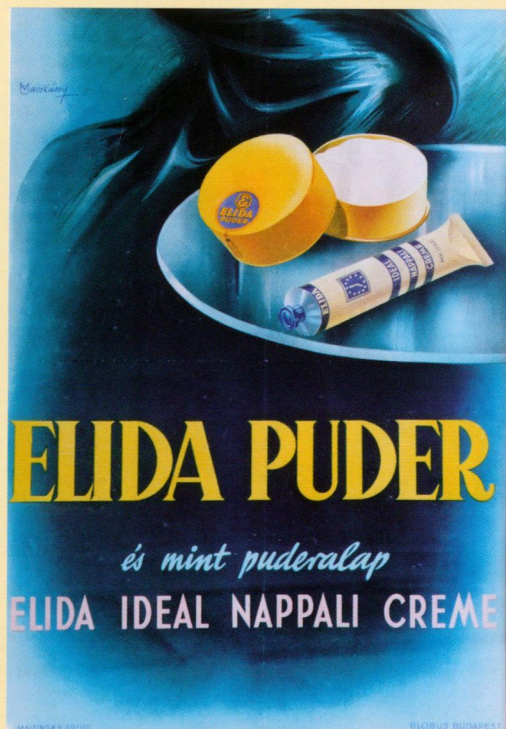
Ebben az időben a gyárak vegyi-műszaki részlegei főleg az örökölt készítmények minőségi szinten tartását tekintették fő feladatnak. Ám az államosítás után gyakran nem voltak fellelhetők a régi receptúrák, ezért az 50-es években intenzív kutatás indult. Az akkor már a borotvakrém, fogkrém és szappangyártásra szakosodott Elida gyárban a Kalodont fogkrém és az Elida borotvaszappan előállítására képezte a fő profilt. 1955-ben a gyár 9,5 millió darab fogkrémet

gyártott.

De új gyár is épült ebben az időben. 1950 végén elkészült az olajkeményítő üzem, abból a célból, hogy a szappangyártás keménysziradék-szükségletét fedezze, esetleg a többlettermelést más szappangyárak felé értékesítse. Ám az üzem pusztán két évig működött, mert a világpiaci árak változása folytán a keményített napraforgó-olajnál olcsóbb lett a faggyú, viszont a napraforgó-olajat jobb áron lehetett exportálni.

A fejlesztéseiről mindig nevezetes gyár ezidőben sem tétlenkedett. Termékpalettáját új profillal gazdagította, mérnökei kifejlesztették a cetil-piridiniumbromid fertőtlenítőszert. A szer, amely a közforgalomban Nitro-

genol, gyógyászati kiserelésben Sterogenol néven ismert, forradalmasította a kórházi sterilizálást. De jelenleg is használják még tejeskannák, sörösüvegek és egyéb élelmiszeripari eszközök fertőtlenítésénél is. Az új anyagot – amelyért feltalálója, dr. Szegő Miklós vegyészmérnök később Kossuth-díjat kapott – egyes iparágak vegyi segédanyagként is használják.

A Nitrogenol néhány évig PVC párnáskában, egyadagos kiserelésben korpásodás elleni hajmosószerként, Alfanol néven került forgalomba, azonban néhány esetben allergiát és szemgyulladást okozott, ezért gyártása az 50-es évek közepén megszűnt.

Szintén új fejlesztés eredménye volt a PVC -lágyítószer, a dibutilszabaceát. Ez időben indult el ugyanis a műanyagfeldolgozó-ipar, ahol szükség volt egy olyan lágyítószerre, amely a műanyagtermékek használatánál meggátolja az anyag megkeményedését. Elsősorban a téli hideg időre gondoltak a fejlesztők, akik ruha, cipő, táska és háztartási eszközök PVC felhasználásában igyekeztek segíteni. Az új anyag sikeresen debütált, mindmáig hasznos kelléke a vegyiparnak.

Az évtized végén újabb beruházások történtek. Az új üzemekben monoglicerid és szintetikus pataolaj gyártását kezdték meg. A monogliceridet – mint emulgeáló szert – a margarínipar alkalmazta, míg a pataolajat a textilipar használta. Ekkoriban vette át a Persil gyártól a Sidol fémtisztítószer gyártását az alberfalvai üzem, s ekkor utasította a vállalatot az Iparigazgatóság, hogy vegye át a VIM termékek gyártását a Rákospalotai Növényolajgyártól. Ezzel szükségessé vált kialakítani a súrolószerek nagyüzemi, részben automatizált, folytonos-üzemű gyártásának feltételeit. Ahhoz, hogy a termelést rövid időn belül megkezdhesék, a zsírbontóüzem és a szappangyár egy részét át kellett alakítani, megfelelő méretű raktárt létesíteni. Ez meg is történt, mi több, a két egység között – az akkoriban modernnek számító – szállítószalagon folyt az anyagmozgatás.

A kultúra követői

Elsősorban a városokban nőtt a lakosság kulturális igénye. Míg a korábban a színházlátogatás ritka, ünnepi eseménynek számított, most – az olcsó, államilag dotált jegyárak mellett – ez széles tömegek szórakozásává vált. A bemutatott darabok egy része ugyan propaganda célokat szolgált, de azért klasszikus, igazi értékeket hordozó előadások is voltak. Olcsó volt a könyv. Miközben kiváló írók, akiket a rendszer nem kedvelt, hallgatásra vagy emigrációba kényszerültek, mások (köztük tehetséges írók is) művei soha nem látott példányszámban jutottak el az olvasókhoz.

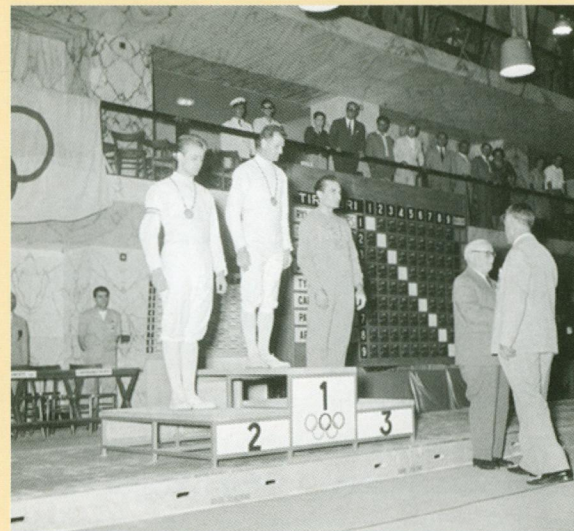

A 2. világháború után az újjáépítés korszakában a kultúra területén új színfoltként tűntek fel a hivatásos folklór együttesek. Születésüket a társadalmi és politikai erők is támogatták. Szervezeti formájuk, felépítésük, művészeti célkitűzésük kialakításához nagymértékben hozzájárultak a már korábban is működő szovjet együttesek (pl. a Mojszejev) példái. Így alakult meg 1951-ben az **Állami Népi Együttes**, amelynek hivatása és feladata a magyar nyelvterület néptáncának és népzenejének, mint nemzeti értéknek a gyűj-

tése, életben tartása és színpadi formában való továbbadása lett. Vezetői már ismert szakemberek voltak. Rábai Miklós, aki a békéscsabai Bacsányi Együttes koreográfusa valamint a Testnevelési Főiskola tanára volt, a tánckar vezetésére kapott megbízást. Az együttes zenei kíséretét - Kodály javaslatára - hagyomá-

nyos cigányzenekarra alapozott, de az együttesi feladatok érdekében átalakított úgynevezett „népi zenekar” látta el, Gulyás László karnagy, zeneszerző irányításával. (A vezető primás Boross Lajos volt). Az énekkart Csenki

Imre zeneszerző, karnagy irányította, aki a debreceni Református Kollégium tanítóképzőjének ének- és zenetanára volt. Kodály Zoltán kezdettől fogva szakmai irányítónak vett részt az együttes munkájában. Az első, világhírűvé vált *Ecseri lakodalmas* című műsorba Csenki Imre felkérésére írta meg a *Kállai kettős* című kórusművét, amelyre Rábai készített koreográfiát. Az egyedülálló, három művészeti karból (ének-, zene-

és tánckar) álló együttes az ország művészeti követe lett. Államközi tárgyalások előtt az együttes teremtette meg kiváló előadásaival a külföldi sikert, csak utána érkeztek meg a politikusok. Így volt ez az 1952-ben a Szovjetunióba és Kínába szervezett több hónapos turné alkalmával is. Indulás előtt Rákosi meghallgatta az együttes búcsúelőadását az Operett Színházban és nagyon elégedett volt. Az együttesi tagok számára „pártutasításra” egyforma télikabátot, kosztümöt, halina (nemez) csizmát, meleg kendőt és kesztyűt csináltattak. Rákosi elvtárs ugyanis jól ismerte a hideg téli időjárást a Szovjetunióban. 1956-ban a kórus párizsi vendégszereplésekor hanglemezfelvétel készült. A hanglemez elnyerte a *Grand Prix du Disque* nagydíjat. Rábai és Csenki munkájuk elismeréseként Kossuth díjat kaptak.

Az ötvenes évek **magyar filmművészete** is kiemelkedő eredményekkel büszkélkedhet. A legjobb példa erre az 1956-ban bemutatott magyar film-dráma, a *Körhinta*. Fábri Zoltán alkotását az 1956-os cannes-i filmfesztiválon Arany Pálma díjra jelölték. Forgatókönyvét,

Sarkadi Imre novellája alapján Fábri Zoltán és Nádasy László írta. A film az ötvenes évek propaganda szemléletével szakítva mutatja be a falu modernizálásának ellentmondásait. Itt tűnt fel Töröcsik Mari, a következő évtizedek egyik színészcillaga. A filmmel kezdődik el az új magyar filmművészet sikersorozata a nemzetközi kulturális életben.

Hatalmas eredmények születtek a különböző **sportágakban** is. Magyarország, az 1952-ben Helsinkiben megrendezett nyári olimpiai játékokon kiválóan szerepelt. 16 arany, 10 ezüst és 16 bronzéremmel tértek haza. Olimpiai bajnokaink között volt Keleti Ágnes tornász, Papp László ökölvívó, Székely Éva úszó, a vízi-

labda-, a kardvívó-, az öttusa csapatunk, a gyorsúszó női váltó és nem utolsósorban a labdarúgó válogatottunk is. Az „**Aranycsapatunk**” leghíresebb mérkőzését azonban 1953-ban vívta Londonban. Sebes Gusztáv szövetségi kapitány már az olimpián lekötötte az Anglia elleni összecsapást. Ezt a párt első embere, Rákosi Mátyás nehezményezte és ennek hangot is adott. A kapitány leírta sérelmeit, végül a korábbi jó szereplés és az Aranycsapat

képviselte propaganda mégis utat nyitott, hiszen a mérkőzést nem csak a két országban figyelték, hanem egész Európa és az akkori futballvilág. Az angolok az „évszázad mérkőzésének” hirdették ezt a találkozót, ahol két világ, két futballnagy hatalom: a múlt játéktípusa az újítókéval, a sportág kitalálói és az olimpiai bajnok csapott össze az „angol orosz lánok” és a „mágikus magyarok”. A 6:3-as eredmény önmagáért beszélt. A londoni Wembley Stadionban a magyarok legyőzték

a 90 éve veretlen Angliát. Három gólt Hidegkuti Nándor, kettőt Puskás Ferenc, egyet Bozsik József lőtt. Az Aranycsapat névsorát betéve tudta minden futballrajongó itthon és a határon túl: Grosics Gyula, Buzánszky Jenő, Lőránt Gyula, Lantos Mihály, Bozsik József, Zakariás József, Budai II. László, Kocsis Sándor, Hidegkuti Nándor, Puskás Ferenc, Czibor Zoltán, Gellér Sándor. A csodás sikert a budapesti visszavágón 7:1-es eredménnyel zártuk.

1956. évi nyári olimpiai játékokat november 22. és december 8. között rendezték az ausztráliai Melbourne-ben. Az 1956-os év politikai eseményei, a szuezi válság és a magyar forradalom miatt több ország (például: Hollandia, Spanyolország, Svájc) lemondta a részvételt, de a magyar sportolók ott voltak. Az olimpia legeredményesebb versenyzői Keleti Ágnes magyar és Larisza Latinyina szovjet tornásznők voltak, mindketten három egyéni és egy csapatgyőzelemnek voltak részesei. Olimpiai vérfürdő néven híresült el a Magyarország - Szovjetunió vízilabda mérkőzés, a verekezésbe torkolló összecsapást 4:0-ra nyerte meg a magyar csapat. Magyarország 4. helyezést ért el az éremtáblázaton: 9 arany, 10 ezüst és 7 bronzéremmel. Így lett olimpiai bajnok Kárpáti Rudolf vívó, Keleti Ágnes tornász (3 aranyéremmel), Papp László ökölvívó, a kajak-kenu-, a női tornász-, a vívó- és a vízilabda csapatunk.

Mi és a huszadik század

Gyerekkorunk és ifjúságunk
(1930-1989)

2013

Mi és a huszadik század

Gyerekkorunk, ifjúságunk
1930-1939

RETRO
KISKÖNYVTÁR

Mi és a huszadik század

Gyerekkorunk, ifjúságunk
1940-1949

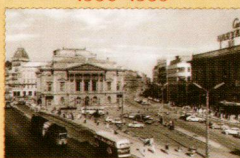

RETRO
KISKÖNYVTÁR

Mi és a huszadik század

Gyerekkorunk, ifjúságunk
1950-1959

RETRO
KISKÖNYVTÁR

2014

1960-
1969

1970-
1979

1980-
1989

Kapható: A kiemelt könyvesboltokban.

**RETRO
KISKÖNYVTÁR**

MAGYAR KERESKEDELMI ÉS VENDÉGLÁTÓIPARI MÚZEUM

M&M

1036 Budapest, Korona tér 1. • www.mkvm.hu

G118 943.9M CH1 OT/2

ELIDA PUDER

és mint puderalap

ELIDA IDEAL NAPPALI CREME

A stylized illustration of a woman with dark, wavy hair and blue eyes. She is wearing a large, multi-strand pearl earring and a long, pink, fingerless glove. She is holding a round, pink cosmetic product (likely a blush or powder compact) near her face. The background is a soft pink with white sparkles. In the bottom left corner, there is a small illustration of an open pink compact with 'ORV' and 'ONOL' written on its inside. The text 'CAOLA' is prominently displayed in large, bold, black letters, with 'PUDERKRÉM' underneath it. At the bottom, the phrase 'a modern nő kozmetikája' is written in a cursive script.

CAOLA
PUDERKRÉM

a modern nő kozmetikája

N A P O N T A
F R I S S
Z Ö L D S É G É S
G Y Ü M Ö L C S

ISBN 978-963-08-6556-2

9 789630 865562 >
1800 Ft

X 216461

NYOMDASZERLETKÉP: LÓVÁSZ KÁLMÁN

Mi és a huszadik század

Gyerekkorunk, ifjúságunk 1950–1959

**RETRÓ
KISKÖNYVTÁR**